

T.C
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YENİÇAĞ TARIHI BİLİMDALI

144925

144925

XVI.YÜZYIL ANADOLUSU'NDA OĞUZLARIN KARKIN BOYU

Master Tezi

Hazırlayan
Sadullah GÜLTEN

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Ayhan PALA

Ankara/2004

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Sadullah Gülten'e ait "XVI. Yüzyıl Anadolu'sunda Oğuzların Karkın Boyu" adlı çalışma, jürimiz tarafından Tarih/Yeniçağ dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Ahmet GÜNEŞ

Yrd. Doç.Dr. Ayhan PALA

Yrd. Doç. Dr. Mehmet Ali ÇAKMAK

ÖNSÖZ

Bu çalışmada, Anadolu'ya gelen Oğuz boylarından biri olan Karkınlar ve bunların XVI. yüzyıl itibariyle dağıldıkları sahalara ele alınmaktadır. Bilindiği gibi, Anadolu, 1071 yılındaki Malazgirt savaşından sonra, kısa süre içinde Oğuzlar tarafından iskan edilmeye başlanmıştır. XI. yüzyılda başlayan Oğuz göçleri XIV. yüzyıla kadar yoğun bir şekilde devam etmiştir. Anadolu'ya gelen Oğuzlar arasında, Orta Asya'da şehir ve köy hayatı yaşayan, ziraat kültürüne alışkın olanlar da bulunmaktaydı. Bunlar, Anadolu'ya geldikten sonra, köyler kurarak, tenha ve harap yerleri şenlendirmişlerdir. Öte taraftan, Anadolu'da, konar-göçer geleneklerini terk etmeyerek konar-göçer hayat yaşayan çok miktarda Oğuz grubu da mevcuttu.

Oğuzlar tarafından kurulan köylerin pek çoğu, Oğuz boylarının isimlerini taşımaktadır. Bu durum, Anadolu'nun Oğuzlar tarafından iskan edildiğine dair, tarihi kaynakların verdiği bilgileri doğrular niteliktedir. Anadolu'da Oğuzlara ait yer adlarının incelenmesi, Anadolu'ya yerleşen Oğuzlar hakkında önemli bilgilere ulaşmamızı sağlamaktadır. Oğuz boylarının isimlerini verdiği yerlerin önemli bir bölümü, bazı eksikliklerle birlikte, Faruk Sümer tarafından tespit edilmiştir.

Araştırmamızın Giriş bölümünde, Oğuzlar ve Karkın boyu üzerinde durulmuş, burada Oğuzların siyasi ve sosyal yapıları ve Anadolu'ya göçleri anlatılmıştır. Ayrıca, Karkınların Anadolu'ya gelişlerinden ve büyük bir Türkmen dedesi olan Dede Kargın'dan da bahsedilmiştir. Birinci Bölüm, Karkın isimli yerlerle birlikte, konar-göçer Karkın cemaatlerine tahsis edilmiştir. Çeşitli tarihlere ait tahrir defterleri sayesinde, yerleşik ve konar-göçer hayat süren Karkınların dağıldıkları sahalara belirtilmiştir. İkinci Bölüm'de ise, hem yerleşik hem de konar-göçer hayat yaşayan Karkınların genel nüfusları hesaplanmış, onların ekonomik faaliyetleri üzerinde durulmuştur.

Araştırmam esnasında bana kıymetli vakitlerini ayıran, tenkit ve ikazlarıyla beni yönlendiren tez danışmanım ve hocam Yrd. Doç.Dr. Ayhan PALA'ya teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

KISALTMALAR

KAYNAKLAR ve ARAŞTIRMALARA DAİR.....1

GİRİŞ

OĞUZLAR ve KARKIN BOYU.....6

A)Oğuz Boylarının Sosyal Yapısı ve Karkınlar.....6

B)Oğuzların Anadolu'ya Gelişi.....16

C)Karkın Boyunun Anadolu'ya Gelişi ve Dede Kargın.....20

I.BÖLÜM

XVI.YÜZYILDA KARKINLAR.....27

A) Karkın İsimli Yerler.....27

1-Adana Sancağı.....30

2-Aksaray Sancağı.....31

3-Akşehir Sancağı.....32

4-Amasya Sancağı.....33

5-Ankara Sancağı.....34

6-Bayburt Sancağı.....35

7-Beyşehir Sancağı.....36

8-Biga Sancağı.....37

9-Bolu Sancağı.....37

10-Bozok Sancağı.....39

11-Canik Sancağı.....40

12-Çankırı Sancağı.....40

13-Çorum Sancağı.....42

14-Diyarbakır Sancağı.....43

15-Ergani Sancağı.....43

16-Hamid Sancağı.....44

17-Hüdavendigâr Sancağı.....47

18-İçel Sancağı.....51

19-Karahisar-ı Sahip Sancağı.....52

20-Karahisar-ı Şarki Sancağı.....	55
21-Karesi Sancağı.....	57
22-Kayseri Sancağı.....	59
23-Kırşehir Sancağı.....	59
24-Kocaeli Sancağı.....	61
25-Konya Sancağı.....	61
26-Malatya Sancağı.....	62
27-Maraş Sancağı.....	64
28-Mardin Sancağı.....	65
29-Menteşe Sancağı.....	67
30-Ruha (Urfa) Sancağı.....	67
31-Saruhan Sancağı.....	68
32-Şelve Sancağı.....	71
33-Sis Sancağı.....	71
34-Sivas Sancağı.....	72
35-Sultanönü Sancağı.....	75
36-Tarsus Sancağı.....	76
37-Teke Sancağı.....	76
38-Trabzon Sancağı.....	77
B) Konar –Göçer Karkın Cemaatleri.....	77
1-Halep Türkmenleri.....	81
2-Bozulus Türkmenleri.....	84
3-Dulkadirli Türkmenleri.....	85
4-Ramazanlı Türkmenleri.....	88
II.BÖLÜM	
KARKINLARIN NÜFUSLARI ve EKONOMİK YAPILARI.....	92
A) Nüfusları.....	92
B) Ekonomik Yapıları.....	97
SONUÇ.....	102
KAYNAKÇA.....	104
EKLER	

KISALTMALAR

a.g.e.: Adı geçen eser

a.g.m.: Adı geçen makale

a.g.t.: Adı geçen tez

bkz., Bkz.: Bakınız

BOA. TD: (Başbakanlık Osmanlı Arşivi Tapu-Tahrir Defterleri)

c.: Cilt

Çev.: Çeviren

H.: Hicri

Haz.: Hazırlayan/Hazırlayanlar

Krş.: Karşılaştırınız

M.: Miladi

mad.: Madde

Nu.: Numara

s.: Sayfa

S.: Sayı

TKGM. KKA. TD: (Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyud-ı Kadime Arşivi Tapu-Tahrir Defterleri)

vrk.: varak

Yay.: Yayınlayan/Yayınlayanlar

KAYNAKLAR ve ARAŞTIRMALARA DAİR

Tapu-Tahrir Defterleri

XVI. yüzyıl Anadolu'sunda bulunan Karkın isimli yerleri ve konar-göçer Karkın cemaatlerini tespit etmek için, Başbakanlık Osmanlı Arşivinde (BOA) ve Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyud-ı Kadime Arşivi (TKGM KKA)'nde bulunan tapu-tahrir defterleri önemli bir kaynak niteliğindedir. Bilindiği gibi, ülke genelindeki vergi kaynaklarını tespit etmek amacıyla tutulan tahrir defterleri, sosyo-ekonomik tarih araştırmalarından başka, bir bölgenin veya konar-göçer bir topluluğun nüfus durumu, ekonomik yapısı, konup-göçülen veya ekilen-dikilen sahalar hakkında da son derece kıymetli bilgiler ihtiva etmektedir. Bu yönü ile Karkınlar ve onların dağıldığı coğrafyalar hakkında bilgi toplamak amacıyla tahrir defterleri temel başvuru kaynağı olarak ele alınmıştır. Ancak, gerek taranması gereken sahanın genişliği, gerekse defter sayısının fazla olması sebebiyle, birkaç defter dışında, icmal defterlerin taranmasından sarf-ı nazar edilmiş olup, mufassal defterlere ağırlık verilmiştir.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi ve Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyud-ı Kadime Arşivi'nde muhafaza edilen bu defterler daha çok, kaza, sancak ve vilayet tahrirleri veya Bozulus, Halep, Dulkadir Türkmenleri gibi büyük konar-göçer teşekküllere ait kayıtları ihtiva ettiği için Karkın boyuna ait mahsusen tutulmuş bir defter bulunmamaktadır. Kaldı ki, Karkınların Anadolu'nun değişik yörelerine küçük gruplar halinde yayılması, büyük konar-göçer teşekküller içinde bir veya birkaç cemaat olarak temsil olunması yüzünden, onlara ait özel bir tahririn yapılması da beklenemez. Hatta, Anadolu'da boy geleneğinin büyük ölçüde kaybolmuş olması ve Oğuz boylarının, varlıklarını devam ettirmekle beraber, yerine yeni teşekküllerin ortaya çıkmış olmasından dolayı, sadece Karkınlar değil, Anadolu'ya gelmiş olan diğer Oğuz boyları için de aynı durum söz konusudur. Bütün bu

sebeplerden Karkınlara ait yer adlarını ve konar-göçer Karkın cemaatlerini tespit etmek amacıyla geniş bir tahrir taraması icap etmiştir.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi ve Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyud-ı Kadime Arşivi'nde yapılan çalışmalar neticesinde, Karkın isimli yer adları ve konar-göçer Karkın cemaatleri hakkında bilgiler veren 101 tane tahrir defteri tespit olunmuştur. Bunların 54 tanesi Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde, 47 tanesi ise Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyud-ı Kadime Arşivi'ndedir.

Bu defterlerin dörder tanesi Adana, Amasya, Bozok, Hamid, İçel, Karahisar-ı Şaki, Saruhan; ikişer tanesi Ankara, Bayburt, Biga, Bolu, Canik, Çankırı, Çorum, Karesi, Kayseri, Kırşehir, Kocaeli, Malatya, Sultanönü, Teke; üçer tanesi Hüdavendigâr, Karahisar-ı Sahip, Mardin, Trabzon; birer tanesi Aksaray, Akşehir, Beyşehir, Diyarbakır, Erzurum, Şelve, Sis, Tarsus; beşer tanesi Konya, Sivas; altışar tanesi ise Maraş, Halep sancaklarına, ayrıca iki defter de Bozulus Türkmenlerine ait olup, bu defterlerin en erken tarihli Hüdavendigâr tahrir defteridir. (H.892) En geç tarihli ise, Kocaeli tahrir defteridir. (H.1034) Bununla birlikte, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı tarafından yayınlanan muhasebe (mufassal-icmal) defterlerine de müracaat edilmiştir.

Tahrir kayıtlarında Karkınlar bazen büyük Türkmen teşekküllerinde bünyesinde (Cemaat-i Karkın tabi-i Bozulus) veya bir sancak ve kaza dahilinde konar-göçerlik eden cemaatler arasında, o sancağın vergi muhasebesine kayıtlı olarak görülmektedirler. (Cemaat-i Karkın Kayacık Ağıl mezrası Kosun kazası) Ayrıca, köy veya mezra adlarına ise (Karye-i Karkın tabi-i Akşehir) şeklinde tesadüf edilmektedir. Öte yandan, bazı köylere yerleşmiş bulunan Karkınlara dair nüfus bilgileri tam olarak verilmediği gibi (örneğin, Maraş nahiyesine bağlı Çakal-ı Sağır köyü), bazı köylerin ise değişik isimler taşımasına rağmen Karkınlar tarafından iskan olduğu

görülmektedir. (örneğin, Kırşehir sancağındaki Çetek İni ve Çatal Meşhed köyleri)

Diğer Arşiv Vesikaları

Tapu-tahrir defterleri dışında, Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde Ali Emiri Tasnifi, Maliyeden Müdevver Defterler, Mühimme Defterleri ve son dönemlere ait Mektubi Mühimme Kalemi Evrakı, Dahiliye İdare Kısmı Evrakı, Yıldız Mütenevvi Maruzat Evrakı, Dahiliye Nezareti tasniflerinde Karkın isimli yerler ve Karkın cemaatleriyle ilgili kayıtlar bulunmaktadır. Son döneme ait tasniflerde, XVI. yüzyılda tespit edemediğimiz Karkın isimli köylere rastlamaktayız.

Araştırmalar

Hüseyin Nihal (Atsız) ve Ahmet Naci'nin Türkiyat Mecmuası'nda neşredilmiş olan "Anadolu'da Türklere Ait Yer Adları" isimli makaleleri, Karkın isimli yerlerin de belirtilmiş olması hususiyetiyle, bu konuda zikredeceğimiz ilk araştırmadır. Erkan-ı Harbiye'nin hazırladığı 1/200.000 ölçekli haritadan yararlanmış olan müellifler, Anadolu'da 12 tane Karkın isimli yer, bir tane de dağ tespit etmişlerdir.¹

Oğuzlar konusunda araştırmalar yapan Faruk Sümer'in 1953 tarihine ait "Bozoklu Oğuz Boylarına Dair" isimli makalesi Karkınlarla ilgili önemli araştırmalar arasındadır. Tahrir defterlerinden yararlanılarak yazılan bu makalede Faruk Sümer, çeşitli Türkmen teşekkülleri arasında yer alan Karkın cemaatleri hakkında bilgiler vermiştir.² Aynı müellif, "Oğuzlar (Türkmenler)" isimli eserinde, adı geçen makaleyi çok az bir değişiklikle tekrar yayınlamaktan başka, tahrir defterlerine dayalı olarak hazırlanan yer adlarını da eklemiştir.

¹ Hüseyin Nihal (ATSIZ)-Ahmet NACI: "Anadolu'da Türklere Ait Yer Isimleri", Türkiyat Mecmuası, c.II, Yıl 1928, 251

² Faruk SÜMER: "Bozoklu Oğuz Boylarına Dair", Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Dergisi, c.XI, I. sayıdan ayrı basım, (Ankara,1953)

Ancak, onun daha çok Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyud-ı Kadime Arşivi'nde bulunan tahrir defterlerinden istifade ettiği anlaşılmaktadır.³ Bu yüzden, Faruk Sümer sadece 63⁴ yer adı tespit etmişken, bizim çalışmamız neticesinde 89 adet yer adına rastlanmıştır. İslam Ansiklopedisinde yer alan "Karkın" maddesi de Faruk Sümer tarafından yazılmış olup, yukarıda zikredilen kitap ve makalenin özeti mahiyetindedir.⁵

Karkınlar hakkında müstakil bir eser Naci Kum tarafından yazılmıştır. Fakat, Naci Kum eserini tamamlamadan vefat ettiği için, çalışmaları daha sonra Rahime Kışlal ve Ali Yeşilyurt tarafından "Dede Kargın/Şiirler" adı altında yayınlanmıştır. Ayrıca, Ali Yeşilyurt'un kitaba bazı eklemeler de yaptığı kendisinin ifadelerinden anlaşılmaktadır. Eserin birinci bölümünde Ahmet Rıza Kargın'ın şiirleri yer almaktadır. Naci Kum'un araştırması kitabın ikinci bölümünde "Dede Kargın Soy Ağacı" başlığı altında verilmektedir. Naci Kum, en eskisi 1498 tarihine ait olan Dede Kargın ocağına ait icazetname, silsilename, berat ve hüccetleri yayına hazırlamıştır.⁶ Bu belgeler, Alemdar Yalçın ve Hacı Yılmaz tarafından günümüz Türkçe'sine çevrilerek tekrar yayınlanmıştır.⁷

Cevdet Türkay'ın Osmanlı arşiv malzemelerinden yararlanarak hazırladığı "Başbakanlık Osmanlı Arşivlerine Göre: Oymak, Aşiret ve Cemaatler" adlı eseri konar-göçerlere ait önemli bir eser niteliğinde olup, Kargınların dağıldığı sahalar ile ilgili bazı kayıtlar bulunmaktadır.⁸

³ Faruk SÜMER: Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri- Boy Teşkilatı- Destanları (İstanbul,1992), 234, 313

⁴ Bu sayıya dahil olan iki yer ismi yanlış okunmuştur. Dolayısıyla, Faruk Sümer 61 yer tespit etmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. I. Bölüm, 29

⁵ Faruk SÜMER: "Karkın" mad., Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, c.23, 498-499

⁶ Dede Kargın/ Şiirler, Derleyenler: Rahime KİŞLAL- Ali YEŞİLYURT (Mersin,1999), Naci KUM'a ait olan ikinci bölüm 118. sayfadan başlamaktadır.

⁷ Alemdar YALÇIN-Hacı YILMAZ: "Karkın Ocaklı Boyu İle İlgili Yeni Belgeler", Gazi Üniversitesi Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, S.21, (Ankara,2002), 13-88

⁸ Cevdet TÜRKAY: Başbakanlık Osmanlı Arşivlerine Göre: Oymak, Aşiret ve Cemaatler (İstanbul,1979), 33

Osman Gümüşçü ise, “XVI. Yüzyıl Anadolu’sunda Oğuz Boy Adlı Yerleşmeler” isimli makalesinde, Oğuz boylarının Anadolu’da kendi isimlerini verdikleri yerleri tespit etmiştir. Müellif, Oğuz boy isimli yerlerin tespitinde sancak çalışmalarından ve yayınlanmış olan mufassal-icmal defterlerinden yararlanmıştır.⁹

Bunlardan başka, çeşitli sancak çalışmalarında ve konar-göçer Türkmenlerle ilgili çalışmalarda da Karkın isimli yerlerden ve Karkın cemaatlerinden bahsedilmiştir.¹⁰

⁹ Osman GÜMÜşÇÜ: “XVI. Yüzyıl Anadolu’sunda Oğuz Boy Adlı Yerleşmeler”, Genel Türk Tarihi, c.IV (Ankara,2002), 65-76

¹⁰ Tufan GÜNDÜZ: Bozulus Türkmenleri 1540-1640 (Ankara,1997), 83 ; Ahmet şİMşIRGİL: Osmanlı Taşra Teşkilatında Tokat (1455-1574), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi (İstanbul,1990), 234, 254; Enver ÇAKAR: XVI. Yüzyılda Halep Sancağı, (Elazığ, 2002), 204

GİRİŞ: OĞUZLAR ve KARKIN BOYU

A- Oğuz Boylarının Sosyal Yapısı ve Karkınlar

Oğuz adının anlamı hakkında çeşitli görüşler öne sürülmüşse de, ilim aleminde en fazla rağbet gören fikir J. Nemeth tarafından ortaya konulmuştur. Buna göre, "Ok" kelimesi boy manasında olup "z" çoğul eki ile birleşip, Ok+u+z= boylar şekline dönüşmüştür.¹ Oğuz kelimesinin Çince'ye "kabileler" diye tercüme edilmesi de bu görüşü destekler mahiyettedir.²

"Oğuz" adına ilk defa Barlık çayı kıyısındaki Yenisey kitabesinde rastlanılmaktadır. Bu kitabede "Altı Oğuz budunda" sözü geçmektedir. Kitabe "Öz Yigen Alp Turan" adlı bir beye dairdir. VI. veya VII. yüzyıla ait olduğu kabul edilen kitabeye göre, Oğuzlar bu dönemde "altı boy" halinde Barlık ırmağı kıyılarında yaşamaktaydılar.³

VI. yüzyıldan itibaren Göktürk Hakanlığı'nda toplanmış olan Türk kabilelerinden bir kısmı 630'da başlayan fetret devresinde, kendi aralarında birlik kurarak Tula-Selenge ırmakları bölgesinde Dokuz Oğuz kağanlığını meydana getirmişlerdi.⁴ Göktürklerin en başta gelen düşmanları Tula başında oturan bu Oğuzlar idi. Ötüken de onların idaresinde bulunuyordu. Bu sırada, Oğuzların başlarında bulunan hükümdarları "Kağan" unvanı taşıyordu. Bu, Baz Kağan idi. Oğuzların Göktürkler için tehlikeli olmaya başlaması üzerine, Göktürkler, Tonyukuk'un teklifiyle, onların üzerine bir sefer düzenlenmişler ve yapılan savaş sonucunda onları kendilerine bağlamışlardı.(682).⁵

¹ Tufan GÜNDÜZ: "Oğuzlar", Genel Türk Tarihi, c.II, (Ankara,2002), 57; Oğuz adı hakkındaki tartışmalar ve değerlendirmeler için bkz. Faruk SÜMER: Oğuzlar, 13-14

² İbrahim KAFESOĞLU: Türk Milli Kültürü (İstanbul,1997), 150

³ Faruk SÜMER:"Oğuzlar" mad., Milli Eğitim Bakanlığı İslam Ansiklopedisi (Eskişehir,2001), 378-379

⁴ İbrahim KAFESOĞLU: a.g.e., 150

⁵ Cem TÜYSÜZ: "Oğuzlar", Türkler, c.II (Ankara,2002), 278

Oğuzlar, Orhun kitabelerinde adı en çok geçen Türk kavimlerinden biri olup, bu kitabelere göre, Göktürk Kağanlığı'nın dayandığı başlıca iki unsurdan biridir.⁶ Buna rağmen, onların Göktürk hakimiyetinden kurtulmak için pek çok defalar baş kaldırdıkları ve Göktürklerle savaştıkları bilinmektedir.⁷

Oğuzlar, Göktürk hakimiyetinde bazen Üç Oğuz bazen de Sekiz Oğuz şeklinde anılmakla birlikte, en çok Dokuz Oğuz olarak anılmışlardır. Oğuzların boy sayısındaki artış, tarihi süreç ve boy gelenekleriyle herhangi bir tenakuza düşmemektedir. Çünkü, boylar halinde yaşamalarının bir sonucu olarak, boyların nüfusu arttıkça yeni boylar ortaya çıkmakta ve diğer boylar gibi nüfus ne siyasi güce ulaştıklarında boylar birliği içinde kendi adları ile temsil olunmaktaydılar. Göktürk yazıtlarında görülen "Üç Oğuz", "Altı Oğuz", "Sekiz Oğuz", "Dokuz Oğuz" tabirleri bu durumun bir sonucudur.⁸

Göktürk Devleti'nin, (745) Uygurlar tarafından tarih sahnesinden silinmesinden sonra, Oğuzlar bir müddet Uygur Devleti'nin hakimiyeti altında kaldılar. Oğuzların, Uygurlar hakimiyeti altına hangi tarihte girdikleri kesin olarak bilinmemektedir. Oğuzlar, Uygur Devleti'nin de dayandığı iki temel unsurdan biri olup, Uygurlarla birlikte seferlere katılmışlardır. Fakat, zaman zaman onlara karşı da isyan etmekten geri kalmamışlardır.⁹

Oğuzlar, X. yüzyılın başlarında başkenti Yeni-Kent olan bir devlet kurdular. Yeni-Kent stratejik bir mevkide kurulmuştur. Bu itibarla, X. yüzyılda devletin hem başkenti, hem de Oğuz hükümdarlarının kışlık ikametgahıydı.¹⁰ Devletin başında Yabgu unvanını taşıyan bir hükümdar bulunmaktaydı.¹¹ Yabgu unvanı Göktürklerden beri kullanılan bir unvan olup Türkçe'deki "c"-

⁶ H. Namık ORHUN, *Eski Türk Yazıtları*, c.I, (Ankara, 1994), 120

⁷ Cem TÜYSÜZ: a.g.m., 278-279

⁸ Tufan GÜNDÜZ: a.g.m., 47

⁹ Faruk SÜMER: a.g.e., 30 vd.

¹⁰ S.G. AGACANOV: *Oğuzlar*, Çev. Ekber N. NECEF - Ahmet ANNABERDİYEV (İstanbul, 2002), 201

¹¹ *İbn-Fazlan Seyahatnamesi*: Haz. Ramazan ŞEŞEN (İstanbul, 1975), 37

“ye” değişmelerinden dolayı bazı lehçelerde Cabgu şeklinde de söylenmekte idi.¹² Yabgu’nun en önemli yardımcıları Kül-Erkin ve Su-Başı unvanını taşıyan iki görevliydi. Kül Erkin unvanı taşıyan naipeler yüksek yetkilere sahip olup, onların karışık davaları ve adli anlaşmazlıkları çözmek gibi önemli görevleri vardı. Subaşılar ise, ordu komutanı olarak görev yapmaktaydılar.¹³

X. yüzyılın ilk yarısında Oğuzlar, Hazar Denizi’nden Seyhun ırmağının orta yatağındaki Farab ve İsticab yörelerine kadar olan yer ile bu ırmağın kuzeyindeki bozkırlarda yaşıyorlardı. İstahri ve diğer coğrafyacılardan eserlerinden Oğuz ülkesinin batı, güney ve doğu sınırları hakkında kesin bir bilgi elde edilebilir. Buna göre, Oğuz ülkesi batıda Hazar Denizi’ne dayanıyordu. X. yüzyılın başlarında o zamana kadar meskun olmayan Hazar Denizi’nin doğu kıyılarındaki Siyah-Kuh yarımadası Oğuzlar tarafından işgal ve iskan edilmiş, bundan dolayı buraya Manğışlak adı verilmiştir. Güneyde İslam ülkeleri ile olan sınıra gelince, güneybatıda yani Harezm ülkesinde, sınır Curcan ve özellikle bu şehrin kuzeybatısındaki Cit kasabasından başlıyordu. Aral gölünün güneyindeki Baratekin de sınır kasabalarındandı. Maverâünnehir’de sınır, Buhara’nın kuzeyindeki çölden başlayarak İsticab bölgesine kadar uzanıyordu. Oğuz ülkesinin kuzey sınırında ise, İtil ırmağı bulunmaktaydı.¹⁴

Bu coğrafi saha içinde bulunan Oğuzların bir bölümü tam göçebe, bir bölümü yarı göçebe ve bir bölümü de şehir ve köylerde yerleşik olarak yaşıyorlardı.¹⁵ Oğuz boylarının iktisadi yapıları, yaşamış oldukları bu üç farklı hayat tarzına göre değişiklikler göstermekte idi.

Yerleşik hayat yaşayan ve tarımla uğraşan Oğuzların çok sayıda şehirleri bulunmaktaydı. Karaçuk dağları kesiminde bulunan verimli topraklar

¹² Tufan GÜNDÜZ: a.g.m., 50

¹³ Faruk SÜMER: a.g.e., 61; S.G. AGACANOV: a.g.e., 211, 216

¹⁴ Cem TÜYSÜZ: a.g.m., 281-282; İbrahim KAFESOĞLU: “Oğuzlar”, *Türk Dünyası El Kitabı* (Ankara, 1976), 736

¹⁵ Faruk SÜMER: “Anadolu’ya Yalnız Göçebe Türkler Mi Geldi”, *Belleten*, c.XXIV, Yıl 1960, 574

üzerinde, Oğuzların Sepren, Suğnak, Karnak, Süt kent, Farap gibi şehirleri vardı. Sepren, X. yüzyılın birinci yarısında, Oğuz sınırında bulunan büyük bir İslam şehriydi.¹⁶ Bunların yanında, küçük kanallarla sulanan topraklar üzerinde kurulmuş olan Sırlı-Tamkale ve Zangır-Kale isimli şehirleri de belirtmeliyiz.¹⁷ Şehirlerde bulunan su kanalları, Oğuzların tarımda belli bir mesafe kaydettikleri hususunda önemli bir örnektir.

Göçebe hayat süren Oğuzların iktisadi faaliyetleri de bu yaşayışın icabı olarak temelde hayvan yetiştiriciliğine dayanıyordu. Bu bakımdan, onların hayvanlarını otlatacakları geniş otlaklara ve kışı geçirecekleri kışlaklara ihtiyaçları vardı. Yaz gelince kuzeydeki Kara Kum'a Cim ırmağına doğru kuzey-batıdaki yaylalara ve Aral ile Manğışlak arasındaki bölgelere gidiyorlar, kışın ise genellikle Aşağı Seyhun boylarına dönüyor ve kışı orada geçiriyorlardı.¹⁸

Orta Asya'nın geniş bozkırlarında göçebeliliğin üç ana unsuru mevcuttu. Bunlardan birincisi, belli bir boyun ve aşiretin kendilerine ait olan geniş topraklarda mevsimine göre hayvan sürüleri ile birlikte göç etmesiydi. Bu tür göçebelik hayatının özelliği, göç sahasının geniş topraklarda gerçekleşmesi ve bir yerde ikametın kısa vadeli olmasıydı. Göçebeliliğin diğer iki şekli, yarı göçebe ve meralı hayvancılık olarak kendini gösterir. Yarı göçebe hayat yaşayan zümrelerin mevsime göre ilkbahar, yaz ve sonbaharda kullanacakları yaylaları olmakla beraber, kışın da barınabilmek için kurulmuş yerleşim yerleri vardı. Meralı hayvancılıkta ise, hayvanlar dar bir alanda bulunan otlaklarda beslenir ve bu otlaklar yerleşim birimlerine yakındı. Geleneksel bozkır kültürüne dayanan bu üç çeşit göçebelik Oğuzlar arasında da vaki idi.¹⁹

¹⁶ Faruk SÜMER: a.g.e., 51

¹⁷ S.G.AGACANOV: a.g.e., 14

¹⁸ Faruk SÜMER: a.g.e., 50

¹⁹ Aydos ŞALBAYEV: IX-XI. Yüzyıllarda Sır Derya Oğuzları, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi (Ankara, 2000), 42

Göçebe Oğuzların hayvan yetiştiriciliğinde koyun, at ve deve gibi hayvanlar önemli bir yer tutmaktaydı.²⁰ Bu hayvanların yanında, az da olsa inek ve öküz beslemekteydiler. Göçebelerin hayvancılığa dayanan ekonomisinde et ve süt üretimi en önemli geçim kaynaklarıydı.²¹ Oğuz boylarının ekonomisinde, ticari faaliyetler de önemli bir yer tutmaktaydı. Oğuzlar, koyunlarını ve hayvan ürünlerini Orta Asya'nın diğer ülkelerinden getirilen buğday ve çeşitli mallarla takas etmekteydiler. Onlar, komşu topluluklara tüylü hayvan kürkleri ve bazı değerli mallar satıyorlardı.²²

Oğuz Yabgu Devleti zamanında, Oğuzların boylar şeklinde yaşadığı anlaşılmaktadır. Göktürk kitabelerinde, Oğuzlardan "Üç Oğuz", "Altı Oğuz", "Sekiz Oğuz", "Dokuz Oğuz" diye bahsedildiği halde boy isimlerine yer verilmemiştir. Bu hususta ilk bilgilere XI. yüzyılın ikinci yarısına ait Kaşgarlı Mahmud'un Divan-ı Lügati't Türk'ünde, ikinci ve daha teferruatlı olarak, yani hiyerarşik bir yapı halinde, XIV. yüzyılın başlarında yazılan Reşidüddin'in eseri Camiü't-Tevarih'de tesadüf edilmektedir.

Kaşgarlı Mahmud, Oğuzların 24 boy halinde yaşadıklarını belirtir; fakat, listeye 22 boyu alırken, iki boyu listesine dahil etmez. Listenin dışında kalan iki boyun ise, Halaçlar olduğunu ve onların bazı hususlarda Oğuzlardan ayrıldıklarını bildirir. Kaşgarlı Mahmud, Halaç adını alarak Oğuz boylarından ayrıldıklarını belirttiği iki boyun isimlerini de kaydetmez.²³ Kaşgarlı Mahmud, Oğuzlar arasında bulunduğu sırada, onların boy yapıları ile ilgili bilgileri duymuş olmalıdır. Ancak, onun, Oğuz boylarının hepsiyle karşılaşmamasından dolayı, eksik bildiği boyları Halaçlar ile tamamlamış olma ihtimali de gözden uzak tutulmamalıdır.²⁴

²⁰ Ramazan ŞEŞEN: İslam Coğrafyacılarına Göre Türkler ve Türk Ülkeleri (Ankara,2001), 68

²¹ S.G. AGACANOV: a.g.e.,134

²² S.G. AGACANOV: a.g.e.,152

²³ Kaşgarlı MAHMUD: Divan-ı Lügati't- Türk, Çev. Besim ATALAY (Ankara,1985), c.I, 55; c.III, 415; "Oğuzlar bir Türk boyudur. Bunlar 22 bölüktür. İki boy olan Halaçlar bunlardan ayrılmışlardır."

²⁴ Tufan GÜNDÜZ: a.g.m., 57

Divan-ı Lügat-i't Türk'te, XI. yüzyılın ikinci yarısında Oğuz boylarının isimleri şu şekilde belirtilmiştir:

1-Kınık,	12- Kara-Bölük
2-Kayı,	13- Alka- Bölük
3- Bayundur,	14-lğdir
4-Yiva,	15-Yüreğir
5-Salır,	16-Totırka
6-Afşar	17-Ala-Yundlu
7-Beğdili,	18-Döğər
8- Būğdüz,	19-Peçenek
9-Bayat,	20-Çavuldur
10-Yazır,	21-Çepni
11-Eymür,	22-Çarukluğ ²⁵

Divan-ı Lügat-i't-Türk'te 22 Oğuz boyunun isimleri arasında Karkın boyu yer almamaktadır. Kaşgarlı'nın, Halaç adını taşıyan ve bazı hususlarda diğer boylardan ayrıldıkları için Oğuzlardan saymadığı iki boyu listesine almadığını yukarıda belirtmiştik. Bunlardan bir tanesinin Karkın boyu olduğu galibi ihtimaldir.

24 boy hakkında Reşidüddin'deki bilgiler Kaşgarlı'ya göre daha açıktır. O, Oğuz boylarının 24'ünün de isimlerini vermiş, Oğuz boylarını Boz-ok ve Üç-ok olarak tasnif etmiştir. Reşidüddin, Divan-ı Lügat-i't Türk'te bulunan damgalara ilaveten, her kabilenin ongonunu da belirtmiştir.²⁶ Reşidüddin'e göre Bozoklar sağ kanadı, Üçoklar ise sol kanadı teşkil ediyorlardı.²⁷

²⁵ Kaşgarlı MAHMUD: a.g.e., c.I, 55-59

²⁶ İbrahim KAFESOĞLU: a.g.m., 737; A. Zeki Velidi TOĞAN: Oğuz Destanı, Reşüddin Oğuznamesi, Tercüme ve Tahlili (İstanbul, 1982), 50-52

²⁷ S.G AGACANOV: a.g.e., 154

Reşidüddin, Bozok ve Üçoklara dahil olan boyların isimlerini şu şekilde sıralamaktadır

BOZOKLAR

<u>GÜN HAN</u>	<u>AY HAN</u>	<u>YILDIZ HAN</u>
Kayı	Yazır	Avşar
Bayat	Döğer	Kızık
Alkaevli	Dodurga	Beğdili
Karaevli	Yaparlı	Karkın

ÜÇOKLAR

<u>GÖK HAN</u>	<u>DAĞ HAN</u>	<u>DENİZ HAN</u>
Bayındır	Salur	Yiğdir
Beçene	Eymür	Bügdüz
Çavuldur	Ala-Yundlu	Yıva
Çepni	Üreğir	Kınık ²⁸

Faruk Sümer, Kaşgarlı Mahmud ve Reşidüddin tarafından sunulan Oğuz boylarına ait listeleri karşılaştırarak, Kaşgarlı Mahmud tarafından isimleri belirtilmeyen ve yine aynı müellif tarafından Halaç adını alarak bazı hususlarda diğer boylardan ayrıldıkları söylenen iki boyun, Kızık ve Karkın boyları olduğunu düşünmektedir. Faruk Sümer'in bu konudaki fikirleri şöyledir: "Kaşgarlı'nın listesinde yer verdiği Çarukluğ boyunun adına Reşidüddin'in listesinde rastlanılmamaktadır. Reşidüddin'in listesinde ise Kaşgarlı'nın listesinde bulunmayan şu isimler vardır: Yaparlı, Kızık, Karkın. Bunlardan Kızık ve Karkın'dan birini Kaşgarlı'nın listesinde yer vermediği iki boydan biri olarak kabul etmek zaruridir. Yine diğerinin de (Yaparlı) bunlardan biri olduğuna ihtimal vermek mantıkidir. Çünkü, Kızık ve Karkın

²⁸ Zeki Velidi TOĞAN: a.g.e., 50-52

aynı dalda Yıldız Han'ın oğulları arasında gösterilmiştir. Halbuki, Yaparlı başka bir dalda Ayhan Han'ın oğulları arasında gösterilmiştir. Diğer taraftan ne Çarukluğ'a ne de Yaparlı'ya ait bir kayda, bir yer adına rastlanmamıştır. Kısaca, Reşüdidindeki Yaparlı'nın Kaşgarlı'daki Çarukluğ'un yerini tuttuğu ve yine Kaşgarlı'nın listesinde yer almayan iki boyun Kızık ve Karkın olduğunu kuvvetle tahmin ediyoruz."²⁹

Faruk Sümer bu konu hakkındaki görüşlerini bir başka eserinde şu şekilde açıklamaktadır: "Kaşgarlı Mahmud, kardeşlerinden ayrılarak Halaç adı altında müstakil bir topluluk meydana getirdikleri için, Oğuz boyları listesinde yer vermediği bu boylar Karkın ve Kızık boylarıdır. Fakat, bu boyların da Oğuzların tarihinde, diğer boyların yanında yer almış oldukları biliniyor. Nitekim Anadolu'da Karkın ve Kızık boylarına ait yer adları ve oymaklar görülmüştür. Yine, Karkın boyuna mensup bir kolun da Manğışlak Türkmenleri arasında yaşamış olduğu anlaşıyor. Bu durumda ortada iki ihtimal vardır. Bunlardan biri Oğuzlardan Karkın ve Kızık boylarından iki kol, Halaç topluluğunu meydana getirmiş, ancak onlardan birer kol da Oğuz elinde kalmıştır. Diğer ihtimal ise, Halaçların aslında müstakil bir kavim olduklarıdır. Bu kavimlerden birer kol Oğuzlara katılıp bu elin Karkın ve Kızık boylarını teşkil etmiş olabilir".³⁰

Kaşgarlı Mahmud'un listesinde Yaparlı, Kızık ve Karkın boylarının yer almaması konusunda başka bir görüş de Tufan Gündüz tarafından ileri sürülmektedir. Tufan Gündüz'e göre, Kaşgarlı'nın listesinde bu üç boyun yer almaması, bunların nüfus kaybına uğramaları veya bu boyların alt gruplarından birinin nüfus bakımından güçlenerek diğer boylar gibi temsil olunmaya başlamasıyla ilgili olabilir. Nitekim, bunun örnekleri Anadolu'da görülmektedir. Avşarlara mensup bulunan Köpekli, Gündüzlü ve Kutbeğli aşiretleri Avşarlar ile birlikte temsil olunarak, Köpekli Avşarı, Gündüzlü Avşarı, Kutbeğli Avşarı şeklinde boy adları ile birlikte anılırken, bunların

²⁹ Faruk SÜMER: a.g.e., 164

³⁰ Faruk SÜMER: Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları, c.I (İstanbul,1999), 6-7

nüfuslarının artmasıyla birlikte ayrı ayrı –yani Köpekli, Gündüzlü, Kutbeğli şeklinde- anılmaya başlanmışlardır. Yine, Güney Anadolu Toroslarında konar-göçerlik eden Bozdoğan Yörükleri arasında bulunan İğdir, Adana civarında görülen Peçenekler nüfus bakımından temsil güçlerini tamamıyla kaybetmişlerdi. Öte yandan, Anadolu’da Türkmen aşiretlerinin tabi olduğu Halep, Dulkadir, Bozulus, Yeni il gibi üst kimlikler oluşmuş ve 24 Oğuz boyuna mensup boylar “Avşar tabi-i Dülkadirli” gibi üst kimliklerle anılır olmuşlardı.³¹

Yukarıda, Oğuzların Göktürk hakimiyetinde Üç Oğuz, Altı Oğuz, Sekiz Oğuz ve en çok da Dokuz Oğuz şeklinde anıldıklarını belirtmiştik. Bu durum, Tufan Gündüz’ün de ifade ettiği gibi, boylar halinde yaşamalarının bir sonucu olup, boyların nüfusu arttıkça yeni boyların ortaya çıkmasıyla ve diğer boylar gibi nüfus ve siyasi güce ulaşarak, boylar birliği içinde kendi adları ile temsil olunmalarıyla yakından alakalıdır.³² Buna göre, Karkınların, Kaşgarlı’nın listesini hazırladığı dönemlerde, eğer gözden kaçmamışsa, nüfuslarını kaybederek temsil güçlerini kaybetmiş oldukları veya nüfuslarının azlığı nedeniyle temsil gücüne ulaşamadıkları söylenebilir. Kaşgarlı’nın ve Reşidüddin’in verdikleri listeler kesin listeler olmayıp, bunlar Oğuz boylarının kaydedildiği dönemdeki boy sayılarını ve büyük boyları yansıtmaktadırlar.³³

Yukarıdan beri izah edilmeye çalışıldığı gibi, Karkın boyunun adı ilk olarak, Reşidüddin’in eseri Camiü’t- Tevarih’te geçmektedir. Camiü’t- Tevarih’te, Karkınlar Oğuz Eli’nin Boz-ok kolunda gösterilmiş, Oğuz Han’ın oğullarından Yıldız Han’ın dört oğlundan biri sayılmıştır. Yıldız Han’ın geriye kalan üç oğlu Avşar, Kızık ve Beğdili’dir.³⁴ Reşidüddin, Karkın boyunu 12. sırada göstermiş ve Karkın boyunun damgasını da belirtmiştir.³⁵ Oğuz boyları bu damgaları davarlarına ve atlarına vurmaktaydılar. Böylece, boyların atları

³¹ Tufan GÜNDÜZ: a.g.m., 62

³² Tufan GÜNDÜZ: a.g.m., 47

³³ Tufan GÜNDÜZ: a.g.m., 62

³⁴ Zeki Velidi TOĞAN: a.g.e., 50-52; Faruk SÜMER: Oğuzlar, 170

³⁵ Zeki Velidi TOĞAN: a.g.e., 51; Faruk SÜMER, a.g.e., 170

ve koyunları birbirine karışınca, bu damgalar sayesinde kolayca ayırt ediliyordu.³⁶ Karkınların damgası şu şekildedir: .³⁷ Bu gelenek, Oğuzların Anadolu'ya gelmesinden sonra da devam etmiştir. Anadolu'daki Türkmenler, damga kelimesinin yerine "em" kelimesini kullanmışlardır.³⁸

Reşidüddin, dört kardeş boyun, toylarda koyunun etinden yiyecekleri yeri de belirtmiştir. Buna ülüş (pay) denmektedir.³⁹ Buna göre, Avşar, Kızık, Beğdili ve Karkın boyuna mensup olanlar koyunun sağ umacasını yiyeceklerdir. Reşidüddin, Karkın boyunun ongonunu ise Tavşancıl olarak zikretmektedir.⁴⁰ Oğuz destanına göre, her boyun bir kuş sembolü vardır. Bu kuşlar, genel olarak yırtıcı kuşlardan seçilmiştir. Reşidüddin bu kuşlara Ongon deyimini kullanmıştır; Moğolca olan Ongon sözünün Türkçe'si "töz" olup, anlamı "kök ve menşe"dir.⁴¹ Karkın boyunun ongonu olan Tavşancıl, Ortaçağ'da Türklerin bütün kartal cinsleri için kullandıkları umumi bir tabirdir.⁴²

Karkın'ın anlamına gelince, Reşidüddin Karkın'ın anlamını "çok ve doyuran aş" olarak açıklamaktadır.⁴³ Yazıcıoğlu Ali ve Ebu'l Gazi, Reşidüddin'nin verdiği bu bilgiyi tekrarlamaktadırlar. Yazıcıoğlu Ali kelimenin anlamını "ulu aş ve doyurucu", Ebu'l Gazi ise "aşlı" olarak ifade etmektedir.⁴⁴ Bahaeddin Ögel, Oğuz boylarının adları üzerinde yaptığı etimolojik denemede, Karkın isminin anlamının çok karanlık olduğunu söyleyerek bu konuda her hangi bir görüş belirtmekten kaçınmaktadır.⁴⁵ Zeki Velidi Toğan, "aşın" ölümlerin ruhuna veya mevlit gibi dini merasimlerde verilen yemek olduğunu belirterek, Karkın adının bu umumi yemeklerle ilgili bir unvan

³⁶ S.G. AGACANOV: a.g.e., 159

³⁷ Faruk SÜMER: a.g.e., 170

³⁸ Tufan GÜNDÜZ: "Konar Göçer", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, c.26, (Ankara,2002), 163

³⁹ Bkz. Abdulkadir İNAN: "Orun" ve "Ülüş" Meselesi", *Türkler*, c.III (Ankara,2002), 38-43

⁴⁰ Faruk SÜMER: a.g.e., 170

⁴¹ Bahaeddin ÖGEL: *Türk Mitolojisi*, c.I, (Ankara,1995), 32

⁴² Bahaeddin ÖGEL: a.g.e., 368

⁴³ Faruk SÜMER: a.g.e., 170

⁴⁴ Zeki Velidi TOĞAN: a.g.e., 51

⁴⁵ Bahaeddin ÖGEL: a.g.e., 341

olabileceği kanaatindedir.⁴⁶ TH. Houstma ise, Karkın kelimesinin kökünü “karın” kelimesi ile ilgili bulmuştur.⁴⁷

Reşidüddin’in Oğuz boylarına ait listesi Yazıcıoğlu, Ebu’l-Gazi Bahadır Han ve Mehmet Neşri tarafından doğrudan doğruya veya vasıtalı olarak nakledilmiştir.⁴⁸ Mehmet Neşri diğer Oğuz boyları hakkında olduğu gibi, Karkın’ın anlamını, Karkın boyunun ongonunu ve ülüşünü bildirmez.⁴⁹ Bu boyun ongonu Yazıcıoğlu’nda “Tavşancıl”, Ebu’l Gazi’de “Sübürktey”, ülüşü ise Yazıcıoğlu’nda “sağ umaca ve adlu”, Ebu’l Gazi’de “sağ yağrın”dır.⁵⁰

B- Oğuzların Anadolu’ya Gelişi

Oğuzların Anadolu’ya göç etmeleri ve yerleşmelerindeki en önemli etken Büyük Selçuklu Devleti içindeki gelişmelerdir. Devletin kurucu unsuru olan Oğuzlar, Büyük Selçuklu Devleti’ndeki siyasi ve demografik gelişmeler nedeniyle Anadolu’ya yönelmişlerdir.

Oğuzların Anadolu’ya ilk akınları Çağrı Bey’in önderliğinde gerçekleşmiş olup, Çağrı Bey, Azerbaycan ve Doğu Anadolu üzerine bir keşif hareketinde bulunmuştur. 1018 yılında başlayan ve Selçuklu Devleti’nin kurulduğu yıl olan 1040’a kadarki Anadolu akınları keşif hareketinden başka bir anlam taşımaz. Buna karşılık, 1040 ve 1071 yılları arasındaki akınlar Anadolu’da Bizans’ın direnişini kırmada ve Anadolu’nun Türk fatihlerine açılmasında önemli sonuçlar doğurmuştur.⁵¹

⁴⁶ Zeki Velidi TOĞAN: a.g.e., 97, bkz. 12. dipnot

⁴⁷ TH. HOUTSMA, “Die Ghuzen”, WZKM.II’den naklen Fahriye ARIK, “Oğuz Boyları ve Osman Oğulları Seceresi”, Paul WITTEK, Osmanlı İmparatorluğu’nun Doğuşu (İstanbul, 1947), 84

⁴⁸ Faruk SÜMER: a.g.e., 164

⁴⁹ Mehmet NEŞRİ: Kitab-ı Cihan-Nüma, Yay. F. Reşit UNAT- Mehmet A. KÖYMEN (Ankara, 1995), 13

⁵⁰ Zeki Velidi TOĞAN: a.g.e., 51

⁵¹ Osman TURAN: Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti (İstanbul, 1997), 281

26 Ağustos 1071 Malazgirt zaferiyle Bizans'ın direnişi kırılmış ve Türklerin karşısında bir ordu kalmamasıyla Oğuzlar Anadolu'da yayılmaya ve yurt tutmaya başlamışlardır. Oğuzlar o kadar kalabalık bir nüfusla Anadolu'ya doğru gelmeye başlamışlardır ki, bu göçler zamanın tarihçilerinin eserlerine geniş ölçüde yansımıştır.⁵²

Bu büyük göç sırasında, Oğuzların önemli bir kısmı, yani Oğuzların ezici çoğunluğu Anadolu'ya gelmiş olup, bu el'den ancak küçük bir parça, Ceyhun ile Hazar denizi arasındaki bölgede kalmıştır. Bugünkü Türkistan Türkmenleri bu bölgede kalan Oğuzların torunlarıdır. Önemli bir Oğuz kümesi de Batı İran'da, Azerbaycan'da, Irak'ta ve Suriye'de yaşamıştır.⁵³ Öte yandan, Türkistan'da "Sakar İli" dahilinde, araştırmamızın konusu olan Karkınlar tarafından kurulan "Garkın" isimli bir köyün bulunması⁵⁴ Oğuzların tamamının Anadolu'ya gelmedikleri ve Orta Asya'da Oğuz gruplarından bazılarının yerleşik olarak yaşadıkları konusunda önemli bir örnektir.

Anadolu'ya doğru olan Oğuz akınları ve Oğuz göçleri Selçuklu sultanları tarafından devamlı teşvik edilmiştir. Selçukluların, Türkmenleri Anadolu'ya sevk etmekle, onların akın ve yağmalarından İslam ülkelerini korumak, devletin asayişini sürdürmek, kendilerine yeni vatan bulmak, böylece Bizans'a karşı kuvvet kazanmak gibi amaçları vardı. Bu amaçlarını gerçekleştirmek isteyen Selçuklu sultanları, Türkmenleri Anadolu sınırlarına yönlendirmişlerdir. Kalabalık bir nüfusla Anadolu'ya gelmeye başlayan Türkmenler, Anadolu topraklarını Malazgirt zaferinden 8-10 yıl gibi kısa bir süre içinde baştan başa fethetmişlerdir.⁵⁵

Anadolu'nun bu kadar kısa bir zaman diliminde baştan başa fethedilmesinin bazı nedenleri bulunmaktadır. Türkmenlerin Anadolu'ya

⁵² Osman TURAN: Selçuklular ve İslamiyet (İstanbul,1993), 36-39; Osman TURAN: Selçuklular Tarihi, 281 vd.

⁵³ Faruk SÜMER: "Anadolu'ya Yalnız Göçebe Türkler Mi Geldi", 575

⁵⁴ Ağacan BEYOĞLU: Türkmen Boylarının Tarih ve Etnografyası (İstanbul,2000), 657

⁵⁵ Osman TURAN: Selçuklular Tarihi, 283; Mustafa KESKİN: "Gazi Süleyman Şah ve Türkiye Selçuklu Devleti'nin Kuruluşu", Türkler, c.VI (Ankara,2002), 530

gelmesinden önce, Anadolu, nüfusunu kaybetmiş ve harabeye dönmüş bir vaziyetteydi. VII. yüzyıldan başlayarak İran-Bizans ve Bizans-İslam mücadelesine sahne olmuş olan Anadolu'da yerleşim yerlerinde nüfus azalmış, surlarla çevrili şehirler kısmen kendini koruyabilmişse de buna karşılık can güvenliğinin kalmadığı köy ve kasabalarda hayat son bulma noktasına gelmişti. Bizans yöneticileri ise, burada kalan insanlardan ağır vergiler almışlar ve zulümleriyle insanları adeta canlarından bezdirmişlerdi.⁵⁶ Anadolu'nun içinde bulunduğu bu durum, Anadolu'nun Türkler tarafından fethini kolaylaştırıcı bir rol oynamış ve Anadolu'ya göç eden Oğuzların, ıssız ve harabe durumuna gelmiş köy, kasaba ve şehirlere yerleşmesinde etkili olmuştur.

Konar-göçer Türkmenler tarafından kurulan Selçuklu Devleti'nin, özellikle İran'a hakim olmasından sonra, devletin konar-göçer gelenekleri terk ederek yerleşik İran medeniyetinin tesiri altında kalması ve Türkmenlere sivil idarede yer verilmemesi, onların yönetime karşı tavır almasına yol açmıştır. Ebu'l Gazi bu değişimi "aldatılmışlık" olarak yorumlamaktadır.⁵⁷

Selçuklu Devleti, konar-göçer Türkmenlerin bu tepkisinin farkındaydı ve onların Anadolu'ya yerleşmelerini bir plan dahilinde gerçekleştirmeye özen gösteriyordu. Büyük Selçuklu Devleti, Anadolu'yu iskan ederken büyük ve kuvvetli Türkmen gruplarını muhtelif parçalara ayırarak bir birinden uzak sahalara sevk etmek suretiyle, irsi reislerin idaresi altında birleşerek herhangi toplu ve kuvvetli etnik bir birliğin isyanı ihtimallerini ortadan kaldırmak ve aşiret asabiyetini kırarak milli bir teşekküle yol açmamak ve böylece Selçuklu Devleti'nin menfaatlerini korumak istemişlerdir. Bugünkü Anadolu'nun birbirinden çok uzak yerlerinde Oğuz Türklerinin büyük boylarının isimlerinden herhangi birinin adını taşıyan muhtelif köylere rastlanması

⁵⁶ Mükremin Halil YİNANÇ: Türkiye Tarihi: Selçuklular Devri, c.I, (İstanbul,1944), 164-165; Mustafa KAFALI: "Anadolu'nun Fethi ve Türkleşmesi", Genel Türk Tarihi, c.IV (Ankara, 2002), 15 vd.

⁵⁷ Tufan GÜNDÜZ: "Oğuzlar", 57

Türkmenlerin çok sık yer değiştirmesinden başka, Selçukluların bu “parçalayarak iskan” siyasetinin de bir sonucu olmalıdır.⁵⁸

Anadolu’ya yerleşen Türk kavimleri arasında Karluk, Halaç ve Kıpçak gibi Türk kavimleri de bulunuyordu. Fakat, yukarıdan beri de anlatmaya çalıştığımız üzere, bu Türk kavimleri arasında Oğuzlar sayıca daha fazlaydı.⁵⁹ Hatta, Anadolu Selçuklu Devleti’nin insan unsurunun hiç olmazsa %90’nını göçebe Oğuzlar teşkil ediyorlardı.⁶⁰

Türkleşme, Anadolu’nun her tarafında aynı şekilde kendini göstermemiş; Bizans ve Ermenistan sınırlarında Türkleşme çok yoğun bir biçimde hissedilmiştir. Bunun yanında, Türklerin iç kesimlere de yerleşmiş olduklarından hiç şüphe yoktur. Türkleşmenin Anadolu’nun tamamında aynı karakteri göstermemesine rağmen, Anadolu’nun adı batılı kaynaklarda çoktan “Turchia”/Türkiye olarak geçmeye başlamıştır.⁶¹ Türklerin Anadolu’ya bu ilk geniş çaplı göç dalgasında Anadolu’ya birkaç milyon Türk’ün yerleştiği düşünülmektedir.⁶²

Oğuzların, ikinci kez büyük kitleler halinde Anadolu’ya gelişleri Moğol istilasının başlamasına rastlar. Moğolların ortaya çıkışı doğudan batıya doğru yeni ve büyük bir göç dalgasının başlamasına neden olmuştur. Bu göç dalgası Anadolu’da Türk ve İslam nüfus yoğunluğunu arttıran bir etki yaparak Anadolu’nun Türkleşmesinde önemli bir rol oynamıştır. Bir çok Türk boyunun ve oymaklarının önemli oranda Anadolu’ya gelmesini sağlamış olan bu göç Anadolu’ya doğru olan göçlerin en önemlilerinden ve en kalabalıklarından biridir. Göçebe aşiretler yanında köylüler, tüccarlar, fikir ve sanat adamları dervişler de bu göç dalgasıyla birlikte gelip Anadolu’ya yerleşmişlerdir.⁶³

⁵⁸ Fuat KÖPRÜLÜ: *Osmanlı İmparatorluğu’nun Kuruluşu* (Ankara,1972), 86; Mükremin Halil YİNANÇ: a.g.e., 166

⁵⁹ Fuat KÖPRÜLÜ: a.g.e., 86

⁶⁰ Mustafa AKDAĞ: *Türkiye’nin İktisadi ve İctimai Tarihi*, c.I (Ankara,1999), 10

⁶¹ Claude CAHEN: *Osmanlılardan Önce Anadolu*, Çev. Yıldız Moran (İstanbul,1984),151

⁶² Mükremin Halil YİNANÇ: a.g.e., 176

⁶³ Fuat KÖPRÜLÜ: a.g.e., 87; Mükremin Halil YİNANÇ: a.g.e., 168

Moğol istilasından kaçıp Anadolu'ya sığınan bu Türkmenler burada Selçuklu ve İlhanlı devletinin tazyikiyle uçlara yığılıyor ve buradaki göçebe yoğunluğunu attırarak Bizans topraklarını fethetmeye başlıyorlardı. Nitekim (1261'de) önce Denizli bölgesinde 200.000, Kastamonu havalisinde 100.000 ve Kütahya-Karahisar arasında da 30.000 çadır Türkmen bulunuyordu. Türkmen'e ait bu haberler, yalnız Batı Anadolu uçlarında ne kadar kalabalık bir nüfusun yığıldığını gösterir.⁶⁴

C- Karkın Boyunun Anadolu'ya Gelişi ve Dede Kargın

Karkınlar, Salur ve Eymür boylarıyla birlikte Anadolu'nun iskanında birinci derecede rol oynamış önemli bir Oğuz boyudur.⁶⁵ Ancak, diğer Oğuz boylarında olduğu gibi, Anadolu'ya gelen Karkınların nüfuslarını tahmin etmek mümkün görülmemektedir.

Elimizdeki kaynaklara göre, Karkınların Anadolu'da bilinen ilk iskanı, bir Türkmen dedesi olan Dede Kargın'ın önderliğinde gerçekleşmiştir. Dede Kargın, yaşadığı zamanın önemli bir şahsiyetidir; bundan dolayı, iki önemli eserlerde⁶⁶ hakkında bilgiler verilmekte olup, günümüzde de bir çok araştırmacının dikkatini çekmiştir. Dede Kargın'ın hem Vefailik tarikatının kurucusu Ebu'l Vefa hem de Babai isyanının öncüsü Baba İlyas'la olan münasebeti, ki Menakıbu'l Kudsiyye'de Baba İlyas Dede Kargın'ın halifesi olarak gösterilmektedir, onu tartışmaların odak noktası haline getirmiştir. Mensubu olduğu tarikat, nereden gelip Anadolu'nun neresine ne şekilde yerleştiği gibi konular araştırmacıları uzun süredir meşgul etmektedir.

⁶⁴ Osman TURAN: Selçuklular Tarihi, 304

⁶⁵ Faruk SÜMER: a.g.e., 173

⁶⁶ İki önemli kaynaktan Dede Kargın ve onun önderliğinde Anadolu'ya gelmiş Türkmenler hakkında bilgilere ulaşmaktayız. Dede Kargın hakkında görüşlerini belirten bütün araştırmacılar, bu iki kaynak eseri kullanarak, onun hayatını en doğru şekilde ortaya koymaya çalışmaktadırlar. Adı geçen kaynaklar, Abdülhakî Gölpinarlı tarafından yayınlanan Hacı Bektaş Veli Vilayetnamesi (bkz. Menakıbu'l Hünkar Hacı Bektaş Veli, İstanbul, 1958) ve Ahmet Y. Ocak ve İsmail E. Erünsal tarafından inceleme metni ile birlikte yayınlanan Elvan Çelebi'nin, Menakıbu'l Kudsiyye Fi Menasibi'l- Ünsiye (Ankara, 1995) isimli eseridir.

Anadolu'ya yapılan göçlerde dede ve baba unvanı verilen Türkmen reislerinin önemli bir rol oynadığı bugün artık geniş ölçüde kabul görmektedir. Bu aşiret reisleri, bizzat yönettikleri aşiretlerle Anadolu'ya- daha sonrada Balkanlara- geliyor ve yerleşiyorlardı. Dede ve babaların, dini olduğu kadar siyasi olarak da çok mühim işlevleri vardı. Bu çifte statünün kökleri Orta Asya'ya kadar dayanmaktadır. Orada da şamanlar aynı durumda idiler. Bir şaman hem kabilenin reisliğini hem de dini liderliğini kendi elinde bulundurabiliyordu. XIII. yüzyılın ikinci yarısında Türkmen boylarından Çepnileri Dobruca'ya götüren Sarı Saltık Dede bu duruma en güzel örnektir.⁶⁷ Karkınların, Anadolu'ya ilk yerleşmeleri de böyle bir Türkmen dedesi olan Dede Kargın'ın önderliğinde gerçekleşmiş olmalıdır.

Bu cümleden olarak, Menakıbu'l Kudsiyye'nin⁶⁸ ilk bölümü, Dede Kargın'a (Menakıbu'l Kudsiyye'de Dede Ğarkın olarak geçiyor) ayrılmıştır. Fakat, Dede Kargın ile ilgili bu bölümün bir kısmı kopuktur; yazar, muhtemelen bu kopuk kısımda Dede Kargın'ın tarikatını, nereden gelip Anadolu'nun neresine ne şekilde yerleştiğini anlatıyordu.⁶⁹ Bu kısımlarda bahsedilen yerler kopuk olduğu için şimdilik Dede Kargın'ın tarikatı, nereden gelip Anadolu'nun neresine yerleştiği konusunda kesin bilgilere sahip değiliz. Fakat, bu iki kaynaktan yararlanarak Dede Kargın ve onun aşiretinin Anadolu'ya ne zaman geldiği, Anadolu'nun neresine yerleştiği, hangi tarikata bağlı olduğu hakkında bazı istidlaller yapmak mümkündür.

Dede Kargın'ın, Moğollar önünden kaçan Harezmliler ile birlikte Anadolu'ya gelen ve muhtemelen 1220 dolaylarında Elbistan havalisine yerleşen bir Türkmen babası olduğu pek çok araştırmacı tarafından kabul

⁶⁷ Ahmet Y. OCAK: Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menakıbnameler, (Ankara,1997), 20; Iréne MELIKOFF: "Aleviliğin Temelleri", Uyur İdik Uyardılar, Çev. Turan ALPTEKİN (İstanbul, 1994), 31-32; Ahmet Y. OCAK: Sarı Saltık, (Ankara,2002), 67

⁶⁸ Menakıbu'l Kudsiyye, Vilayetname'ye göre daha erken zamanda yazılmış ve Dede Kargın hakkında Vilayetname'ye nazarla daha geniş bilgi ihtiva etmektedir. Bu itibarla, Menakıbu'l Kudsiyye, Vilayetname'nin verdiği bilgileri tamamlayıcı mahiyettedir. Bunların yanında, eğer Menakıbu'l Kudsiyye yazarının söyledikleri gerçeği yansıtıyorsa, yazar Dede Kargın'la aynı soydan gelmektedir. (Menakıbu'l Kudsiyye, 61) Bu da, Menakıbu'l Kudsiyye'nin değerini bir kat daha arttırmaktadır.

⁶⁹ Ahmet Y. OCAK: Menakıbu'l Kudsiyye, Birinci Kısım, XL

edilmektedir. Bu tarihlerde Anadolu'ya doğru olan derviş göçleri dikkate alınırsa onun I. Keykubat döneminde(1220-1237) Anadolu'ya gelmiş olması kuvvetle muhtemeldir. Devrin sultanı I. Alaaddin Keykubat, ona on yedi köyü vakıf olarak vermiş; o da bir çok Türkmen babası gibi yerleştiği yerde kendi dini ve tasavvufi görüşlerini yaymakla uğraşmıştır. Büyük ihtimalle, Vefaiyye tarikatına bağlı bir şeyh olarak, o devir Anadolu'sunda Türkmenler arasında büyük tesiri vardı.⁷⁰ Dede Kargın'ın Horasan'dan Kiraman'a giden Oğuz topluluğundan olduğu ve 1185'te Güneydoğu Anadolu'ya gelen ana Oğuz kolundan ayrılarak Beriyyecik'e geldiği ve orada bir zaviye kurduğu iddiaları da mevcuttur.⁷¹

Dede Kargın'ın önemli bir Türkmen babası olduğu, Vilayetname'ye iki yüzyıl sonradan girmesinden de anlaşılmaktadır. Vilayetname'ye göre, Dede Kargın Güneydoğu Anadolu'da yaşamakta olan bir Türkmen babasıydı. Kendisi, Hacı Bektaş Veli ile çağdaştı. Dervişleri geyik derisinden yapılmış bir çeşit taç giymekteydiler. Hatta, Hacı Bektaş da Hacı İbrahim adlı bir müridine geyik derisinden bir taç giydirdiği için Dede Kargın oğullarıyla İbrahim Hacı oğulları arasında bir anlaşmazlık çıkmış, sonunda davayı Dede Kargın oğulları kazanarak yalnız kendileri geyik derisinden taç giyme hakkına sahip olmuşlardı.⁷² Bu durum, Dede Kargın ve onun halifesi olan Baba İlyas ile Hacı Bektaş Veli'nin hiç olmazsa aynı Türkmen çevresine ve aynı tasavvuf cereyanına mensup olduklarını göstermesi açısından önemlidir.⁷³

Dede Kargın'ın çok geç devirlerde Alevi evliyası arasına girip takdis olunduğu dikkate alınırsa, Hacı Bektaş'la yakınlığı daha açık bir şekilde

⁷⁰ Ahmet Y. OCAK: Menakıbu'l Kudsiyye, Birinci Kısım, XLI; Ahmet Y. OCAK: Babailer İsyanı (İstanbul,2000), 109; Ethem Ruhi FİĞLALİ: Türkiye'de Alevilik ve Bektaşilik (İstanbul,1996), 146-147; Irène MELIKOFF: Efsaneden Gerçeğe, Çev. Turan ALPTEKİN (İstanbul,1999), 67

⁷¹ Hamza AKSÜT: Anadolu Aleviliğinin Sosyal ve Coğrafi Kökenleri (Ankara,2002), 61-67

⁷² Vilayetname, 21; Ahmet Y. OCAK: Menakıbu'l Kudsiyye, Birinci Kısım, XLI

⁷³ Irène MELIKOFF: Efsaneden Gerçeğe, 68; Ethem Ruhi FİĞLALİ: a.g.e., 146

kendini gösterecektir.⁷⁴ Dede Kargın ismi, Ednai mahlaslı şairin kasidesinde ve Aşık Nevruz'un destanında kendini göstermektedir.⁷⁵ Şair Ednai,

Rahi Huda nesli Alidir ismi Numan'ım medet

Lakabı Dede Kargın Sultan Şahı Horasanım medet

mısralarıyla, Aşık Nevruz ise,

Semer kand'ı Buhara'dan gözettim

Seyyid Sultan Dede Kargın göründü

Esdi İsfahan'dan Çin ü Maçinden

Seyyid Sultan Dede Kargın göründü

mısralarıyla Dede Kargın'ı övmektedir.

Öte yandan, Ednai, Dede'nin adının Numan olduğunu belirtmektedir.⁷⁶ Aslında, Ednai'nin Dede Kargın hakkında söyledikleri halk arasında yaşayan sözlü geleneğin bir uzantısıdır. Ahmet Y. Ocak, Dede Kargın adının Dede'nin gerçek adı olmadığını Karkın boyuna mensup olduğu için lakap olarak Dede Kargın diye anıldığı tespitinde bulunmaktadır.⁷⁷ Ednai'nin söyledikleri eğer gerçeği yansıtıyorsa, Ahmet Y. Ocak'ın bu tespitinde hakkı olduğu ve Dede'nin adının da Numan olduğu iddia edilebilir. Fakat, Anadolu'da Karkın, Garkın isminin şahıs adı olarak kullanıldığı göz önüne alınırsa,⁷⁸ Dede'nin isminin Kargın (Ğarkın) olma ihtimali de gözden uzak tutulmamalıdır.

Dede'nin asıl adının Numan olduğu bilgisi sadece Ednai'nin mısralarında geçmez. Karkın Ocağına ait icazetnamelerde de Dede'nin asıl adı olarak Numan ismi görülür.⁷⁹ Fakat, bu belgelerin en erkenin 1498 tarihine ait olması, bazı şüpheleri de beraberinde getirmektedir. Bu belgelerin güvenilir olup olmadıkları bir tarafa, Dede Kargın'ın yaşadığı dönemden

⁷⁴ Hamza AKSÜT: a.g.e., 45

⁷⁵ Dede Kargın/ Şiirler: 158-164

⁷⁶ Ednai'ye ait şiirinin tahlili için bkz. Hamza AKSÜT: a.g.e., 61

⁷⁷ Ahmet Y. OCAK: Menakıbu'l Kudsiyye, Birinci Kısım, XLII

⁷⁸ bkz. Yunus KOÇ: XVI. Yüzyılda Bir Osmanlı Sancağının İskan ve Nüfus Yapısı (Ankara, 1989), 71; BOA. TD 111, s.23

⁷⁹ Alemdar YALÇIN- Hacı YILMAZ: a.g.m. 51

yaklaşık 250 ile 300 yıl gibi uzun bir süre sonra yazılmış olmaları bu boşluğun sözlü gelenek ile kapanması anlamına geliyor. Hal böyle olunca, bu bilginin kesin olarak kabul edilmesi, bu boşluğu dolduracak yeni kaynaklara ulaşmamız ile mümkün olabilecektir.

Tapu-tahrir defterlerinde yaptığımız incelemeler sonucunda, Vilayetname ve Menakıbu'l Kudsiyye'de geçen ve bu konu hakkında görüşlerini belirten araştırmacıların pek çoğu tarafından da kabul edilen, Dede Kargın ve aşiretinin Elbistan havalisine yerleştiğine dair bilgilerin gerçeğe yakın olduğunu belirtmeliyiz. H.971/M.1564 tarihli Kars-Maraş tapu-tahrir defterinde, Maraş'ın Göksun nahiyesinde bulunan Seyri (veya Seydi) Bayat isimli mezrada "Dede Kargın oğulları" ziraat eder ibaresi gerçekten de dikkat çekicidir.⁸⁰

İncelediğimiz hiçbir defterde "Dede Kargın oğulları" ibaresinin geçmemesi bu bilgiyi orijinal kılmaktadır. Vilayetname'de geçen ve Hacı İbrahim oğullarından geyik derisinden yapılmış taçı alan Dede Kargın oğullarının, tahrir defterinde geçenlerle aynı soydan gelmiş olabilecekleri kuvvetle muhtemeldir. Ancak, şimdilik bunu teyit edecek delillere rastlanılmamıştır. Eğer, bu ifadeleri doğru kabul edecek olursak, Dede Kargın oğullarının, Anadolu Selçukluları zamanında yerleştikleri yerde yaşamakta oldukları savunulabilir.

Bu bölgesindeki Kargınlar bunlarla sınırlı olmayıp, Dulkadir Türkmenlerine tabi olan 10 hanelik bir Karkın cemaati, Göksun'da bulunan Dede Kargın zaviyesine hizmet etmekteydi. Bu zaviyenin, Karkınları Anadolu'ya getiren ünlü Türkmen babası Dede Kargın veya en azından onun müritleri tarafından tesis edilmiş olabileceği açıktır. Yine, bu Karkın cemaatinden 9 hane de Dede Karkın zaviyesinin kurbandaranlık vazifesini

⁸⁰ TKGM. KKA. TD 168, vrk. 242b.

yerine getirmektedirler.⁸¹ Göksun'a bağlı bir mevrada "Dede Kargın oğulları"nın ziraatla uğraşması ve yine bu nahiyede Dede Kargın isimli bir zaviyenin bulunması, Dede Kargın'ın ve aşiretinin bu bölgeye yerleşmiş olabileceği iddialarını kuvvetlendirmektedir. Göksun'da Dede Kargın zaviyesinde hizmetkarlık yapan Karkın oymağı, H.937/M.1530 tarihinde Dede Karkın cemaati olarak kaydedilmiştir. Bu cemaat, Küşne taifesine bağlıydı.⁸² Dulkadir Türkmenleri arasında bulunan diğer bir Dede Karkın cemaati ise, Eşkici taifesine bağlı olup 22 vergi nüfusuna sahipti.⁸³

Göksun'da bulunan zaviyeden başka Hamid Sancağına bağlı Uluborlu kazasının Yassıvıran köyünde de Karkın Dede isimli bir zaviye daha bulunmaktaydı.⁸⁴ Bu zaviye, Dede Kargın'ın çevresinde bulunup daha sonra buraya göç edenler tarafından kurulmuş olmalıdır. Adı geçen köyde de Karkın boyuna mensup insanların yaşamakta oldukları kuvvetle muhtemeldir. Özellikle, Şah Kulu isyanından sonra, köyde yaşayanların "kızılbaş" oldukları için İran'a gitmiş olmaları, bu ihtimali daha da kuvvetlendirmektedir.⁸⁵

Ayrıca, Alman seyyahı C.Nieburh'un bildirdiği Ayıntab yöresinde dolaşan Dede Garkın isimli Türkmen boyu,⁸⁶ Mardin ve Malatya sancaklarındaki Dede Kargın köylerinin sakinleri Dede Kargın'ın çevresinde bulunan Türkmenlerden başkası değildir.

Dede Kargın'ın mezarının nerede olduğu bu gün itibariyle bilinmemektedir. Faruk Sümer, bu büyük Türkmen dedesinin mezarının Göksun'daki zaviyesinde bulunmakta olduğunu düşünmektedir.⁸⁷ Bunun yanında, Konya'ya bağlı Çumra ilçesindeki Karkın köyünde de Dede Kargın'a

⁸¹ Faruk SÜMER: "Bozoklu Oğuz Boylarına Dair", 87

⁸² BOA. TD 998/II, s.457

⁸³ TKGM. KKA. TD 116, vrk. 260a.

⁸⁴ BOA Daire Başkanlığı, 438 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri 937/1530, I.-Dizin ve Tıpkıbasım- (Ankara,1993), s.275; Zeki ARIKAN: XV-XVI. Yüzyıllarda Hamid Sancağı (İzmir,1988),136

⁸⁵ Zeki ARIKAN: a.g.e., 22

⁸⁶ Faruk SÜMER: "Oğuz Boylarına Dair", 89

⁸⁷ Faruk SÜMER: "Karkın" mad., 499

nispet edilen bir mezar vardır. Köylüler bu mezardan her cuma bir ışığın çıktığına ve köye doğru indiğine inanırlar.⁸⁸ Malatya-Bimare köyünde de Dede Kargın'a ait olduğu söylenen bir türbe bulunmaktadır.⁸⁹ Dede Kargın'ın çevresinde bulunup, daha sonra muhtelif yerlere dağılan Karkınların bulunduğu her yerde, Dede Kargın'a nispet edilen bir mezar bulmak mümkündür. Bu mezarlar, ona atfedilen makamlar olup, gerçek mezarın nerede bulunduğu belli değildir.⁹⁰

⁸⁸ Mehmet ÖNDER: Anadolu Efsaneleri (Ankara, 1966), 37

⁸⁹ Hamza AKSÜT: a.g.e., 66

⁹⁰ Ahmet Y. OCAK: Menakıbu'l Kudsiyye, Birinci Kısım, XLII

I.BÖLÜM: XVI.YÜZYILDA KARKINLAR

A) Karkın İsimli Yerler

Oğuz grupları, Anadolu'da iskan edildikleri yerlerde kendi isimleriyle köyler kurmaya başlamışlar, önceden yaşadıkları yerdeki bir takım köy, dağ, nehir isimlerini geldikleri sahaya taşımışlardır.¹ Anadolu'da kurulan köylerin isimleri üzerinde yapılan araştırmalarda boy, oymak ve kişi adlarına dayanan yer adlarının diğerlerine nazaran önemli ölçüde yüksek olduğu göze çarpmaktadır.²

Anadolu'nun iskanında önemli rol oynayan boylardan biri olan Karkınlar³ da Anadolu'da onlarca yere kendi isimlerini vermişlerdir. XVI. yüzyıl itibariyle, Anadolu'da pek çok Karkın isimli yer mevcuttur. Bununla beraber, boyların yerleştikleri yerlere kendi isimlerini vermeleri gibi genel bir kural veya gelenek de yoktur. Aşağıda geniş şekilde görüleceği üzere, İçel, Kırşehir ve Maraş sancakları dahilindeki bazı köylere yerleşmiş olan Karkınlar, yerleştikleri köylerin isimlerini değiştirmemişler ve köylerin eski isimlerini muhafaza etmişlerdir.

Türkmenistan'da kalan veya Anadolu'nun dışındaki başka yerlere göç eden Oğuzlarda da bu iki eğilimin varlığı görülmektedir. Türkmenistan'ın "Sakar İli" dahilinde "Garkın" isimli bir köyün bulunduğunu yukarı da belirtmiştik. Bununla birlikte, Lebap vilayetinde bulunan "Çohpetde" köyünde de Karkınlar yaşamaktadır.⁴ Kırım'da da "Kargın" isimli bir köy vardır.⁵

¹ Fuat KÖPRÜLÜ: a.g.e., 84

² Bahaeddin YEDİYILDIZ: "Ordu İli Yer-Adları", Türk Kültürü Araştırmaları, c.22, (Ankara,1984), 21; Bahaeddin YEDİYILDIZ: "Yer Adı Verme Usulleri", Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri (Ankara,1984), 26; Mehmet ERÖZ: " Ege Bölgesinde Yer (Köy ve Şehir) Adları", Türk Kültürü Araştırma Merkezi Yayınları 19, Reşit Rahmeti Arat Armağanı (Ankara,1966), 176-177

³ Faruk SÜMER: Oğuzlar, 173

⁴ Ağacan BEYOĞLU: a.g.e., 657

⁵ Ahmet TURAN: "Kırım ve Doğu Anadolu Yer Adları Üzerine", Türk Dünyası Araştırmaları, c.85, Yıl 1993,109

Oğuz boylarının isimlerini taşıyan yer adları genellikle XII., XIII. ve XIV. yüzyıllardan kalmıştır.⁶ Fakat, bu yüzyıllardan sonra, özellikle konar-göçer aşiretlerin yerleştirilmesiyle birlikte, XVII. ve XVIII. yüzyıllarda da Oğuz boy isimlerinin yer-adı olarak kullanılmaya devam ettiği anlaşılmaktadır. Malatya sancağının Kasaba nahiyesindeki Karkın, aynı sancağın Fethiye bucağındaki Dede Karkın ve Menteşe sancağının Muğla kazasındaki Kapukargın köyleri bu dönemde kurulmuştur.

Oğuz boy isimlerini taşıyan yerlerin yoğun bir şekilde bulunduğu Anadolu sahası Fırat nehri ve Ege denizi arasında kalan yerdir.⁷ Bu saha içinde biraz daha özele inilirse, Türkmenlerin özellikle Orta Anadolu düzlüklerini çevreleyen dağlık kesimlerde toplandığı dikkat çekmektedir. Konar-göçer hayat tarzının bir gereği olarak Türkmenler, yüksek dağlarla alçak düzlüklerin yan yana veya birbirine yakın olduğu yerlerde yaşamak istemişlerdir. Dolayısıyla, hem Selçukluların izlediği uçlara yerleştirme politikası hem de konar-göçer hayat tarzının birlikte işlemesi sonucu: Orta Anadolu coğrafi bölgesinin plato ve ovalarını dört yönden çevreleyen kuzeyde Kuzey Anadolu Dağları, güneyde Toros dağ sırası, batıda İç Anadolu eşiği, doğuda da Uzunyayla'nın yüksek sahaları Oğuz boylarının yoğunlaştığı bölgeler olmuştur.⁸

Fırat nehrinin doğusunda Oğuz boylarının adını taşıyan iskan yerlerinin oldukça az olmasının altında yatan temel sebeplerden birisi de, XIV. yüzyılda Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan bir hayli Türk unsurun İran'a ve Orta Anadolu'ya göç etmesidir.⁹ Bu göçlerin izleri olarak, İran'da Oğuz boy adlarına tesadüf edilmektedir. Fırat nehrinin doğusunda kalan sahada

⁶ Faruk SÜMER: a.g.e., 174

⁷ Faruk SÜMER: a.g.e., 174

⁸ Osman GÜMÜŞÇÜ: "XVI. Yüzyıl Anadolu'sunda Oğuz Boy Adlı Yerleşmeler", Genel Türk Tarihi, c.IV (Ankara, 2002), 71

⁹ Faruk SÜMER: Safevi Devletinin Kuruluşu ve Gelişmesinde Anadolu Türklerinin Rolü (Ankara, 1992), 4-5; Osman GÜMÜŞÇÜ: a.g.m., 71

Türkmen nüfusun bu göçler yüzünden azalmasından dolayı, Fırat nehrinin doğusunda Oğuz boylarına ait yer isimleri oldukça azdır.¹⁰

Sadece Hamid sancağında, Oğuz boy isimlerini taşıyan 50 adet yer isminin olması Oğuzların uç bölgelere, daha açık bir ifadeyle, Anadolu'nun batısına nasıl bir yoğunlukta yerleşmiş oldukları konusunda önemli bir örnektir.¹¹

Faruk Sümer, tahrir defterleri üzerinde yaptığı çalışmalar sonucunda Anadolu'da Karkın isimli 63 tane yer adı tespit etmiştir. Bu sayıya dahil olan iki yer yanlış okunmuştur.¹² Dolayısıyla, bu sayı 61'e düşmektedir. Biz ise, XVI. yüzyıla ait tahrir defterleri üzerinde yaptığımız araştırmalar neticesinde Anadolu'da 89 tane Karkın isimli yer tespit etmiş bulunuyoruz. Bunlardan başka, Sivas'ta Karkın Baba namıyla bir de dağ bulunmaktadır.¹³

89 yerin 70'i köy, 17'si mezra, 1'i nahiye ve 1'i de yaylaaktır. Karkın isimli bu yerlerin dışında İçel sancağında bir, Kırşehir sancağında iki, Maraş sancağında üç köyde Karkın cemaatleri sakindir. Ayrıca, Maraş sancağında bulunan dört mezrada da ziraatla uğraşmaktadırlar.

Karkın isimli yerlerin sadece 8'i Fırat nehrinin doğusunda yer alırken, 81 tanesi Fırat nehrinin batısında, yani Ege denizi ve Fırat nehri arasındaki sahadadır. Oğuz boylarının isimlerini taşıyan yerlerin çoğunluğu bu bölge arasında bulunmaktadır. Fırat nehrinin doğusunda Karkın isimli yerlerin az olması sadece bu boya mahsus bir durum olmayıp, diğer Oğuz boyları içinde geçerlidir.

¹⁰ Bu yorumlar ışığında, Karkın isimli yerlerin dağılışı üzerinde aşağıda durulacaktır.

¹¹ Serkan SARI: XVI.Yüzyılda Hamid Sancağı Yer Adları, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi (Diyarbakır,2000),138-139

¹² Bu 63 yer arasında Kırşehir sancağında bulunan iki tane yer Korgun Kayası iken, Kargun Kayası şeklinde okunmuştur. krş. Faruk SÜMER: Oğuzlar, 313-314 ve BOA. TD 305, s.9, 142; TKGM. KKA. TD 139, vrk. 103b., 205b.

¹³ Hüseyin NİHAL- Ahmet NACI: "Anadolu'da Türklere Aid Yer İsimleri", Türkiyat Mecmuası c.II, Yıl 1928, 251

Karkın boyunun yerleştığı yerler bakımından İç Anadolu ve Batı Anadolu bölgeleri ilk sırada yer almaktadır. Bu cümleden olarak, İç Anadolu bölgesinde 41, Batı Anadolu bölgesinde 30, Doğu Anadolu bölgesinde 10, Akdeniz bölgesinde 4, Karadeniz bölgesinde 3 tane Karkın ismini taşıyan yer bulunmaktadır.

Karkın ismini taşıyan yerler hakkında bilgi vermeye geçmeden önce, önemli bir iki hususu belirtmek istiyoruz. Karkın isimli yerler, bulundukları sancaklar dahilinde incelenmiştir. Sancaklar alfabetik sıraya konulmuş, böylece herhangi bir karışıklığa meydan vermeden bu yerlerin daha sağlıklı şekilde incelenmesi amaçlanmıştır. İkinci husus ise, çalışmamız her ne kadar XVI. yüzyılı içerse de, bu yüzyıldan sonra ortaya çıkan Karkın isimli yerler – ve cemaatler- hakkında da bilgi verilmeye çalışılmıştır.

1- Adana Sancağı

Adana sancağında bir tane Karkın isimli yer vardır. Karkınlı ismini taşıyan köy, sancağın Berendi nahiyesindedir.

Göl Pınarı nam-ı diğer Karkınlı köyü¹⁴: Köyün adı Göl Pınarı olup, diğer adı Karkınlı'dur. Köyde H.930/M.1524 tarihinde¹⁵ 23'ü hane olmak üzere 40 vergi neferi vardır. Bunların 11'i çift, 17'si mücerred, 12'si nim çifttir. Köyde 1 de imam yaşamaktadır. Karkınlı köyünde, takriben 133* kişi ikamet etmektedir. Köyün hasılı 4600 akçedir. H.937/M.1530'da köyde 40 hane ve 16 mücerred nüfus bulunmaktadır. 1524 tarihine göre köyün nüfusu artmış ve

¹⁴ BOA. TD 450, s.312; BOA Daire Başkanlığı, 998 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Diyar-i Bekr ve Arab ve ve Zü'l-Kadiriyye Defteri (937/1530), II.- Dizin ve Tıpkı Basım- (Ankara, 1999), s.338 (Bundan sonra BOA. TD 998/II); BOA. TD 254, s.285; TKGM. KKA. TD 114, vrk. 148b.

¹⁵ BOA. TD 450 numaralı defterin tarihi için bkz. 998/II, s. 20

* Yukarıda verdiğimiz rakamlar takribi rakamlar olup, defterde geçen ve hane diye kaydedilenler 5 rakamı ile çarpılmış, yerleşim yerlerinde bulunmalarına göre mücerred, muaf, sipahi, sipahizade, imam, pirifani, malul vs. diye kaydedilenler ise tek kişi olarak değerlendirilmiş ve böylece yerleşim yerlerindeki nüfusun bulunması yoluna gidilmiştir. Nüfus hesaplamasında, hane ve mücerred sayısının verilmemesi yerlerde (nefer x 3) formülü de kullanılmıştır. Geniş bilgi için bkz. II. Bölüm, 92 vd.

216 kişiye yükselmiştir. Nüfusun artmasına karşılık, köyün hasılinda yarı yarıya bir düşüş söz konusudur. Köyün hasılı 2580 akçedir.

H.954/M.1547'de köyde 51'i hane olmak üzere 81 vergi neferi vardır. Bunların 30'u mücerred, 51'i de çifttir. Köyün nüfusunun artmakta olduğu bu tahrirde de görülmektedir. Bu cümleden olarak, köyde yaklaşık 285 kişi yaşamaktadır. 1547'de köyün hasılı 7190 akçedir. H.980/M.1572 tarihine gelindiğinde, köyde 58'i hane olmak üzere 68 vergi neferinin yaşadığı anlaşılmaktadır. Adı geçen defterde, 68 vergi neferin 11'i mücerred olarak kayıtlı olup, diğer 57 vergi neferinin vasfı hakkında bilgi yoktur. Yirmi beş senelik bir zaman zarfında köyün nüfusu 16 kişi aratarak 301'e ulaşmıştır. İşaret olunan defterlerde, köyde yetiştirilen mahsuller hakkında bilgi yoktur.

Berendi'de bulunan bu köye, Kars sancağında yaşayan ve Berendi nahiyesinde kışlayan 82 haneden müteşekkil Karkın cemaatinin,¹⁶ en azından bir kısmının, yerleşmiş olduğunu düşünüyoruz. Özellikle, aşiretlerin yerleşme yerleri olarak yaylak ve kışlak mahallerini tercih ettikleri göz önüne alınırsa¹⁷ böyle bir durum kuvvetle muhtemeldir.

2- Aksaray Sancağı

Aksaray sancağında, merkeze bağlı Karguncuk ismiyle bir tane mezra yer almaktadır.

Karguncuk mezarası¹⁸: H.928/M.1522 tarihinde Hulul ve Karguncuk mezarlarında Yallu cemaati sakindir. Yallu cemaati, eğer Karkın boyuna mensup değilse, burasının daha önce Karkınlar tarafından iskana açıldığı daha sonra, terk edilerek mezra haline geldiği ve nihayet, bölgede konar-

¹⁶ Faruk SÜMER: "Bozoklu Oğuz Boylarına Dair", 87

¹⁷ Cengiz ORHONLU: Osmanlı İmparatorluğu'nda Aşiretlerin İskanı (İstanbul, 1987), 35

¹⁸ BOA. TD 1061, s.187; ayrıca bkz. BOA Daire Başkanlığı, 387 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Karaman ve Rum Defteri (937/1530), I.-Dizin ve Tıpkı Basım-(Ankara, 1996), s.132 (Bundan sonra, BOA. TD 387/I)

göçerlik eden Yallu cemaati tarafından yeniden şenlendirildiği savunulabilir.¹⁹ Mezkur mezralarda 47'si hane olmak üzere 64 vergi neferi mevcuttur. Bunların 17'si caba, 33'ü nim çift, 14'ü bennaktır. Ayrıca 1 de imam vardır. Bu iki mezrada, yaklaşık 242 kişi ikamet etmektedir. Her iki mezranın hasılı 6000 akçedir.

3- Akşehir Sancağı

Akşehir sancağında Karkın adıyla iki yer tespit olunmaktadır. Bu yerlerin ikisi de merkez kazaya bağlıdır. Bunların birisi köy, diğeri ise mezradır.

Karkın köyü²⁰: Karkın köyünde H.899/M.1494 tarihinde 8'i hane olmak üzere 9 vergi neferi vardır. Bunların 2'si çift, 5'i nim çift, 1'i bennak, 1'i de mücerredir. Bu tarihte, köyde takriben 41 kişi yaşamaktadır. Köyün hasılı 1494'de 526 akçedir. Kanuni zamanında, köyde 7'si hane olmak üzere 10 vergi neferi bulunmaktadır. Bunların 3'ü çift, 2'si caba, 3'ü mücerred, 2'si de bennaktır. Buna göre, köyde yaklaşık 38 kişinin olduğu anlaşılmaktadır. İki tahrir arasında köyün nüfusunda önemli bir değişiklik olmamıştır. Bu dönemde, köyün hasılı 508 akçedir.

H.992/M.1584'e gelindiğinde, köyde 15 hane bulunmaktadır. Bunların 6'sı nim çift, 5'i bennak, 4'ü de cabadır. Köyde yaklaşık 75 kişi sakindir. Kanuni dönemine nazaran, köyün nüfusunda yaklaşık iki misli bir artış olduğu söylenebilir. Köyün vergileri toplamı 1000 akçedir. Köyde yetiştirilen başlıca ürünler buğday ve arpadır. Köy halkı arıcılık da yapmaktadır.

¹⁹ Tufan GÜNDÜZ: "Kayseri'de Mezraların Köye Dönüşmesinde Konar-Göçer Aşiretlerin Rolü", II. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri (Kayseri, 1998), 183-192

²⁰ BOA. TD 40, s.685; BOA. TD 455, s.483; BOA. TD 387/I, s.72 ; TKGM. KKA.TD 146, vrk. 21a.

Karkın mezrası²¹: Akşehir sancağında bulunan Karkın mezrası H.937/M.1530 tarihli defterde yer almaktadır. Bu tarih itibariyle, mezranın 755 akçe hasılı mevcuttur.

4- Amasya Sancağı

Amasya sancağında iki tane Karkın isimli yer bulunmakta olup, bunların biri köy, biri de mezradır. Köy, sancağın Simre-i Ladik, mezra Arguma nahiyesindedir.

Karkın köyü²²: I. Selim döneminde (1512-1520) Simre-i Ladik nahiyesine bağlı olan Karkın köyünde 14 hane vardır. İşaret olunan defterde, bu 14 hanenin toprağı ne şekilde tasarruf ettikleri belirtilmemiştir. Köyde yaklaşık 70 kişi ikamet etmektedir. Köyün hasılı 1550 akçe olarak kayıtlıdır.

H.984/M.1576 tarihli defterde Karkın karyesi iki farklı köy ile birlikte yazılmıştır. Birlikte kaydedilen üç köyde, 45'i hane 78 vergi neferi vardır. Bunların 37'si caba, 33'ü mücerred, 8'i bennaktır. Üç köyde, yaklaşık 238 kişi sakindir. Üç köyün vergileri toplamı 4100 akçedir. Bu köylerde buğday, arpa, çeşitli meyveler üretilmekte, bağ ve bahçe ürünleri yetiştirilmektedir.

Karkın mezrası²³: Amasya sancağının Arguma nahiyesinde bir mezra olduğunu Faruk Sümer tarafından belirtilmektedir. Fakat, araştırmamız sırasında mezrayı tapu-tahrir defterlerinde tespit edemedik. Bundan dolayı, mezra hakkında ayrıntılı bilgi veremiyoruz.

²¹ BOA. TD 387/I, s.74

²² BOA. TD 90, s. 80; BOA Daire Başkanlığı, 387 Numaralı Vilayet-i Karaman ve Rum Defteri (937/1530), II-Dizin ve Tıpkıbasım-(Ankara, 1997), s.373 (Bundan sonra BOA. TD 387/II); TKGM. KKA. TD 34, vrk.157b.

²³ Faruk SÜMER: Oğuzlar, 314

5- Ankara Sancağı

XVI. yüzyıl itibariyle, Ankara sancağında Karkın isimli üç adet köy mevcuttur. Bu köyler, adı geçen sancağın Ayaş, Çubuk ve Murtaza Abad kazalarında.

Karkın köyü²⁴: Ankara sancağında inceleyeceğimiz ilk köy Çubuk kazası sınırlarında olan Karkın köyüdür. Köyde H.929/M.1522'de 16'sı hane olmak üzere 33 vergi neferi vardır. Bunların 16'sı mücerred, 8'i nim çift, 6'sı çift ve 2'si de bennaktır. Bu cümleden olarak, köyde yaklaşık 96 kişinin yaşadığı anlaşılmaktadır. Köyün hasılı 2340 akçedir.

H.979/M.1571 tarihli deftere göre, köyde 29'u hane olmak üzere 31 vergi nüfusu bulunmaktadır. Belirtilen vergi nüfusunun 8'i çift, 18'i bennak, 2'si mücerred, 3'ü nim çifttir. Köyde 1 de imam mevcuttur. Buna göre, yaklaşık elli yıl sonra köyün nüfusu 147 kişiye yükselmiştir. Köyün vergileri toplamı 2945 akçedir. Köyde buğday, arpa, burçak üretilmekte, bağ ve bahçe ürünleri yetiştirilmekte ve arıcılık yapılmaktadır.

Karkın köyü²⁵: H.929/M.1522'de Ayaş kazasındaki Karkın köyünde 21'i hane 29 vergi nüfusu vardır. Bunların 8'i mücerred, 8'i nim çift, 7'si bennak, 7'si ekinlidir. Buna göre, köyde takriben 113 kişi ikamet etmektedir. Köyün hasılı 1275 akçedir.

H.979/M.1571 tarihine gelindiğinde, köyde 27'si hane olmak üzere 28 vergi nüfusu ile karşılaşırız. Bunların 19'u bennak, 1'i mücerred, 8'i de nim çifttir. Köyde yaklaşık 136 kişi yaşamaktadır. Yaklaşık elli yıl zarfında, köyde kayda değer bir nüfus artışının olduğu söylenemez. Köyün hasılı 2300

²⁴ BOA. TD 117, s.182; BOA Daire Başkanlığı, 438 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri 937/1530, I.-Dizin ve Tıpkı Basım-(Ankara, 1993), s.382 (Bundan sonra BOA. TD 438/I); TKGM. KKA.TD 74, vrk.121b.

²⁵ BOA. TD 117, s.405; BOA. TD 438/I, s.394; TKGM. KKA.TD 74, vrk.283b.

akçedir. Köyde buğday, arpa, alef ve pamuk üretilmekte, arıcılık yapılmakta, hayvan beslenmekte, bağ ve bahçe ürünleri yetiştirilmektedir.

Karkın köyü²⁶: Ankara sancağına bağlı Murtaza Abad kazasında bulunan Karkın köyüne sadece H.937/M.1530 tarihli muhasebe defterinde tesadüf ettik. 1571 tarihli defterde yer almadığına bakılırsa, köyün 1530'dan sonra ve 1571'den önce ortadan kalktığı söylenebilir. H.937/M.1530'da köyde 30 hane ve 14 mücerred nüfus bulunmaktadır. Köyde yaklaşık 164 kişi sakindir. 1530'da köyün vergileri toplamı 4333 akçedir.

6- Bayburt Sancağı

Bayburt sancağında Karkın isimli iki tane köy vardır. Bu iki köyden biri sancağın Tercan-ı Ulya²⁷, diğeri Soğans nahiyesindedir.

Karkın Köyü²⁸: H.922/M.1516 tarihli deftere göre, Tercan-ı Ulya nahiyesindeki Karkın köyünün 1500 akçe hasılı mevcuttur. Defterde, köy hakkında bundan başka bilginin olmadığına bakılırsa, 1516'da köyün harap olduğu söylenebilir. H.937/M.1530'da köyde 13'ü hane olmak üzere 16 nefer vardır. Bunların 3'ü mücerred, 1'i de pirifani olarak kayıtlıyken, geri kalan neferlerin vasfı hakkında bilgi yoktur. Bu cümleden olarak, işaret olunan tarih itibariyle, köyde yaklaşık 69 kişi ikamet etmektedir. Köyün vergileri toplamı 2900 akçedir.

H.1000/M.1591'de köyde 9'u hane 12 müslim, 15 de gayrimüslim (gebran) vergi nüfusu vardır. 12 vergi neferinin 8'i bennak, 2'si mücerred, 1'i de cabadır. Köyün yaklaşık nüfusu 62 kişidir. Köyün hasılı 4100 akçedir. Köyün mahsulleri arpa, buğday, keten ve nohuttur. 1530 tarihli defterde

²⁶ BOA. TD 438/I, s.378

²⁷ İsmet MİROĞLU, köyün Tercan-ı Süfla'ya bağlı olduğunu belirtiyor. Bkz. Bayburt Sancağı (İstanbul,1975), 105

²⁸ BOA. TD 60, s.136; BOA. TD 966, s.20; BOA. TD 387/II, s.861; TKGM. KKA. TD 46, vrk.131a.

gayrimüslimlerden bahsedilmemiştir. Bu bilgidan hareketle, onların köye bu tarihten sonra yerleşmiş oldukları söylenebilir.

Karkın köyü²⁹: Soğans nahiyesindeki köyde H.937/M.1530 tarihi itibariyle 1 müslim, 4 de gayrimüslim hane yaşamaktadır. Köyde yaklaşık 25 kişi sakindir. Bu tarihte, köyün hasılı 1350 akçedir. Bayburt sancağına ait diğer defterlerde, Soğans nahiyesine bağlı köylerin nüfus ve hasıl bilgileri yer almadığı için, Karkın köyünün nüfus ve hasıl bilgilerini takip edemiyoruz.³⁰

7- Beyşehir Sancağı

Beyşehir sancağı Karkın ismiyle bir köye sahiptir. Bu köy, Beyşehir sancağının Göci nahiyesindedir.

Karkın köyü³¹: H.899/M.1494'de köyde 13'ü hane olmak üzere 15 vergi nüfusu vardır. Bunların 9'u nim çift, 2'si çift, 2'si de cabadır. Köyde 1 de imam yaşamaktadır. Bu bilgiler doğrultusunda, köyde yaklaşık 68 kişinin ikamet ettiği söylenebilir. Köyün hasılı 659 akçedir. H.937/M.1530'da köyde 10'u hane olmak üzere 21 vergi neferi bulunmaktadır. Köyde yaklaşık 61 kişi sakindir. Köyün vergileri toplamı 933 akçedir.

H.991/M.1582 tarihli Beyşehir sancağına ait tahrir defterine göre, köyde 24'ü hane olmak üzere 34 vergi neferi vardır. Bunların 10'u caba, 10'u nim çift, 11'i bennak, 3'ü çifttir. Aradan geçen elli yıl zarfında köyün nüfusu iki katına çıkarak, 130 kişiye ulaşmıştır. Köyün hasılı 1012 akçedir. Köyün mahsulleri buğday, arpa, keten ve kendirdir. Köy halkı bağ ve bahçe ile de meşguldür.

²⁹ BOA. TD 387/II, s. 847

³⁰ İsmet MİROĞLU: a.g.e., 34

³¹ BOA. TD 40, s. 492; BOA. TD 381/I, s. 48; TKGM. KKA. TD 137, vrk. 6b.

8- Biga Sancağı

Biga livasında bir tane Karkın isimli yer bulunmaktadır. Adı geçen yer, sancağın Ezine Pazarı³² nahiyesine bağlıdır.

Karkın köyü³³: H.922/M.1516 tarihli defterde, Ezine nahiyesindeki Karkın isimli yer karye olarak kayıtlıdır. Defterde, köyün nüfusu ve vergileri hakkında her hangi bir bilgi yoktur. Bu tarihte, köyün harap bir vaziyette olduğu kuvvetle muhtemeldir.

1516'da karye olarak kayıtlı yer, H.982/M.1574 tarihli tahrir defterinde mezra olarak karşımıza çıkmaktadır. Kemal köyüne bağlı olarak zikredilen Karkın mezrasıyla birlikte, Kilise ve Ak Pınar mezraları da aynı köye bağlıdır. Kemal köyünün ve adı geçen mezraların nüfus ve hasıl bilgileri birlikte kaydedilmiştir. Bahsedilen yerlerde 98'i hane 115 vergi neferi vardır. Bunların 30'u bennak, 17'si mücerred, 61'i nim çift ve 7'si de çifttir. Mezkur yerlerde, yaklaşık 507 kişi oturmakta olup, bu yerlerin vergileri toplamı 8096 akçedir. Buralarda buğday, arpa, alef, burçak, soğan, susam, pamuk ve çeşitli meyveler üretilmekte, arıcılık yapılmakta, bağ ve bahçe ürünleri yetiştirilmektedir.

9- Bolu Sancağı

Bolu sancağında, Karkın isimli dört adet köy tespit olunmaktadır. Bu köylerin üçü Viranşehir kazasında, diğeri de Dodurga nahiyesindedir. Viranşehir kazasındaki köylerin biri Kargun, diğeri ikisi Karkın, Dodurga nahiyesindeki köy ise Karguncak şeklinde kayıtlıdır.

³² Faruk Sümer, adı geçen nahiye ve köyü Amasya sancağına bağlı olarak göstermektedir. Bkz. Oğuzlar, 313

³³ BOA. TD 59, s.157; BOA. Daire Başkanlığı, 166 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri (937/1530), -Dizin ve Tıpkıbasım- (Ankara,1995), s.234 (Bundan sonra BAO. TD 166); TKGM. KKA. TD 79, vrk.113a.

Karguncak köyü³⁴: Dodurga nahiyesindeki Karguncak köyünde H.937/M.1530 itibariyle 4 hane vardır. Bu tarihte, köyde yaklaşık 20 kişi sakindir. Köyün hasılı 297 akçedir. 1568'e gelindiğinde, köyde 7 hane ve 1 mücerred nüfusun yaşadığı görülmektedir. Yaklaşık kırk bir senelik bir zaman diliminde köyün nüfusu 36 kişiye ulaşmıştır.

H.996/M.1587'de de Karguncak köyünün nüfusu aynı kalmış olup, köyde yine 7'si hane 8 vergi nüfusu vardır. Bunların 5'i bennak, 1'i mücerred, 2'si nim çifttir. Köyün vergileri toplamı 600 akçedir. Köyde buğday, arpa, ceviz ve çeşitli meyveler üretilmekte, bağ ve bostan ürünleri yetiştirilmekte ve arıcılık yapılmaktadır.

Kargun köyü³⁵: I. Selim döneminde (1512-1520) düzenlenen Bolu tahrir defterine göre, Viranşehir'de bulunan Kargun isimli köyde 16'sı hane olmak üzere 18 vergi neferi mevcuttur. Köyün bu tarihteki takribi nüfusu 80 kişidir. Hasılı ise 978 akçedir. 1568'e gelindiğinde, köyde 40 hane, 1 mücerred ve 1 muaf yaşamaktadır. Bu bilgilerden hareketle, köyün nüfusunda önemli bir artışın meydana gelmiş olduğu söylenebilir. Nüfus, Yavuz dönemine nazaran 122 kişi artmış ve 202 kişiye yükselmiştir.

Karkın köyü³⁶: Yine, Yavuz döneminde hazırlanan defterden edindiğimiz bilgiler ışığında diğer Karkın köyleri hakkında şu bilgilere ulaşmaktayız: Andelik isimli köy ile birlikte kaydedilen Karkın köyünde 10'u hane olmak üzere 14 vergi neferi vardır. Bunların 1'i mücerred, 5'i çift, 1'i nim çift, 3'ü bennaktır. Bu tarihte, her iki köyde yaklaşık 51 kişi yaşamaktadır. Belirtilen nüfusun ne kadarının Karkın köyünde bulunduğunu maalesef bilemiyoruz. 1036 akçe hasıla sahip olan köylerde buğday, arpa, meyve üretilmekte ve arıcılık yapılmaktadır.

³⁴ BOA. TD 438/II, s.549; Kenan Ziya TAŞ: Tapu-Tahrir Defterlerine Göre XVI. Yüzyılda Bolu Sancağı, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi (Ankara, 1993), 267; TKGM. KKA. TD 19, vrk.138b

³⁵ BOA. TD 88, s. 482; BOA. TD 438/II, s. 477; Kenan Ziya TAŞ: a.g.t., 267

³⁶ BOA. TD 88, s. 482; BOA. TD 438/II, s. 475

Karkın köyü³⁷: Viranşehir nahiyesinde bulunan diğer Karkın köyünde ise, 12'si hane olmak üzere 13 vergi neferi vardır. Bunların 1'i mücerred, 2'si çift, 5'i nim çift, 3'ü de bennaktır. Bu cümleden olarak, köyde yaklaşık 66 kişi ikamet etmektedir. Köyün 1170 akçe hasılı mevcuttur. Köyde buğday ve burçak üretilmekte, arıcılık yapılmaktadır. 1568 tarihli Bolu defterinden köy hakkında herhangi bir malumata ulaşılamamaktadır.

10- Bozok Sancağı

Bozok sancağında iki tane Karkın isimli köy yer almaktadır. Bu köylerden biri Çubuk nahiyesine, diğeri Akdağ kazasına bağlıdır.

Karkın köyü³⁸: Çubuk kazasında bulunan Karkın isimli yer H.937/M.1530'da 700 akçe hasıla sahip olan bir mezradır. H.966/M.1558 ve H.983/M.1575 tarihli tahrirlerde burası karye olarak kaydedilmiştir. Mezranın nüfus alması sonucunda karye haline gelmiş olması kuvvetle muhtemeldir.

H.966/M.1558 tarihinde, karye halini alan Karkın köyünde Tacirlü ve Hemşalu cemaatleri sakindir. Burasının da Karkınlar tarafından yerleşime açıldığı, daha sonra bu bölgede konar-göçerlik eden Tacirli ve Hemşalu cemaatlerinin burayı şenlendirdikleri uzak bir ihtimal değildir.³⁹ 1558'de köyde 37'si hane 59 vergi neferi bulunmaktadır. Bunların 25'i nim çift, 16'sı caba, 4'ü mücerred ve 12'si bennaktır. Köyde yaklaşık 205 kişinin yaşamakta olduğu görülmektedir. H.983/M.1575'te köyde 40'ı hane 79 vergi neferi vardır. Bunların 32'si nim çift, 39'u caba, 8'i bennaktır. On yedi yıllık bir süre zarfında köyün nüfusu 34 kişi artmış ve 239 kişiye yükselmiştir. Köyün hasılı 4000 akçedir. Köyün mahsulleri arpa, buğday ve ketendir.

³⁷ BOA. TD 88, s. 452; BOA.TD 438/II, s. 475; Kenan Ziya TAŞ: a.g.t., 267

³⁸ BOA. TD 998/II, s.594; BOA. TD 314, s.565; TKGM. KKA.TD 30, vrk.180b.

³⁹ Tufan GÜNDÜZ: " Mezraların Köye Dönüşmesi...", 183-192

Karkın köyü⁴⁰: Faruk Sümer, Akdağ kazasında da Karkın isimli bir köyün bulunduğunu ifade etmektedir. Fakat, Bozok sancağına ait tahrir defterlerinin taranması sırasında, Akdağ kazasında Karkın isimli bir köye rastlamadık. Bundan dolayı, köy hakkında ayrıntılı bilgi veremiyoruz.

11- Canik Sancağı

Canik sancağında bir tane Karkın köyü bulunmaktadır. Köy, sancağın Ordu kazasındadır.

Karkınlı köyü⁴¹: Ordu kazasında bulunan köyün adı Karkınlı'dur. Fatih dönemine ait olan ve 1455 tarihinde⁴² düzenlenen tahrir defterine göre, köyde 19'u hane 21 vergi neferi vardır. Bunların 10'u nim çift, 2'si caba, 9'u da ekinlidir. İşaret olunan tarihte, köyde yaklaşık 100 kişi sakindir. Köyün hasılı 2250 akçe civarındadır.

1485⁴³ tarihinde ise, köyde 20'si hane 24 vergi neferi vardır. Bunların 14'ü ekinli, 1'i nim çift, 6'sı mücerred, 3'ü de cabadır. Aradan geçen otuz sene içinde köyün nüfusunda fazla bir değişiklik olmamıştır. Bu cümleden olarak, bu tarihte köyde takriben 106 kişi ikamet etmektedir. Köyün hasılinda yarı yarıya bir düşüş olduğu gözlenmekte olup, köyün vergileri toplamı 1185 akçedir. Köyde buğday, arpa, keten ve meyve üretilmekte, arıcılık yapılmaktadır. Köyde değirmenler de mevcuttur.

12- Çankırı Sancağı

Çankırı sancağında üç tane Karkın isimli köy vardır. Bu köylerin ikisi sancağın Tosya nahiyesine, diğer köy ise Çankırı merkez kazasına bağlıdır.

⁴⁰ Faruk SÜMER: Oğuzlar, 313

⁴¹ BOA. TD 13, s. 45; BOA. TD 37, s. 131

⁴² BOA. TD 13 numaralı defterin tarihi için bkz. Bahaeddin YEDİYILDIZ, Ordu Kazasının Sosyal Tarihi (Ankara, 1985), 6

⁴³ BOA. TD 37 numaralı defterin tarihi için bkz. Bahaeddin YEDİYILDIZ, a.g.e., 12

Karkın köyü⁴⁴: Tosya nahiyesindeki birinci Karkın köyünde H.927/M.1520 tarihinde 18'i hane olmak üzere 21 vergi neferi vardır. Bunların 4'ü çift, 5'i nim çift, 7'si mücerredir. 1520'de köyde yaklaşık 97 kişi yaşamaktadır. Köyün hasılı 2183 akçedir. H.986/M.1578 tarihinde, köyde 39'u hane 49 vergi nüfusu bulunmaktadır. Bunların 20'si caba, 10'u mücerred, 15'i nim çift, 3'ü bennak, 1'i çifttir. Ayrıca, köyde 1 de imam mevcuttur. Bu bilgilerden hareketle, köyün nüfusunda önemli bir artış olduğu görülmektedir. Nüfus 1520'ye göre, 109 kişi artarak 206 kişiye ulaşmıştır. Bu tarihte, köyün vergileri toplamı 2100 akçedir. Köyde buğday, arpa, meyve ve ceviz üretilmekte, arıcılık yapılmaktadır.

Karkın köyü⁴⁵: Tosya nahiyesine bağlı ikinci Karkın köyünde H.927/M.1520 tarihinde 2 nim çift bulunmakta olup, köyün hasılı 100 akçedir. Köyde yaklaşık 10 kişilik bir nüfus oturmaktadır. H.986/M.1578'de köyde 11'i hane 12 vergi neferi vardır. Bunların 7'si nim çift, 4'ü caba, 1'i de çifttir. Yaklaşık altmış yıl sonra, köyün nüfusunda beş altı kat artış meydana gelmiş olup, köyün nüfusu 56 kişiye yükselmiştir. Nüfus artışına paralel olarak köyün hasılı da artmış ve 1500 akçeye ulaşmıştır. Köyde buğday, arpa, çeşitli meyveler ve ceviz yetiştirilmekte ve arıcılık yapılmaktadır.

Kınıkcık Kargın nam-ı diğer İl-Düzen⁴⁶: Yukarıda da belirttiğimiz üzere, Çankırı merkez kazasında da Kınıkcık Kargın isimli bir vardır. Köyün diğer adı İl-Düzen'dir. Elimizdeki bilgiler yardımıyla, Karkınların adı geçen köye H.986/M.1578 tarihinden sonra yerleştiklerini söyleyebilir. İşaret olunan tarihte, köyün Kınıkcık ve İl-Düzen isimleri kayıt edilmişken, Kargın isminden bahsedilmemesi bizi bu düşünceye sevk etmektedir. Karkınların buraya geldikten sonra, boylarının isimlerini köye verdikleri anlaşılmaktadır.

⁴⁴ BOA. TD 100, s. 352; BOA Daire Başkanlığı, 438 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri 937/1530, II. – Dizin ve Tıpkı Basım- Ankara,1994, s.732 (Bundan sonra, BAO. TD 438/II); TKGM. KKA.TD 81, vrk.102b.

⁴⁵ BOA. TD 100, s.353; BOA. TD 438/II, s.735; TKGM. KKA. TD 81, vrk.102b.

⁴⁶ Faruk SÜMER: a.g.e., 314; TKGM. KKA.TD 81, vrk.50b.

13- Çorum Sancağı

Çorum sancağında üç tane Karkın isimli yer bulunmaktadır. Bunların ikisi İskilip kazasında, diğeri de Tahte't-Tarik nahiyesindedir.

Ulu Karkın köyü⁴⁷: İskilip kazasında inceleyeceğimiz ilk yer Ulu Karkın ismini taşıyan köy olacaktır. Kanuni döneminde (1520-1566) hazırlanan tahrir defterinden anlaşıldığı kadarıyla, bu dönemde köyde 21'i hane olmak üzere 32 vergi neferi vardır. Bunların 11'i mücerred, 15'i nim çift, 3'ü bennak, 3'ü de cabadır. Bu tahrire göre, Ulu Karkın köyünde takriben 116 kişi ikamet etmektedir. Köyün hasılı 1534 akçedir. H.984/M.1576'da Evlü Köy divanına bağlı olan köyde 14'ü hane 32 vergi neferi bulunmaktadır. Bunların 4'ü caba, 18'i mücerred, 1'i bennak ve 1'i de nim çifttir. Bu cümleden olarak, köyde yaklaşık 88 kişi yaşamaktadır. Kanuni dönemine nazaran köyün nüfusu 28 kişi azalmıştır. Köyde yetiştirilen mahsuller buğday, arpa ve mercimektir. Köy halkı arıcılıkla da uğraşmaktadır.

Dere-i Karkın köyü⁴⁸ : Dere-i Karkın köyü de Evlü Köy divanına bağlı olup, Mehmet Paşa imarethanesinin malikane-i vakfıdır. Kanuni devrinde köyde 10'u hane 14 vergi neferi mevcuttur. Bunların 9'u nim çift, 2'si caba, 3'ü de mücerreddir. Bu tahrirden, köyde 53 kişinin sakin olduğu anlaşılmaktadır. Köyün vergileri toplamı 1496 akçedir. H.984/M.1576 tarihinde köyde 4'ü hane 13 vergi neferi vardır. Bunların 3'ü caba, 9'u mücerred ve 1'i de bennaktır. Buna göre, köyün nüfusu takriben 29 kişidir. Ulu Karkın köyünde olduğu gibi, burasının nüfusunda da bir azalma söz konusudur. 1576'da köyün hasılı 4000 akçedir. Köyün mahsulleri meyve, keten, ceviz, buğday ve arpadır. Köyde bağ ve bahçe ürünleri de yetiştirilmektedir.

⁴⁷ BOA. TD 444, s. 177; BOA. TD 387/II, s. 408; TKGM. KKA.TD 38, vrk.156a.

⁴⁸ BOA. TD 444, s. 179; BOA. TD 387/II, s. 408; TKGM. KKA.TD 38, vrk.158b.

Karkın mezrası⁴⁹: Çorum sancağına bağlı Tahte't-Tarik isimli nahiyede Karkın isimli bir mezra yer almaktadır.

14- Diyarbakır Sancağı

Diyarbakır sancağında Kargın isimli bir köy bulunmaktadır. Kargın köyü, sancağın Şarki-i Amid⁵⁰ nahiyesinde dir.

Kargın Dere nam-ı diğer Bayram Bey köyü⁵¹: Kargın Dere olarak kaydedilen köyün diğer adı Bayram Bey'dir. H.975/M.1567 tarihinde köyde 17'si hane olmak üzere 24 vergi nüfusu vardır. Bunların 8'i bennak, 4'ü nim çift, 7'si mücerred, 5'i çifttir. 1567 tarihi itibarıyla, köyde 92 kişi sakindir. Kargın köyünde buğday, arpa, pamuk yetiştirilmektedir. Bu tarihte, köyün hasılı 5996 akçedir. 1530 tarihli muhasebe defterinde yer almayan köyün bu tarihlerden sonra kurulmuş olduğu kuvvetle muhtemeldir.

15- Ergani Sancağı

Ergani sancağında Karkın ismiyle bir adet mezra bulunmaktadır. Adı geçen mezra, Ergani kazasındadır.

Karkın mezrası⁵²: Ergani sancağına ait 1518⁵³ tarihli tahrirde yer almayan mezra, H.937/M.1530 tarihinde karşımıza çıkmaktadır. İşaret olunan deftere göre, mezranın hasılı 1000 akçedir.

⁴⁹ BOA. TD 387/II, s.410

⁵⁰ Defterde köy Garbi-i Amid nahiyesinde gösterilmektedir. Fakat, İbrahim Yılmaz ÇELİK köyün Şarki-i Amid nahiyesinde bulunduğunu belirtmektedir. bkz. " Amid Sancağı (1567 tarihli Tahrir Defterine Göre)" *Osmanlı Araştırmaları*, c.XVI (İstanbul, 1996), 124

⁵¹ TKGM. KKA.TD 155, vrk.215a.; bkz.; BOA Daire Başkanlığı, 998 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Diyar-ı Bekr ve Arap ve Zül'- Kadiriyye Defteri (937/1530), I.- Dizin ve Tıpkı Basım- (Ankara, 1998), s.49-55 (Bundan sonra BOA. TD. 998/I)

⁵² Mehmet Salih ERPOLAT: XVI. Yüzyılda Ergani Sancağı, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi (Konya, 1993), 39; BOA. TD 998/I, s.106

⁵³ bkz. BOA. TD 64

16- Hamid Sancağı

Hamid sancağında Karkın adıyla dört adet yer mevcuttur. Bunlardan birisi mezra iken geri kalan üç yer köydür. Bu yerler, Yuva ve Karaağaç nahiyeleriyle, Karaağaç-ı Gölhisar kazasındadır. Ayrıca, Uluborlu kazasında da Karkın Dede isimli bir zaviye vardır.

Karkın Bükü mezrası⁵⁴: Yuva nahiyesindeki Karkın Bükü mezrası, iki çiftlik yer olup buraya iki müd pirinç ekilmektedir. Bu bilgiler, Hamid sancağına ait muhtelif tahrirlerinde tekrar edilmektedir. Mezranın hasılı H.906/M.1500'de 800, H.929/M.1522'de 917 ve Kanuni döneminde⁵⁵ 760 akçedir.

II. Selim zamanında (1566-1574) yapılan tahrirde, mezranın önemli sayılabilecek bir nüfusa sahip olduğu anlaşılmaktadır. Tahrire göre, mezrada 23'ü hane 38 vergi neferi vardır. Bunların 18'i bennak, 16'sı mücerred, 4'ü nim çifttir. Buna göre, mezrada yaklaşık 131 kişi sakindir. Mezranın hasılı da nüfusun artışına paralel olarak yükselmiş ve 3304 akçeye ulaşmıştır. Mezrada buğday, arpa, pamuk, susam, pirinç üretilmekte, bağ ve bahçe ürünleri yetiştirilmektedir.

Karkın köyü⁵⁶: Yuva nahiyesinde, Karkın Bükü isimli mezradan başka, bir de Karkın isimli köy vardır. Karkın köyü dört çiftlik yerden ibaret olup, incelediğimiz defterlerin hepsinde bu bilgi tekrarlanmaktadır. H.906/M.1500 tarihli tahrire göre, Karkın köyünde 84'ü hane 89 vergi neferi yaşamaktadır. Bunların 51'i bennak, 33'ü nim çift, 5'i mücerredir. Köyde 1 pirifani, 3 muhassıl, birisi fakih unvanı taşıyan 3 de imam yaşamaktadır. İmamların hepsi de deftere bennak olarak kaydedilmişlerdir. Bu tahrirden

⁵⁴ BOA. TD 30, s.401; BOA. TD 121, s.404; BOA. TD 438/I, s302; BOA. TD 994, s.137; TKGM. KKA.TD 51, vrk.233b

⁵⁵ BOA. TD 994 numaralı defterin tarihi için bkz. BOA. TD 438/I, s.13

⁵⁶ BOA. TD 30, s.399; BOA. TD 121, s.397; BOA. TD 438/I, s. 302; BOA. TD 994, s.135; TKGM. KKA.TD 51, vrk.236a

elde ettiğimiz malumata göre, Karkın köyünde yaklaşık 430 kişi sakindir. Köyün hasılı 4000 akçedir. H.929/M.1522 tarihine gelince, köyde 66'sı hane olmak üzere 79 vergi neferi bulunmaktadır. Vergi neferlerinin dağılışı, 40 bennak, 27 nim çift, 12 mücerred şeklindedir. Köyde, yine fakih unvanlı 1 imam vardır. 1500 tahririne nazaran 1522'de köyün nüfusu yaklaşık 90 kişi azalarak 343 kişiye düşmüştür. Köyün hasılı 3835 akçe tutarındadır.

Kanuni döneminde, köyde 73'ü hane 74 vergi neferi vardır. Bunların 41'i nim çift, 29'u bennak, 1'i mücerred, 3'ü çifttir. Bunlardan başka, köyde 2 muhassıl ve 3 imamın bulunduğunu görüyoruz. Bu tahrire göre, köyde yaklaşık 371 kişi yaşamaktadır. Köyün hasılı 3966 akçedir. II. Selim zamanında, Karkın köyü, Çakırlık karyesi, Evli Deresi ve Gerdek Kayası isimli mezralarla beraber kaydedilmiştir. Bahsi geçen yerlerle 80'i hane olmak üzere 144 vergi neferi yaşamaktadır. Yalnız, adı geçen yerlerde 175 bennak, 137 mücerred, 55 nim çift ve 1 de muhasibin bulunması vergi neferi sayısının eksik yazıldığını göstermektedir. Buna göre, Karkın ve Çakırlık karyeleriyle Evli Deresi ve Gerdek Kayası isimli mezralarda bulunan vergi neferi 367 olmalıdır. Dört yerin birlikte kaydedilmesinden dolayı Karkın köyünde yaşayan nüfusu maalesef tespit edemiyoruz. Fakat, yukarıda zikrettiğimiz defterlerdeki nüfusla ilgili bilgileri göz önüne alacak olursak, köyün nüfusunun 300 kişiden az olmaması gerekmektedir. Karkın köyünde yaşayan ahalinin Karadelik ve Eskihisar isimli yaylaklarda yaylaya çıktıkları da vergilerden anlaşılmaktadır. Vergi toplamı 9212 akçe olan yerlerde buğday, arpa, afyon, sumak üretilmekte, arıcılık yapılmakta, bağ ve bahçe ürünleri yetiştirilmektedir. Köyde değirmenler de bulunmaktadır.

Karkın köyü⁵⁷: Karaağaç nahiyesindeki Karkın köyünde, H.906/M.1500 tarihinde 51 hane vardır. Bunların 4'ü çift, 23'ü nim çift, 24'ü bennaktır. Köyde 2 de imam yaşamakta olup, bunlar nim çift olarak kaydedilmiştir. Köyde yaklaşık 257 kişi ikamet etmektedir. Köyün hasılı 2999

⁵⁷ BOA. TD 30, s.564; BOA. TD 121, s.493; BOA. TD 438/I, s.320; BOA. TD 994, s.329; TKGM. KKA.TD 51, vrk.179a

akçedir. H.929/M.1522 tarihine gelindiğinde, köyde 22'si hane olmak üzere 23 vergi neferi vardır. 23 vergi neferinin 15'i çift, 4'ü bennak, 4'ü de nim çifttir. Köyde yine 2 tane imam mevcuttur. Bu sefer imamlardan birisi çift tasarruf ederken, diğeri yine nim çift tasarruf etmektedir. Yirmi iki sene içinde, köy nüfusunun yarıya düştüğü ve köyde 112 kişinin yaşadığı görülmektedir. Köyün hasılına gelince 3333 akçedir.

Kanuni döneminde, köyde 48'i hane 59 vergi neferi yaşamaktadır. Vergi nüfusunun 25'i nim çift, 21'i bennak, 2'si çift, 1'i mücerredir. Köyde 7 tane pirifani, 1 tane de imam mevcuttur. Bu tahrirre göre, köyün nüfusunda artış meydana gelmiş olup, nüfus yaklaşık 248 kişiye yükselmiştir. Bu tarihte köyün hasılı 2991 akçedir. II. Selim zamanında yine nüfus artışı ile karşılaşmaktayız. Köyün nüfusu 69'u hane 99 vergi nüfusuna ulaşmıştır. Bunların 49'u bennak, 28'i mücerred, 18'i nim çifttir. Köyün nüfusu Kanuni dönemine nazaran 123 kişi artmış ve nüfus yaklaşık 373 kişiye yükselmiştir. Köyün hasılı 3291 akçe olarak kaydedilmiş olmasına rağmen, hesaplamamıza göre 4271 olmalıdır. Köyde buğday, arpa, keten üretilmekte, arıcılık yapılmakta ve bağ ve bahçe ürünleri yetiştirilmektedir.

Karkın köyü⁵⁸: Hamid sancağında bahsedeceğimiz son Karkın köyü Karaağaç-ı Gölhisar kazasındadır. H.906/M.1500 tarihinde yapılan tahrirre göre, köyde 6'sı hane olmak üzere 8 vergi nüfusu vardır. Bunların 1'i çift, 1'i nim çift, 4'ü bennak, 2'si mücerredir. Bunların yanında, köyde 1 imam ve 2 muhassıl yaşamaktadır. Bu cümleden olarak, köyün nüfusu yaklaşık 35 kişidir. Köyün vergileri toplamı 4591 akçedir. H.929/M.1522'de köyün nüfusunda önemli sayılabilecek bir artış vukua gelmiş olup, köyde 28'i hane 39 vergi neferi vardır. Bunların 10'u nim çift, 16'sı bennak, 2'si çift, 10'u mücerredir. Bu tarihte de köyde 1 imam, 1 muhassıl ve 5 sipahizade mevcuttur. Nüfus bir önceki tahrirre nazaran 120 kişi artmış ve 157 kişiye ulaşmıştır. Köyün hasılı 4963 akçedir.

⁵⁸ BOA. TD 30, s.22; BOA. TD 121, s.46; BOA. TD 438/I, s.249; TKGM. KKA. TD 51, vrk.21b

II.Selim zamanında da nüfus artışı devam etmektedir. Bu cümleden olarak, köyde 60'ı hane olmak üzere 90 vergi nüfusu vardır. Bunların 23'ü bennak, 17'si mücerred, 10'u çift, 29'u nim çifttir. Köyde, yine 1 imam kayıtlıdır. Köyde takriben 318 kişi ikamet etmektedir. Bu dönemde köyün hasılı 7576 akçedir. Köyde buğday, arpa üretilmekte, bağ ve bahçe ürünleri yetiştirilmekte ve arıcılık yapılmaktadır.

Hamid sancağında bulunan Karkın köyleri hakkında verdiğimiz bilgilerden de anlaşılacağı üzere, sancakta bulunan Karkın köylerinde nüfus oldukça kalabalıktır. Bu durum, bölgenin uç bölgesi olması ve kalabalık bir Türkmen nüfusu barındırmasıyla yakından alakalı olmalıdır.

Karkın Dede zaviyesi⁵⁹: Daha önce de belirttiğimiz gibi, Hamid sancağının Uluborlu kazasına bağlı Yassıviran köyünde Karkın Dede zaviyesi vardır. Zaviyenin 2 neferi, 60 dönüm zemini ve 250 akçe hasılı bulunmaktadır. Dede Karkın'ın çevresinde bulunan Karkınların adı geçen köye yerleştikleri ve onun hatırasına Dede Karkın ismini taşıyan bu zaviyeyi kurdukları kuvvetle muhtemeldir.

17- Hüdavendigâr Sancağı

Hüdavendigâr sancağında beşi Sifrihisar nahiyesinde, birer tanesi de Bursa ve Geyve kazalarında olmak üzere Karkın adıyla toplam yedi adet köy mevcuttur. Bu köylerin altı tanesi Karkın, biri de Karkıncak olarak kaydedilmiştir.

Sifrihisar nahiyesinde karyelerin nüfus ve hasıllarını Hüdavendigâr sancağına ait defterlerde karşılaştırırken, bu karyelerin önünde ve sonunda bulunan yerleri tespit ederek herhangi bir yanlışlığa düşmemeye özen gösterdik. Sifrihisar kazasında, H.892/M.1486 ve H.928/M.1521 tarihli

⁵⁹ BOA. TD 438/I, s.275; Zeki ARIKAN: a.g.e.,136

tahrirlere göre beş, 1530 tarihli muhasebe defterine göre dört ve 1573 tarihli Hüdavendigâr defterine göre bir tane Karkın isimli köy vardır. Bu bilgiler doğrultusunda, Sifrihisar nahiyesindeki Karkın köylerinin dört tanesinin zamanla ortadan kalktıkları söylenebilir.

Karkın köyü⁶⁰: Sifrihisar kazası dahilinde bulunan birinci Karkın köyünde, 1486'da 3'ü hane 4 vergi neferi vardır. Bunların 3'ü nim çift, 1'i mücerredir. Bu tahrirdeki bilgilerden, köyde yaklaşık 16 kişinin yaşamakta olduğu anlaşılmaktadır. Köyün hasılı 301 akçedir. 1521 tarihinde de köyün nüfusu ve hasılı hemen hemen aynı kalmıştır. İşaret olunan tarihte, köyde 2'si hane olmak üzere 3 vergi neferi vardır. Bunların 2'si nim çift, 1'i de mücerredir. Köyde takriben 11 kişi sakindir. 1530 tarihli muhasebe defterine göre, köyün bu tarihteki nüfusu ve hasılı 1521 tarihindeki nüfus ve hasıla aynıdır. Köyde buğday ve arpa üretilmektedir.

Karkın köyü⁶¹: Sifrihisar'da bulunan ikinci Karkın köyünde, 1486'da 4 hane vardır. Bunların 1'i çift, 2'si bennak, 1'i de nim çifttir. Buna göre, köyün nüfusu yaklaşık 20 kişiden oluşmaktadır. Köyün hasılı 298 akçedir. 1521 tarihinde köyde 3'ü hane 6 vergi neferi kayıtlı olup, bunların 3'ü mücerred, 1'i çift, 1'i ekinli, 1 de bennaktır. Bu bilgilerden hareketle, köyde yaklaşık 18 kişinin yaşadığı söylenebilir. Köyün bu tarihteki vergileri toplamı yine 298 akçedir. 1530 tarihinde köy Karkun şeklinde kaydedilmiştir. Bu tarihte de köyde 3 hane ve 3 mücerred yaşamaktadır. Köyün nüfusu aynı olmasına rağmen hasılı 928 akçeye ulaşmıştır. Köyde buğday ve arpa yetiştirilmektedir.

Karkın köyü⁶²: Üçüncü Karkın köyü hakkında 1486 tarihli defterden sadece köyün hasılı hakkındaki bilgilere ulaşabilmekteyiz. Bu cümleden olarak, köyün hasılı 130 akçedir. Bu tarihte köyün harap olduğu kuvvetle

⁶⁰ BOA. TD 23, s.363; BOA. TD 111, s.265; BOA. TD 166, s.123

⁶¹ BOA. TD 23, s.392; BOA. TD 111, s.300; BOA. TD 166, s.125

⁶² BOA. TD 23, s.410; BOA. TD 111, s.284; BOA. TD 166, s.126

muhtemeldir. 1521 tarihinde köyün nüfusunun ve hasılının artmış olduğunu görüyoruz. 1521'de köyde 4'ü hane 6 vergi neferi yaşamaktadır. Bunların 1'i bennak, 1'i çift, 2'si nim çift ve 2'si de haymanadır. Köyde 1 de imam vardır. 1521'de köyde yaklaşık 21 kişi ikamet etmektedir. Köyün vergileri toplamı 930 akçedir. 1530 tarihinde köyde 5 hane, 1 mücerred ve 1 imam bulunmaktadır. Bu bilgilerden hareketle, köyde yaklaşık 27 kişi sakindir. Köyün hasılı da 1230 akçeye yükselmiştir. Köyde buğday ve arpa üretilmekte, koyun yetiştirilmektedir.

Karkın köyü⁶³: Dördüncü Karkın köyünde, 1486 tarihinde 1 hane vardır. Buna göre, köyde takriben 5 kişi yaşamaktadır. Köyün hasılı 330 akçedir. 1521'de köyde 2 hanenin yaşamakta olduğu görülmektedir. Bu bilgilere göre, köyde yaklaşık 10 kişi sakindir. Köyün hasılı bu tarihte de 330 akçedir.

Karkın köyü: Beşinci Karkın köyünün bir çiftlik yer olduğu ve Güğüm⁶⁴ sipahileri tarafından tasarruf edildiği 1486 tarihli defterden anlaşılmaktadır. Köyün hasılı 180 akçedir. 1521 tarihli defterde köyde 1 hanenin yaşadığı kaydedilmiştir. Buna göre, köyde yaklaşık 5 kişi vardır. Köyün hasılı ise 300 akçedir.⁶⁵

1530 tarihli muhasebe defterinde yer alan dördüncü köyün, dördüncü yada beşinci köyden hangisine tekabül ettiğini maalesef tespit edemedik.⁶⁶

Görüldüğü üzere bu beş köyünde nüfusları çok azdır. Buralar, çok az bir nüfus barındırmalarına rağmen "karye" olarak kaydedilmiştir. Bir yerleşim biriminin köy sayılabilmesi için alt limit bulunmamaktadır. Bir veya birkaç

⁶³ BOA. TD 23, s.392, BOA. TD 111, s.300

⁶⁴ bkz. BOA. TD 166, s.97

⁶⁵ BOA. TD 23, s.399; BOA. TD 111, s.307

⁶⁶ BOA. TD 166, s.17

vergi mükellefinin bulunması bir yerin köy sayılabilmesi için yeterli bir kriterdir.⁶⁷

Karkın köyü⁶⁸: Bu beş köyden sadece bir tanesi H.979/M.1571 tarihli Ankara ve H.981/1573 tarihli Hüdavendigâr sancaklarına ait defterlerde karşımıza çıkmaktadır. H.979/M.1571 tarihinde Ankara sancağına dahil edilmiş olan Sifrihisar nahiyesinde bir tane Karkın isimli köy tespit ettik. Defterde, köyde yaşayan nüfus hakkında bilgi bulunmamasına rağmen, 80 akçelik vergi hasılı köyde yaşayan nüfusunun çok az olduğu konusunda bir kanaat uyandırmaktadır.

Sifrihisar nahiyesi iki senelik bir aradan sonra tekrar Hüdavendigâr sancağına dahil edilmiştir. İki sene zarfında köyün nüfusunda büyük bir artış olmuştur. Köyde H.981/M.1573'te 21'i hane 56 vergi neferi vardır. Bunların 35'i mücerred, 3'ü nim çift, 3'ü çift, 15'i bennaktır. Köyde yaklaşık 140 kişi ikamet etmektedir. Köye önemli ölçüde insan iskan edilmiştir. Köyün hasılı da nüfusa paralel olarak artmış ve 6662 akçeye ulaşmıştır. Köyde buğday, arpa, burçak, alef üretilmekte, bağ ve bahçe ürünleri yetiştirilmekte ve arıcılık yapılmaktadır.

Bu dönemde köylerin parçalanması veya köy halkının perakende olması sıkça rastlanan bir durum olduğu için geriye kalan dört Karkın köyünün de bu şekilde ortadan kalmış olması pek şaşırtıcı değildir. Ayrıca, bunların nüfuslarının çok az olması ve yeni yerleşimcilerin köye gelmemeleri köylerin ortadan kalkmasında etkili olmuş olmalıdır.

Karkıncak köyü⁶⁹: Hüdavendigâr sancağındaki diğer bir Karkın köyü de Geyve kazasındadır. Köy, Karkıncak ismini taşımaktadır. H.982/M.1574

⁶⁷ Mehmet Ali ÜNAL: XVI. Yüzyılda Harput Sancağı (Ankara,1989), 65

⁶⁸ TKGM. KKA. TD 76, vrk.185a.; TKGM. KKA. TD 68, vrk.41b.

⁶⁹ TKGM. KKA. TD 80, vrk.174b; Hüdavendigâr Livası Tahrir Defterleri, Haz. Ömer Lütfi BARKAN- E. MERİÇLİ, c.I, (Ankara,1988), 381

tarihli deftere göre, köyde 16'sı hane 23 vergi neferi yaşamaktadır. Köyde takriben 87 kişi sakindir. Köyün hasılı 650 akçedir. Köyde buğday, arpa, burçak üretilmekte, bağ ve bahçe ürünleri yetiştirilmektedir.

Karkın köyü⁷⁰: Hüdavendigâr livasında bahsedeceğimiz son köy Bursa kazasındaki Karkın köyüdür. H.938/M.1531 tarihinde köyde 5'i hane olmak üzere 6 vergi neferi vardır. Bunların 2'si mücerred, 2'si nim çift, 1'i çift, 1'i de ekinli bennaktır. Köyde 1 de imam mevcuttur. Bu tahrirden anlaşıldığına göre, Karkın köyünde yaklaşık 28 kişi ikamet etmektedir. Köyün hasılı 1230 akçedir. Ö. Lütfi Barkan ve E.Meriçli'nin hazırladığı Hüdavendigâr sancağına ait tahrir defterinde, köyde 4 hane ve 1 mücerred bulunduğu görülmektedir. Buna göre, köyde yaklaşık 21 kişi oturmaktadır. Köyün hasılı 2500 akçedir. Köyde buğday, alef ve burçak yetiştirilmektedir.

18- İçel Sancağı

İçel sancağında Karkın isimli yer bulunmamasına karşılık Silifke nahiyesindeki Kargu Çatağı isimli yerde Karkın cemaati mütemekkindir.

Kargu Çatağı köyü⁷¹: H.924/M.1518⁷² tarihinde düzenlenmiş İçel tahrir defterinden elde ettiğimiz bilgilere göre, Silifke nahiyesindeki Kargu Çatağı nam karyede Karkın cemaati sakindir. Adı geçen defterde bulunan bilgiler doğrultusunda, mezkur köyde 53'ü hane olmak üzere 69 vergi neferi vardır. Bunların 43'ü bennak, 11'i nim çift, 15'i de mücerreddir. Yavuz döneminde, köyün nüfusu yaklaşık 280 kişidir. Köyün hasılı 4149 akçedir. H.943/M.1536 senesinde köyde 79'u hane olmak üzere 103 vergi neferi yaşamaktadır. Bunların 68'i bennak, 12'si nim çift, 23'ü cabadır. Yavuz dönemine göre, köyün nüfusu 138 kişi artmış ve yaklaşık 418 kişiye ulaşmıştır. Köyün hasılı 4515 akçedir.

⁷⁰ BOA. TD 111, s.32; Hüdavendigâr Livası Tahrir Defterleri, 67

⁷¹ BOA. TD 83, s.201; BOA. TD 387, s.277; BOA. TD 182, s.224; BOA. TD 272, s.307

⁷² BOA. TD 83 numaralı defterin tarihi için bkz. 387/I, s.10

H.958/M.1551 tarihine gelince köyde 126'sı hane 188 vergi neferi bulunmaktadır. Bunların 126'sı bennak, 51'i caba, 11'i de mücerredir. On beş senelik süre zarfında köyün nüfusunda önemli sayılabilecek bir nüfus artışı ile karşılaşyoruz. 1551'de köyde yaklaşık 692 kişi yaşamaktadır. Bu tarihteki köyün hasılı 9138 akçe olup, köyde buğday ve arpa ziraatı yapılmaktadır. H.958/M.1551 tarihli İçel tahrir defterinden itibaren, Kargu Çatağı isimli köyde sakin olan Karkın cemaatinin adı geçmemeye başlar. Buna rağmen, Kargu Çatağı karyesinde Karkın cemaatinin yaşamaya devam ettiği bazı istidlaller sonucunda kabul edilmektedir.⁷³ H.992/M.1584'de Karkınlar 202 vergi neferine sahiptir. Cemaat " *Cemaat-i Kargucak nam-ı diğer Karkın an yörükan-ı Bozdoğan*" olarak kaydedilmiştir. Karkın cemaati, Bozdoğan teşekkülleri arasındadır.⁷⁴

19- Karahisar-ı Sahip Sancağı

Karahisar-ı Sahip sancağında ikisi Barçınlı, üçü Şuhut, birer tanesi Bolvadin ve Sandıklı nahiyelerinde olmak üzere toplam yedi tane Karkın isimli yer vardır. Bu yerlerin tamamı da köydür.

Yassı Karkın köyü⁷⁵: Karahisar-ı Sahip sancağında inceleyeceğimiz ilk yer Bolvadin nahiyesine bağlı Yassı Karkın köyüdür. H.935/M.1528'de köyde sipahiler sakindir. Karahisar-ı Sahip sancağında oldukça kalabalık bir sipahi zümresi mevcuttur. Bundan dolayı da sancaktaki köylerin bir kısmı tamamen sipahilerin oturdukları yerler durumundadır. Yassı Karkın da bu köylerden birisi olup ikinci tahrirde sipahi köyü olmaktan çıkartılmıştır.⁷⁶ Bu tarihte, köyde 14 sipahi yaşamakta olup, köyün hasılı 1385 akçedir.

⁷³ Alparslan DEMİR: 16. Yüzyılda İçel ve Çevresinde Bozdoğan Cemaati, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi (Ankara, 1999), 39-40

⁷⁴ TKGM. KKA.TD 128, vrk.790b-791a.-971b.

⁷⁵ BOA. TD 147, s.397; BOA. TD 438/I, s.196; TKGM. KKA. TD 154, vrk.121a.; BOA. TD 636, s.105

⁷⁶ Üçler BULDUK: XVI. Yüzyılda Karahisar-ı Sahip Sancağı, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi (Ankara,1993), 132-133

H.980/M.1572'de köyde 8'i hane 16 vergi neferi vardır. Bunların 1'i çift, 6'sı nim çift, 1'i bennak, 8'i mücerredir. Ayrıca, köyde 18 sipahizade bulunmaktadır. Köyde yaklaşık 66 kişi ikamet etmektedir. Köyün hasılı 2059 akçedir. H.1000/M.1591 tarihlerinde Bolvadin nahiyesi Eski-il defteri içinde yer almaktadır. 1591'de köyde 18 vergi neferi mevcuttur. 1591'de köyün nüfusu takriben 55 kişidir. Bu tarihte köyün hasılında belirgin bir düşüş meydana gelmiştir. Bu cümleden olarak, köyün hasılı 370 akçeye kadar gerilemiştir. Köyde buğday, arpa üretilmekte, bağ ve bahçe ürünleri yetiştirilmekte, koyun beslenmekte ve arıcılık yapılmaktadır.

Karkuncuk köyü⁷⁷: Barçınlı kazasında bulunan iki köyden ilkinin adı Karkuncuk adını taşımaktadır. H.935/M1528'de köyde 13'ü hane 22 nefer bulunmaktadır. Bunların 4'ü çift, 6'sı bennak, 4'ü nim çift ve 1'i de mücerredir. Köyde 7 adet de sipahizade vardır. Buna göre, köyde yaklaşık 73 kişi sakindir. Köyün hasılı 1471 akçedir.

H.980/M.1572 tarihinde, köyde 16'sı hane 36 vergi neferi mevcuttur. Bunların 1'i çift, 7'si nim çift, 7'si mücerred, 8'i bennak, 1'i nefer ve 12'si de haymanadır. Köyde 8 tane de sipahizade vardır. Bu bilgiler ışığında, köyün nüfusunun arttığı ve yaklaşık 107 kişiye ulaştığı anlaşılmaktadır. Köyün hasılı 2621 akçedir. Köyde buğday, arpa, susam üretilmekte, bağ ve bahçe ürünleri yetiştirilmekte, arıcılık yapılmakta ve koyun beslenmektedir.

Sivri Karkun köyü⁷⁸: Barçınlı kazasındaki diğer köyünün adı Sivri Karkun'dur. H.935/M.1528 tarihinde, köyde 9 nefer bulunmaktadır. Sivri Karkun köyü de sipahi köyü olarak karşımıza çıkmaktadır. 9 nefer de sipahidir. Köyün hasılı 6700 akçedir. H.980/M.1572 tarihinde yapılan tahrirde, köyün dört çiftlik yer olduğu ve hariçten ziraat edildiği kayıtlıdır. 1572 tarihinde, köy sipahi köyü olmaktan çıkartılmıştır. 1572'de köyde 16'sı hane 22 vergi neferi vardır. Bunların 12'si bennak, 6'sı mücerred, 4'ü nim çifttir.

⁷⁷ BOA. TD 147, s.449; BOA. TD 438/I, s.203; TKGM. KKA.TD 154, vrk. 155a.

⁷⁸ BOA. TD 438/I, s.204; TKGM. KKA.TD 154, vrk.167a.

Ayrıca, köyde 58 tane de sipahizade yaşamaktadır. Köyün yaklaşık nüfusu 144 kişidir. Köyde buğday ve arpa üretilmekte, bağ ve bahçe ürünleri yetiştirilmekte ve arıcılık yapılmaktadır.

Sivri Karkın köyünün bulunduğu bölgenin yaşamaya pek münasip olmadığı, bölgede suyun ve otun az olduğu anlaşılmaktadır. Bu bölgede bulunan Bozulus Türkmenlerine dahil bazı cemaatler, bu yüzden 1708 tarihinde Sivri Karkın isimli mahalden ayrılarak Barçınlı kazasına bağlı bazı köylere yerleştirilmişlerdir.⁷⁹

Karkuncuk köyü⁸⁰: Karahisar-ı Sahip sancağının Şuhut nahiyesinde üç adet Karkın köyünün bulunduğu yukarıda bahsetmiştik. Bu köyler, Karkuncuk, Kiçi Karkın ve Ulu Karkın isimlerini taşımaktadır. Bunlardan Karkuncuk köyünün, H.937/M.1530 tarihli muhasebe defterine göre, 610 akçe hasılı vardır. H.980/M.1572'de köyün hasılı 1000 akçeye yükselmiştir. Bahsi geçen her iki defterde de köyün nüfusu ve köy halkının uğraştığı ekonomik sahalar hakkında bilgi yoktur. Bu tarihlerde, köyün harap bir halde olduğu kuvvetle muhtemeldir.

Ulu Karkun köyü⁸¹: Şuhut nahiyesindeki ikinci köy Ulu Karkun'dur. H.937/M.1530'da köyde 11'i hane 27 nefer mevcuttur. Bunların 1'i mücerred, 4'ü kara, 1'i pirifani ve 10'u sipahizadedir. Bu cümleden olarak, köyün tahmini nüfusu 81 kişidir. Köyün hasılı 2966 akçedir. H.980/M.1572 tarihli defterde bir çiftlik yer olarak kaydedilen köyde 11'i hane 19 vergi nüfusu vardır. Bunların 7'si nim çift, 3'ü bennak, 8'i mücerred ve 1'i de çifttir. Bunlardan başka, köyde 45 tane de sipahizade yaşamaktadır. Köyde yaşayan tahmini nüfus 108 kişidir. Köyün hasılı ise 4615 akçedir. Köyün mahsulleri buğday, arpa, afyondur. Köyde bağ ve bahçe ürünleri yetiştirilmekte ve arıcılık yapılmaktadır.

⁷⁹ Maliyeden Müdevver Defter, Nu: 8458, s.254

⁸⁰ BOA. TD 438/I, s.188; TKGM. KKA.TD 154, vrk.228a.

⁸¹ BOA. TD 438/I, s.189; TKGM. KKA.TD 154, vrk.183a.; BOA. TD 508, s.161

Kiçi Karkun köyü⁸²: H.935/M.1528 tarihli tahrir defterinde, Kiçi Karkun⁸³ isimli köyde 12'si hane olmak üzere 19 vergi neferinin bulunduğu kayıtlıdır. Köyde 7 tane de sipahizade mevcuttur. Bu cümleden olarak, köyün tahmini nüfusu 67 kişidir. Köyün hasılı 2534 akçedir. H.980/M.1572 tarihine gelindiğinde, köyün nüfusunda önemli bir artış söz konusudur. 1572 tarihi itibariyle, köyde 27'si hane olmak üzere 74 nefer bulunmaktadır. Bunların 2'si çift, 21'i nim çift, 4'ü bennak, 21'i mücerred, 24'ü sipahizade ve 2'si de haymanadır. 1530'a göre köyün nüfusu 115 kişi artmış ve 182 kişiye yükselmiştir. Köyün hasılı 4051 akçedir. Köyde yetiştirilen mahsuller buğday, arpa ve afyondur. Ayrıca, köyde bağ ve bahçe ürünleri yetiştirilmekte, arıcılık yapılmakta, koyun beslenmektedir.

Karkın köyü⁸⁴: H.935/M.1528'de Sandıklı nahiyesinde bulunan Karkın köyünde 9'u hane olmak üzere 12 vergi neferi vardır. Bunların 3'ü çift, 6'sı bennak, 1'i mücerred ve 2'si de karadır. İşaret olunan tarihte, köyün yaklaşık nüfusu 48 kişidir. Köyün hasılı ise 2221 akçedir.

H.980/M.1572 tarihli defterde üç çiftlik yer olduğu ve hariçten ziraat edildiği belirtilen köyde 11'i hane 20 vergi neferi mevcuttur. Bunların 3'ü çift, 1'i nim çift, 7'si bennak, 4'ü mücerred, 5'i de haymanadır. Köyde takriben 64 kişi vardır. Köyün hasılı 4539 akçedir. Köyde buğday, arpa, burçak üretilmekte, bağ ve bahçe ürünleri yetiştirilmekte, arıcılık yapılmakta ve koyun beslenmektedir. Köyde değirmende bulunmaktadır.

20- Karahisar-ı Şarki Sancağı

Karahisar-ı Şarki sancağında Karkın ismiyle üç yer vardır. Bunlar Karahisar-ı Şarki nefsinde, Naibli ve Bedirli nahiyelerindedir.

⁸² BOA. TD 147, s.342; BOA. TD 438/I, s.189; TKGM. KKA.TD 154, vrk.232a.

⁸³ Bu köyün, Ulu Karkun köyünden ayrılanlar tarafından kurulmuş olma ihtimali kuvvetlidir. Bkz. Özcan BAŞKAN: "Türkiye Köy Adları Üzerine Bir Deneme", Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten, Yıl 1970 (Ankara, 1971), 241

⁸⁴ BOA. TD 147, s.216; BOA. TD 438/I, s.179; TKGM. KKA.TD 154, vrk.284b.; BOA. TD 508, s.265

Karkın köyü⁸⁵: Karahisar-ı Şarki sancağında inceleyeceğimiz ilk yer Naibli nahiyesindeki Karkın köyüdür. H.937/M.1530 tarihli muhasebe defterinde, köyün 500 akçelik hasılı bulunduğunu bildiren kayıt dışında köy hakkında herhangi bir bilgi yoktur. H.954/M.1547'de köyde 2 adet sipahizade bulunmamaktadır. Köyün hasılı 388 akçedir. H.977/M.1569 tarihinde düzenlenen tahrir defterinden köy nüfusunun 1547 senesine nazaran arttığı görülmektedir. Bu cümleden olarak, 1569 tarihi itibariyle, köyde 2'si hane 8 vergi neferi vardır. Bunların 2'si bennak, 6'sı mücerreddir. Köyde 7 tane de sipahizade mevcuttur. Bu bilgilerden hareketle, köyün tahmini nüfusu 25 kişidir. Köyün hasılı 1500 akçedir.

II. Osman zamanında (1618- 1622) köyde 13'ü hane 21 vergi neferi vardır. Bunların 2'si mücerred, 4 de sipahizade olarak belirtilmişken, diğer vergi neferleri hakkında bilgi yoktur. 1569 tarihine göre, köyün nüfusu 46 kişi artmış olup, köyün yaklaşık nüfusu 71 kişiye yükselmiştir. Köyün hasılı ise 4300 akçedir. Köyde buğday, arpa, ceviz, keten üretilmekte, bağ ve bostan ürünleri yetiştirilmekte, arıcılık yapılmaktadır. Köyde bir de değirmen vardır.

Karkın köyü⁸⁶: H.937/M.1530 tarihli defterde Bedirli nahiyesi Canık sancağına bağlıdır. İşaret olunan tarihte, Bedirli nahiyesinde bulunan Karkın karyesinde 41'i hane olmak üzere 67 vergi neferi vardır. Bunların 23'ü mücerred, 3'ü sipahizadedir. 1530'da köy nüfusu tahminen 231 kişidir. Köyün hasılı ise 2717 akçedir.

II.Osman döneminde ise köyde 42'si hane 92 vergi neferi yaşamaktadır. Bunların 50'si mücerred, 25'i bennak, 17'si de cabadır. Bu tarihte, 1530'a göre mücerredlerin nüfusu iki katına çıkmıştır. Köyün nüfusu takriben 260 kişidir. Köyün mahsulleri buğday, arpa, pamuk, bal ve çeşitli meyvelerdir. Köyün hasılı 2500 akçe civarındadır.

⁸⁵ BOA. TD 387/II, s.569; BOA. TD 255, s.191; BOA. TD 482, s.318; BOA. TD 478, s.335; TKGM. KKA. TD 174, vrk.142a

⁸⁶ BOA. TD 387/II, s.619; TKGM. KKA. TD 169, vrk.76b.

Karkın mezrası⁸⁷: H.954/M.1547'de Karahisar-ı Şarki nefsine bağlı Karkın mezrasında 3'ü hane olmak üzere 4 vergi neferi vardır. Bunların 3'ü bennak, 1'i de mücerredir. Buna göre, mezrada yaklaşık 16 kişi sakindir. Mezranın hasılı 894 akçedir. H.977/M.1569 tarihli tahrirde nüfus hakkında bilgi mevcut değilken, mezranın hasılı 674 akçe olarak kayıtlıdır.

21- Karesi Sancağı

Karesi sancağında Karkın isimli dört adet köy bulunmaktadır. Bunların üçü Sındırgı, diğeri Temrezler nahiyesine bağlıdır. Karesi sancağında Karkın adıyla bir de yaylak vardır. Yaylak sancağının Boğaz-Hisarı kazasındadır.

Karkın nam-ı diğer Koca Beyli köyü⁸⁸: Köyde H.936/M.1529 tarihinde 15'i hane 20 vergi neferi vardır. Bunların 9'u bennak, 5'i mücerred, 5'i nim çift ve 1'i de çifttir. Köyde 1 de sahib'ül- arz yaşamaktadır. Köyün bu tarihteki tahmini nüfusu 81 kişidir. Köyün hasılı 2036 akçedir.

H.981/M.1573'de köyde 15'i hane 35 vergi neferi bulunmaktadır. Bunların 6'sı çift, 6'sı nim çift, 3'ü bennak, 19'u mücerredir. Köyde 1 şeyh, 1 de muhasip mevcuttur. Yaklaşık elli yıllık bir zaman diliminde köyde bulunan mücerred sayısı dört katına çıkmıştır. Bu cümleden olarak, köyün takribi nüfusu 96 kişidir. Köyün hasılı 3216 akçedir. Değirmeni de bulunan köyde buğday, arpa, çavdar, soğan ve sarımsak üretilmekte, bağ ve bostan ürünleri yetiştirilmekte, koyun beslenmekte ve arıcılık yapılmaktadır.

Karkın nam-ı diğer Çınarcık köyü⁸⁹: Diğer adı Çınarcık olan Sındırgı nahiyesindeki Karkın köyünde, H.936/M.1529 tarihi itibarıyla 6'sı hane 8 vergi nüfusu vardır. Vergi nüfusunun dağılışı 2 mücerred, 1 çift, 5 bennak şeklindedir. Köyde 1 de malul mevcuttur. Bu bilgiler doğrultusunda köyde

⁸⁷ BOA. TD 255, s.49; BOA. TD 482, s.46; TKGM. KKA.TD 174, vrk. 26b.

⁸⁸ BOA. TD 166, s.262; BOA. TD 153, s.159; TKGM. KKA.TD 152, vrk.91a.

⁸⁹ BOA. TD 166, s.264; BOA. TD 153, s.193; TKGM. KKA.TD 152, vrk.101b.

yaklaşık 33 kişinin yaşadığını söyleyebilir. Köyün hasılı 316 akçe olarak mukayyettir.

H.981/M.1573 tarihine gelindiğinde, köyde 5'i hane 8 vergi neferi yaşamakta olup, bunların 5'i çift ve 3'ü de mücerredir. Bu bilgiler ışığında, köyün nüfusu yaklaşık olarak 28 kişidir. Bu tarihte köyün hasılı 361 akçedir. Köyün mahsulleri buğday, arpa, pamuk, erzen, soğan ve sarımsaktır. Ayrıca, köyde bostan ve bağ ürünleri üretilmekte ve arıcılık yapılmaktadır. Köyden alınan vergiler arasında yaylak resminin de olması köy halkının yaylaya çıktığını göstermektedir.

Karkın köyü⁹⁰: Sındırgı nahiyesine bağlı olan üçüncü köy hakkında fazla bilgiye sahip değiliz. Sadece, H.937/M.1530 tarihli muhasebe defterinde rastladığımız köy Okçular, Aşağı Düğrek ve Baş Düğrek isimli köylerle birlikte kaydedilmiştir.

Karkın köyü⁹¹: Karesi sancağında bulunan bir diğer Karkın köyü Temrezler nahiyesindedir. H.937/M.1530 tarihli defterde köyün nüfusuyla ilgili bilgi yer almamaktadır. Köyün bu tarihteki vergi toplamı 250 akçedir. Bu tarihte, köyün harap bir vaziyette olduğu galibi ihtimaldir. H.981/M.1573'de köyde 2 tane hane vardır. Bunların 1'si çift ve 1'si de bennaktır. 1573'te köyde yaklaşık 10 kişi sakindir. Köyün hasılında herhangi bir değişiklik olmamış, vergi hasılı 1530 tarihindeki ile aynı kalmıştır. Köyde buğday ve arpa üretilmekte, bağ ve bahçe ürünleri yetiştirilmekte ve arıcılık yapılmaktadır.

Karkın yaylağı⁹²: Bu dört köy dışında, Karesi sancağına bağlı Boğaz-Hisarı nahiyesinde Karkun adıyla bir de yaylak vardır.

⁹⁰ BOA. TD 166, s.266; Sezai SEVİM: XVI. Yüzyılda Karasi Sancağı, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi (Ankara, 1993), 404

⁹¹ BOA. TD 166, s.294; TKGM. KKA.TD 152, vrk.285b.

⁹² TKGM. KKA.TD 152, vrk.211b.

22- Kayseri Sancağı

Kayseri sancağında Karkın isimli iki adet mezra vardır. Her iki mezra da sancağın Kenar Irmak⁹³ nahiyesindedir.

Karkın mezrası⁹⁴: Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde 976⁹⁵ numara ile kayıtlı olan tarihsiz Kayseri tapu-tahrir defterinden elde ettiğimiz bilgilerden, Karkın isimli mezraların ilkinde İlük Fakılı ve İbrahim Hacılı cemaatlerinin ziraat etmekte olduklarını öğreniyoruz. Burasının da, Karkınlar tarafından yerleşime açıldığı, Karkınların ayrılmasından sonra mezkur cemaatlerin buraya gelerek ziraatla uğraştıkları söylenebilir.⁹⁶

Karkın mezrası⁹⁷: 976 numaralı defterde Karkın isimli ikinci mezranın 85 akçe hasıla sahip olduğunu görülmektedir. H.992/M.1584 tarihinde düzenlenen Kayseri tahrir defterine göre, mezranın malikane ve divani olarak iki hasılı mevcuttur. Bu cümleden olarak, mezranın malikane ve divani hasılları 100'er akçedir. Mezrada buğday ve arpa yetiştirilmektedir.

23- Kırşehir Sancağı

Kırşehir sancağının Hacı Bektaş nahiyesinde Karkıncık isimli bir köy vardır.⁹⁸ Karkın boyunun kendi ismini verdiği bu yerin dışında, Kırşehir nahiyesine bağlı iki köyde daha Karkınların sakin olduklarını ve ziraatla uğraştıklarını görüyoruz. Bu yerler Çetek İni ve Çatal Meşhed isimli köylerdir.

⁹³ Faruk Sümer, nahiyein adını Kibar Ezmak olarak okumuştur. Bkz. Oğuzlar, s.314

⁹⁴ BOA. TD 976, s.127

⁹⁵ BOA. TD 976 numaralı defterin tarihi için bkz. 387/II, s.10

⁹⁶ Tufan GÜNDÜZ: " Mezraların Köye Dönüşmesi...", 183-192

⁹⁷ BOA. TD 976, s.129; TKGM. KKA.TD 136, vrk.173a.

⁹⁸ Faruk Sümer, Kırşehir sancağında üç tane Karkın ismini taşıyan yer olduğunu belirtmektedir. Faruk Sümer, tapu-tahrir defterlerinde Korgun Kayası olarak geçen köyü ve mezrayı Kargun Kayası şeklinde okumuştur. Krş. Oğuzlar, 314 ve BOA. TD 305, s.9-142, TKGM. KKA. TD 139, vrk.103b.-205b.

Karkıncık köyü⁹⁹: Hacı Bektaş nahiyesi H.937/M.1530 tarihli muhasebe defterinde Bozok sancağı dahilinde kaydedilmiştir. Defterde köyün nüfusu ile ilgili bilgi yoktur. Köyün hasılı 400 akçedir. H.965/M.1557 tarihli Kırşehir icmal defterine göre, köyün hasılı 1957 akçeye yükselmiştir. Bu bilgiler doğrultusunda, köyün nüfusunda bir artış olduğu söylenebilir.

H.992/M.1584 tarihli tahrir defterinde köyde yaşayan nüfus hakkında bilgi elde etmek mümkündür. Bu cümleden olarak, işaret edilen tarih itibariyle, köyde 18'i hane 28 vergi neferi vardır. Bunların 11'i nim çift, 10'u caba ve 7'si de bennaktır. Köyde tahminen 100 kişi yaşamaktadır. Köyün mahsulleri, sadece buğday ve arpadır. Bu tarihte, köyün hasılı 1750 akçedir. Köy ahalisi Kara Yusuf ve Gölpınar isimli mezralarda da ziraat etmekte olup Kul Bekar mezrasının hasılı 1800 akçe, Kara Yusuf mezrasının hasılı 1500 akçedir.

Çatal Meşhed köyü¹⁰⁰: Kırşehir sancağında Çatal Meşhed ve Çetek İni köylerinde Karkın cemaatleri mütemekkindir. Çatal meşhed köyünde H.992/M.1584 tarihlerinde, 30'u hane 50 vergi nüfusu kayıtlıdır. Bunların 20'si caba, 21'i bennak ve 9'u da nim çifttir. 1584 tarihi itibariyle köyün yaklaşık nüfusu 170 kişidir. 3500 akçe hasıla sahip olan köyde buğday ve arpa yetiştirilmektedir.

Çetek İni köyü¹⁰¹: Çetek İni isimli köyde ise, 13'ü hane olmak üzere 23 vergi nüfusu yaşamaktadır. Bunların 6'sı nim çift, 10'u caba, 7'si ise bennaktır. Bu köyde de yaklaşık 75 kişilik bir Karkın cemaati sakindir. 2000 akçe hasılı bulunan köyde arpa ve buğday üretimi yapılmaktadır.

⁹⁹ BOA. TD 998/II, s.662; BOA. TD 305, s.61; TKGM. KKA.TD 139, vrk.67b-90b.

¹⁰⁰ TKGM. KKA.TD 139, vrk. 21b.

¹⁰¹ TKGM. KKA.TD 139, vrk. 21b.-22a.

24- Kocaeli Sancağı

Kocaeli sancağında bir tane Karkın isimli köy vardır. Bahsi gecen köy, Kocaeli sancağın Şile (Şili) nahiyesindedir.

Mir Ahur Ali nam-ı diğer Karkın köyü¹⁰²: Mir Ahur Ali isimli köyün diğer adı Karkın'dır. Kanuni dönemine ait ve Başbakanlık Osmanlı Arşivinde 436 numaralı Kocaeli tahrir defterine göre, bu dönemde köyde 6'sı da hane olmak üzere 6 vergi neferi vardır. Vergi neferlerinin hepsi de ekinlidir. Köyün nüfusu takriben 30 kişiden oluşmaktadır. Köyün hasılı 829 akçedir. H.1034/M.1622 tarihine gelindiğinde köyde 4'ü hane 5 vergi neferi mevcuttur. Bunların 1'i bennak, 1'i mücerred ve 3'ü de çifttir. 1622'de köyün nüfusu yaklaşık 21 kişidir. Bu tarihte köyün hasılı ise 2000 akçedir. Köyün mahsulleri buğday, keten, alef ve çeşitli meyvedir.

25- Konya Sancağı

Konya sancağında üç tane Karkın isimli köy vardır. Bu köyler sancağının Sahra-i Konya, Larende ve Eski-il kazalarına bağlıdır.

Karkın köyü¹⁰³: H.899/M.1494 tarihinde Konya-i Sahra kazasına bağlı Karkın karyesinde 19'u hane olmak üzere 23 vergi neferi yaşamaktadır. Bunların 9'u çift, 6'sı nim çift, 3'ü bennak, 3'ü caba, 2'si mücerredir. Köyde 1 pirifani ve 1 de muhassıl bulunmaktadır. Bu tahrir göre, köyde yaklaşık 99 kişi ikamet etmektedir. Köyün hasılı 7352 akçedir. H.924/M.1518 tarihinde köyde 17'si hane olmak üzere 20 vergi neferi vardır. Bunların 11'i çift, 3'ü mücerred, 2'si nim çift, 4'ü bennaktır. Bunlardan başka, köyde 1 muhassıl ve 1 imam bulunmaktadır. Köyün yaklaşık nüfusu 90 kişidir. Köyün hasılına gelince 7300 akçe civarındadır.

¹⁰² BOA. TD 436, s. 171; TKGM. KKA.TD 49, vrk. 108b.

¹⁰³ BOA. TD 40, s.43; BOA. TD 63, s.37; BOA. TD 455, s.31; TKGM. KKA.TD 104, vrk.51a.

Kanuni döneminde (1520-1566) köyde 21'i hane olmak üzere 28 vergi neferi vardır. Bunların 12'si çift, 7'si mücerred, 4'ü nim çift, 5'i bennaktır. Yine, bu tarihte de köyde 1 imam ve 1 muhassıl mevcuttur. 1518 tarihine göre, köyün nüfusu 24 kişi artmış ve nüfus takriben 114 kişiye yükselmiştir. Köyün vergileri toplamı yine 7300 akçe civarındadır. H.992/M.1584'te köyün nüfusunda belirgin bir artış görülmektedir. Bu cümleden olarak, köyde 33'ü hane olmak üzere 83 vergi neferi yaşamaktadır. Bunların 46'sı caba, 16'sı bennak, 17'si nim çifttir. Ayrıca, köyde 7 sipahizade, 1 imam vardır. 1584 tarihinde köyün yaklaşık nüfusu 220 kişidir. Bu tarihte köyün hasılı 12.096 akçedir. Köyde buğday ve arpa üretilmektedir.

Karkın köyü¹⁰⁴: Konya sancağının Eski-il kazasında bulunan Karkın köyünde H.980/M.1572 tarihi itibarıyla 63'ü hane 151 vergi neferi vardır. Köyde yaşayan 151 vergi nüfusunun 83'ü caba, 50'si bennak, 13'ü nim çifttir. Köyde 2 tane de imam bulunmaktadır. 1572 tarihi itibarıyla köyün nüfusunun kalabalık olduğu görülmektedir. Bu cümleden olarak, köyde yaklaşık 398 kişi yaşamaktadır. Köyün 8600 akçe hasılı bulunmakta olup, köyün mahsulleri buğday, arpa ve baldır.

Karkın köyü¹⁰⁵: Konya sancağındaki bir başka Karkın köyü de Larende kazasındadır. H.992/M.1584 tarihi itibarıyla köyde 15 vergi neferi kayıtlıdır. Defterde vergi neferlerinin statüleri hakkında bilgiler yer almamaktadır. Köyün takribi nüfusu 45 kişidir. Defterde köyün ürünleri ve vergileri hakkında da maalesef bilgi bulunmamaktadır.

26- Malatya Sancağı

XVI. yüzyıla ait Malatya tahrir defterlerinde bir tane Karkın isimli yere rastlamaktayız. Bahsi geçen yer mezra olup, sancağın Subadra nahiyesindedir. XVI. yüzyıldan sonra, Malatya sancağında iki adet Karkın

¹⁰⁴ TKGM. KKA. TD 149, vrk. 66b.

¹⁰⁵ TKGM. KKA. TD 104, vrk. 165b.

köyü ile karşılaşılıyor. Köyler, Malatya sancağında konar-göçer hayat yaşayan veya sancağa başka yerlerden gelen konar-göçer Karkınlar tarafından kurulmuş olmalıdır. Bunlar, Kasaba nahiyesindeki Karkın ve Fethiye bucağındaki Dede Karkın köyleridir.

Karkın mezrası¹⁰⁶: H.937/M.1530 tarihli muhasebe defterinde Gerger ve Kahta sancağı dahilinde gösterilen Subadra nahiyesi daha sonraki tahrirlerde Malatya sancağına dahil edilmiştir. Bu tarihte, Karkın mezrasının vergileri toplamı 300 akçedir. H.954/M.1547'de mezranın hasılı artarak 350 akçeye yükselmiştir. H.967/M.1560 tarihinde yapılan tahrirde de mezranın hasılı tekrar 300 akçeye düşmüştür. Karkın mezrası Kozan köyünün yakınındadır.

Kargın köyü: Yukarıda bahsettiğimiz üzere, Kasaba nahiyesindeki Kargın isimli köye tahrir defterlerinde rastlayamadık.¹⁰⁷ Karkınlar, bu köye XVII. ve XVIII. yüzyıllarda vuku bulan aşiretlerin iskanı sırasında yerleştirilmiş olmalıdır.¹⁰⁸ Bu gün de mevcut olmayan köyü¹⁰⁹ 1918 tarihli Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umumiyye 6. Şube Tasnifi içinde bulunan bir belge sayesinde öğreniyoruz. Bahsedilen belgenin içeriği, köyde meydana gelen yaralama ve cinayet olayıdır.¹¹⁰

Dede Karkın köyü: Fethiye bucağında bulunan Dede Karkın köyüne de Malatya tahrir defterlerinde rastlayamadık. Kızılbaş Türkmen, Zaza ve Kürmançların ocak saydığı bir Bektaşî tekkesinin bulunduğu köy¹¹¹ 1734

¹⁰⁶ BOA. TD 257, s.65; TKGM. KKA.TD 142, vrk. 299a.

¹⁰⁷ bkz. Gökür GÖĞEBAKAN: XVI. Yüzyılda Malatya Kazası (1516-1560) (Malatya, 2002),

212

¹⁰⁸ Bu dönemlerde, Osmanlı Devleti'nin konar-göçer halkı iskan etmek için büyük çabalar harcadığı malumdur. Bu konuda geniş bilgi için bkz. Cengiz ORHONLU:a.g.e.; Yusuf HALAÇOĞLU: XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun İskan Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi (Ankara, 1997)

¹⁰⁹ Köylerimiz 1981: T.C. İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü (Ankara, 1982), 334

¹¹⁰ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Dahiliye Nezareti Tasnifi Emniyeti Umumiyye 6. Şube, Dosya Nu. 48 Gömlek Nu. 77; 6. Şube'ye ait belgelerin araştırmacıya kapalı olduğu gerekçesiyle belgenin aslını göremedik.

¹¹¹ "Karkın" mad.: Türk Ansiklopedisi, c. XXI (Ankara, 1974), 341-342

tarihinde Sivas sancağındaki Alacahan'a yerleştirilmesi düşünülen ve sonraki gelişmeler sonucunda iskanından vazgeçilen Malatya sancağı dahilindeki Dede Karkın cemaati tarafından kurulmuş olmalıdır.¹¹²

27- Maraş Sancağı

Maraş sancağında Karkın isimli bir yer bulunmaktadır. Burası Aynü'l-Arus nahiyesine bağlı bir mezradır. Bunun yanı sıra, Maraş sancağında üç tane köyde Karkın cemaatlerinin yerleşmiş olduklarını ve üç mevrada da ziraat yaptıklarını görüyoruz. Maraş sancağı, Dede Kargın ve onun aşiretinin yerleştiği yer olması itibariyle de önem arz etmektedir. Bu cümleden olarak, Göksun nahiyesine bağlı olan Seyri Bayat mevrasında ünlü Türkmen babası Dede Kargın'ın oğulları ziraat etmektedir.

Karkın mevrası¹¹³: Maraş sancağında Karkın isimli bir mevranın bulunduğunu yukarıda belirtmiştik. 1540 tarihli defterden anlaşıldığı kadarıyla, mevrada sancağın Elbistan kazasına bağlı Aynü'l-Arus nahiyesinde bulunmakta olup, Aktıl karyesinin nezdindedir.

Kala-i Aşağı Çopurca köyü¹¹⁴: H.947/M.1540 tarihli Maraş sancağına ait tahrir defterine göre, Elbistan kazasına bağlı Aynü'l Arus nahiyesinde Karkın cemaatinin yerleştiği bir köy, ziraat ettiği üç adet mevrada vardır. Bunların haricinde Sarsap ve Maraş nahiyesinde de Karkınların yerleştikleri köylerden söz etmek mümkündür. Bu cemaatlerin Dulkadirli Türkmenlerine bağlı olmaları galibi ihtimaldir. Aynü'l Arus nahiyesine Karkınların sakin olduğu köyün ismi Kala-i Aşağı Çopurca'dır. Köyde 34'ü hane olmak üzere 46 vergi neferi yaşamaktadır. Bunların 8'i mücerred, 2'si sipahizade, 19'u bennak, 4'ü nim çift, 11'i çift, 2'si de nökerdir. Bu tahrir göre, köyün yaklaşık nüfusu 182 kişidir. Köyün hasılı 15.438 akçe gibi yüksek

¹¹² Yusuf HALAÇOĞLU: a.g.e., 107-108

¹¹³ İbrahim SOLAK: Kanuni Döneminde Elbistan Kazası, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi (Konya, 1996), 373

¹¹⁴ BOA. TD 419, s.281-279; bkz. İbrahim SOLAK: a.g.t., 266,267,268

bir meblağdır. Adı geçen nahiyede, Karkın cemaatlerinin hariçten ziraat ettikleri mezralar ise İki Pınar, Beştepe ve Teknecik isimli yerlerdir.

Kalecik köyü¹¹⁵: Sarsap nahiyesinde Karkınların sakin olduğu köyün adı Kalecik'tir. Kalecik köyünde 10'u hane olmak üzere 12 vergi neferi bulunmaktadır. Bunlardan 2'si mücerred, 3'ü çift, 7'si bennaktır. Köyde 1 imam, 1 de pirifani vardır. 1540 tarihi itibarıyla köyde yaklaşık 54 kişinin yaşamakta olduğu anlaşılmaktadır. Köyün hasılı 3540 akçedir.

Çakal-ı Şağır köyü¹¹⁶: Maraş nahiyesi dahilinde bulunan Çakal-ı Şağır köyünde Anamuslu ve Tumlanlı cemaatleriyle birlikte Karkın cemaati de sakindir. 1563 tarihi itibarıyla köyde 70 nefer mevcuttur. 70 kişilik neferin ne kadarının Karkın cemaatine mensup olduğunu bilmemize maalesef imkan yoktur.

Seyri (Seydi) Bayat mezarı¹¹⁷: Göksun nahiyesine bağlı Seyri (Seydi) Bayat isimli mezar da "Dede Kargın Oğulları"nın ziraat ettiklerini belirtmeliyiz. Ünlü Türkmen babası Dede Kargın'ın bu bölgeye yerleşmiş olabileceği ihtimali bu kayıt sayesinde daha da kuvvetli hale gelmektedir. Mezarın 620 akçelik hasılı mevcuttur.

28- Mardin Sancağı

Mardin sancağında iki tane Karkın isimli köy vardır. Bunlar Beriyyecik ve Mardin kazalarında. Beriyyecik kazasındaki köy, ünlü Türkmen babası Dede Kargın'ın anısını yaşatmakta olup, köyün ismi Dede Karkın'dır. Köyün, Dede Kargın ile Anadolu'ya gelen Karkınlar tarafından kurulduğu büyük ölçüde kabul edilebilir.

¹¹⁵ BOA. TD 419, s.205

¹¹⁶ İbrahim SOLAK: XVI. Yüzyılda Maraş Kazası, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi (Konya, 2002), 37, 40

¹¹⁷ TKGM. KKA.TD 168, vrk. 242b.

Dede Karkın köyü¹¹⁸: Mardin sancağında üzerinde duracağımız ilk yer Beriyyecik kazasına bağlı olan Dede Karkın isimli köydür. Köyde H.924/M.1518'de 71'i hane 80 vergi neferi vardır. Bunların 34'ü nim çift, 7'si bennak, 9'u mücerred, 20'si de çifttir. 1518'de köyde yaklaşık 364 kişi ikamet etmektedir. Köyün hasılı 36.500 akçedir. H.937/M.1530 tarihinde köyde 91 hane, 25 mücerred ve 3 şeyh yaşamaktadır. On iki senelik bir süre içinde köyün nüfusu yaklaşık 119 kişi artmıştır. Bu cümleden olarak, köyün nüfusu 483 kişiye yükselmiştir. Köyün hasılı da 37.092 akçedir.

H.947/M.1540 tarihine gelindiğinde köy nüfusundaki artışın devam ettiği görülmektedir. Bu tarihte, köyde 132'si hane 226 vergi neferi bulunmakta olup, bunların 47'si çift, 85'i bennak, 80'i de mücerredir. Köyde yaklaşık 745 kişi ikamet etmektedir. Köyün hasılı 35.659 akçedir. Bu tarihte köyde bir tane boyahane bulunmaktadır. H.975/M.1567 tarihinde köyde 212 hane, 97 mücerred vardır. Köyün nüfusu 1157 kişiye ulaşmıştır. Köyün hasılı 20.000 akçedir. Köyde buğday, arpa, soğan üretilmekte ve arıcılık yapılmaktadır.

Dede Karkın köyünde yaşayan nüfus her tahrirde bir öncesine nazaran yaklaşık iki kat artmıştır. Tahrirlerin, yakın aralıklarla yapıldığı göz önünde tutulursa, nüfusun doğal şartlarda artmadığını düşünmekteyiz. Bu şartlar altında, köyün dışarıdan nüfus almış olma ihtimali muhtemel görülmektedir.

Kargun köyü¹¹⁹: H.924/M.1518 tarihli defterden anlaşıldığına göre, köyde 11'i hane 14 vergi neferi vardır. Bunların 6'sı çift, 4'ü bennak, 3'ü mücerred, 1'i de nim çifttir. Bu tahrire göre, mezkur köyde yaklaşık 58 kişi sakindir. Köyün hasılı 4000 akçedir. H.937/M.1530'da köyde 14 hane ve 4 mücerred bulunmaktadır. 1518'e nazaran köyün nüfusu artmış ve 74 kişiye yükselmiştir. Köyün hasılı 4457 akçedir.

¹¹⁸ BOA. TD 64, s.363; BOA. TD 998/I, s.53; BOA. TD 200, 837; Nejat GÖYÜNÇ: XVI. Yüzyılda Mardin Sancağı (Ankara, 1991), 61

¹¹⁹ BOA. TD 64, s.265; BOA. TD 998/I, s.49; BOA. TD 200, s. 566; TKGM. KKA.TD 117, vrk.169a.

H.947/M.1540 tarihine gelindiğinde, köyde 12'si hane 18 vergi neferi vardır. Bunların 3'ü çift, 9'u bennak, 3'ü de mücerredir. 1540'da köyün nüfusu 63 kişiden ibarettir. Köyün vergileri toplamı 3000 akçedir. H.975/M.1568'de köyde 13'ü hane 14 vergi neferi bulunmaktadır. Bunların 9'u bennak, 4'ü çift, 1'i de mücerred olarak kayıtlıdır. Köyde 66 kişi yaşamaktadır. Hasılı 3999 akçe olan köyün mahsulü buğday ve arpadır.

29- Menteşe sancağı

XVI. yüzyıla ait tahrir defterlerinde Menteşe sancağında Karkın isimli bir yere rastlamadık. Fakat, sonraki tarihlerde Menteşe sancağına bağlı Muğla'da Kapu Kargın ismiyle bir tane köy görülmektedir.

Kapu Kargın köyü: Muğla'nın Köyceğiz ilçesine bağlı köyün XVI. yüzyıl tahrir defterlerinde mevcut olmadığını yukarı da belirtmiştik. Kapu Karkın ismini taşıyan bu köy, XVI. yüzyıldan sonra konar-göçer Karkınların buraya yerleşmeleri sonucunda kurulmuş olmalıdır. Kapukargın köyü, köy arazisi içinde bulunan ormanların satışında ortaya çıkan bir problemden dolayı tarihi belgelerde yer almaktadır.¹²⁰ Kapukargın köyü daha sonra Karginkürü olarak anılmaya başlamıştır.¹²¹

30- Ruha (Urfa) Sancağı

Ruha sancağında bir adet Karkın adıyla yerleşim yeri bulunmaktadır. Karkune ismini taşıyan yer sancağın Samsat nahiyesindedir.

¹²⁰ Dahiliye İdare Kısmı Evrakı, Dosya Nu.189, Gömlek Nu.18

¹²¹ Köylerimiz 1981: 334

Karkune köyü¹²²: H.937/M.1530 tarihinde mezra olarak kaydedilen yerin 362 akçe hasılı mevcuttur. Burası, muhtemelen nüfusunun artmasıyla birlikte, daha sonraki tahrirlerde karye olarak kaydedilmiştir.

Karkuni (Karkune) karyesi Şeyh Abdurrahim Erzincani'nin vakıf karyeleri arasındadır. 1693 tarihinde Samsat zabitleri sahte belgelerle mahkemeye başvurup köyün kendi iltizamları altında olduklarını iddia etmişlerse de belgelerin sahte olduğu anlaşılarak, onların iddiaları mahkeme tarafından kabul edilmemiştir.¹²³

31- Saruhan Sancağı

Saruhan sancağında Karkın adıyla toplam altı adet köy tespit olunmuştur. Bu köyler, Doğan Hisarı, Demirci, Yunddağı, Mermere, Akhisar gibi muhtelif nahiyelerdedir.

Karkın köyü¹²⁴: Saruhan sancağında üzerinde duracağımız ilk köy Akhisar kazasındaki Karkın köyüdür. Kuyud-ı Kadime arşivinde 125¹²⁵ numara ile kayıtlı olan tarihsiz deftere göre, köyde 1 mücerred ve 1 caba yaşamaktadır. Adı geçen defterde, köyün tarım ürünleri ve vergileri hakkında herhangi bir bilgi mevcut değildir. Bu tahrire göre, köyün nüfusu 5-6 kişiden oluşmaktadır. H.938/M.1531'de köyde 12'si hane olmak üzere 15 vergi neferi vardır. Bunların 3'ü mücerred, 4'ü bennak, 6'sı çift ve 2'si nim çifttir. Bunlardan başka, köyde 1 pirifani ve 1 de imam vardır. Köyün yaklaşık nüfusu 75 kişidir. Köyün hasılı 4076 akçedir.

H.983/M.1575 tarihine gelindiğinde, köyde 4'ü hane 8 vergi neferi vardır. Bunların 1'i çift, 3'ü bennak ve 4'ü mücerredir. Köyün nüfusunda

¹²² BOA. TD 387/II, s.933; Mehmet TAŞTEMİR: 16. Yüzyılda Adıyaman'ın Sosyal ve İktisadi Tarihi (Ankara, 1999), 243

¹²³ Ali Emiri Tasnifi, Dosya Nu. 5 Gömlek Nu. 432

¹²⁴ TKGM. KKA. TD 125, vrk. 156a.; BOA. TD 166, 358; BOA. TD 165, s.515; TKGM. KKA. TD 115, vrk. 108b.

¹²⁵ TKGM. KKA. TD 125 numaralı defterin tarihi için bkz. BOA. TD 166, s.9

önemli bir azalma meydana gelmiş ve nüfus 24 kişiye düşmüştür. Hasılı ise 600 akçe olarak kaydedilmesine rağmen, hesaplamamız sonucunda 6167 akçe olduğu görülmektedir. Köyün mahsulleri buğday, arpa, alef, burçak, nohut, erzen, susam, pamuk ve ketendir. Köyde arıcılık da yapılmaktadır.

Karkın köyü¹²⁶: Üzerinde duracağımız ikinci Karkın köyü, Mermere kazasının sınırları dahilindedir. Köyün diğer adı Kösem'dir. 125 numaralı deftere göre, köyde 11 hane, 4 mücerred nüfus yaşamaktadır. Defterde köyün vergilerinden ve hasılından bahsedilmemektedir. Köyün bu dönemdeki nüfusu yaklaşık 59 kişidir. H.937/M.1530 muhasebe defterinde farklı iki köy ile birlikte kaydedilmiştir. Bu köylerde 24 hane, 7 mücerred ve 1 imam kayıtlı olup, köylerin toplam hasılı 20.486 akçedir. Karkın köyünün nüfusu ve hasılı diğer köylerle birlikte kaydedildiği için köye ait nüfusu ve hasılı tespit etmek mümkün görülmemektedir. H.938/M.1531'de köy tek başına kaydedilmiştir. Bu cümleden olarak, köyde 17'si hane 22 vergi neferi vardır. Bunların 11'i bennak, 5'i nim çift, 1'i çift, 5'i mücerreddir. Köyde 1 de imam yaşamaktadır. Bu bilgiler ışığında köyün takribi nüfusu 91 kişidir.

H.983/M.1575 tarihinde köyde 21'i hane olmak üzere 33 vergi neferi vardır. Bunların 12'si mücerred, 13'ü bennak, 3'ü ekinli bennak, 5'i nim çifttir. Köy, en yüksek nüfusuna bu tarihte ulaşmıştır. Bu cümleden olarak, köyün nüfusu 117 kişidir. Köyde buğday, arpa, burçak ve pamuk üretilmekte, bağ ve bostan ürünleri üretilmekte ve arıcılık yapılmaktadır.

Küçük Karkın nam-ı diğer Eskiler köyü¹²⁷: H.983/M.1575 tarihli deftere göre, Manisa kazasına bağlı Yunddağı nahiyesinde iki adet Karkın köyü vardır. Bu köylerden birinin adı Küçük Karkın olup, diğer ismi Eskiler'dir. 1575'den önce yapılan tahrirlerde Yunddağına bağlı bir tane Karkın köyü geçmektedir. Düşüncemize göre, Karkın köyünden nüfus artışı veya başka

¹²⁶ TKGM. KKA. TD 125, vrk. 97b.; BOA. TD 166, s.332; BOA. TD 165, s.551; TKGM. KKA. TD 115, vrk. 184b

¹²⁷ TKGM. KKA. TD 115, vrk. 65b.; BOA. TD 102, s.39

bir sebepten dolayı ayrılanlar Eskiler isimli köye yerleşmişler ve Karkın köyüne nispetle burası da Küçük Karkın ismiyle anılmıştır.¹²⁸

1575 tarihli defterden köyün beş çiftlik yer olduğunu ve hariçten ziraat edildiğini öğrenmekteyiz. Defterde köyün nüfusu hakkında bilgi bulunmamakla birlikte, hasılının 3845 akçe olduğu kayıtlıdır. Tarihini tespit edemediğimiz Saruhan sancağına ait icmal defterinde köyün 3630 akçe hasılı görünmektedir. Değirmende bulunan köyde buğday, arpa, nohut, burçak, alef, pamuk, soğan ve pirinç üretilmekte, bağ ve bostan ürünleri yetiştirilmekte ve arıcılık yapılmaktadır.

Karkın köyü¹²⁹: Yuddağına bağlı diğer Karkın köyü H.937/M.1530 tarihli muhasebe defterinde Kara Burgaz ile birlikte kaydedilmiş ve vergi nüfusunun 1 haneden oluştuğu belirtilmiştir. Köyde yaklaşık 4-5 kişi yaşamaktadır. Buralarda 1 hane bulunmasına karşılık, köylerin hasılı 12.951 akçe gibi yüksek bir meblağdır. Karkın köyü, H.938/M.1531 tarihli Saruhan tahrir defterinde yine Kara Burgaz isimli köyle birlikte kaydedilmiştir. İki köyün ortak kayıtlarından, köylerde 2 hanenin yaşadığı anlaşılmaktadır. Bunların 1'i çift, 1'i de bennaktır. Bu tarihte de köylerin nüfusu çok azdır. Buralarda yaklaşık 10 kişilik bir nüfusun barındığı söylenebilir. Otuz altı çiftlik yer olduğu belirtilen köy hakkında başkaca bilgi mevcut değildir. H.983/M.1575'de köyün otuz altı çiftlik yer olduğu bilgisi tekrar edilmektedir. Defterden köyün nüfusu hakkında herhangi bir bilgi elde edememekteyiz. Bu tarihte köyün hasılı 14.304 akçedir. Köyde yetiştirilen ürünler buğday, arpa, alef, burçak, nohut, susam ve pamuktur.

Karkın köyü¹³⁰: Saruhan sancağındaki bir başka Karkın köyü de Demirci kazasındadır. H.937/M.1530 tarihli muhasebe defterinde Karkın köyü iki köy ile birlikte kaydedilmiştir. Bu köylerde 5 hane, 8 mücerred ve 1

¹²⁸ Özcan BAŞKAN: a.g.m., 241

¹²⁹ BOA. TD 166, s.312; BOA. TD 165, s.41; TKGM. KKA. TD 115, vrk. 69b.

¹³⁰ BOA. TD 166, s.345; BOA. TD 165, s.457

sipahizade vardır. Üç köyde yaklaşık 34 kişi sakindir. Bu üç köyün hasılı 7150 akçedir. Bu durumda, Karkın köyünün yaklaşık nüfusunu ve hasılını belirtmek kabil değildir. H.938/M.1531 tarihli Saruhan tahrir defterinde Karkın köyü tek başına yazılmış olup, defterden köy hakkında kesin bilgilere ulaşmak mümkündür. Bu cümleden olarak, köyde 4'ü hane 11 vergi nüfusu bulunmaktadır. Bunların 3'ü bennak, 7'si mücerred ve 1'i çifttir. Köyde 4 de sipahizade yaşamaktadır. 1531 tarihi itibarıyla, köyde yaklaşık 35 kişi bulunmaktadır. Köyün hasılı 7150 akçedir.

Küçük Karkın¹³¹: Saruhan sancağındaki bir diğer Karkın köyü, Doğan-Hisarı nahiyesindeki Küçük Karkın isimli köydür. Beş çiftlik yer olup hariçten ziraat edilen köyün nüfusu ile ilgili bilgiler H.937/M.1530 ve H.938/M.1531 tarihli defterlerde yer almamaktadır. 1530 ve 1531 tarihlerinde köyün hasılı 3134 akçedir. Köyde yetiştirilen ürünler buğday, arpa, burçak, nohut, alef, soğan, pirinç ve pamuktur. Köyde arıcılık yapılmakta, bağ ve bahçe ürünleri yetiştirilmektedir.

32- Şelve Sancağı

Karkın nahiyesi¹³²: Bayezid sancağına ait tahrir defteri içinde bulunan Şelve livasında Karkın isimli bir nahiye bulunmaktadır. Bahsi geçen sancağa ait mufassal tahrir defterlerine ulaşamadığımız için nahiye hakkında detaylı bilgi verilememektedir. III. Murat zamanında (1574-1595) düzenlenen defter, Bayezid sancağına ait tahrir defteri içinde yer almaktadır. Karkın nahiyesine dört köy ve iki mezra bağlıdır.

33- Sis Sancağı

Sis sancağında Karkın ismiyle maruf bir yer bulunmaktadır. Burası, mezra olarak kayıtlıdır.

¹³¹ BOA. TD 166, s.308; BOA. TD 165, s.23

¹³² TKGM. KKA. TD 265, vrk. 66a-66b.

Karkın mezrası¹³³: H.937/M.1530 tarihli muhasebe defterine göre mezranın 250 akçe hasılı mevcuttur. II. Selim döneminde hazırlanan Sis sancağına ait olan tapu-tahrir defterinde mezra müstakil olarak kaydedilmemiştir. “*Mezra-i Boz Viran der nezdi Karkın*” ibaresi bu dönemde de mezranın ayakta olduğunu göstermektedir.

34- Sivas Sancağı

Sivas sancağında Sivas, Yıldız, Tozanlı, Turhal, Frenk Hisarı (Sonisa), Komanat ve Mecid-Özü’nde birer tane, Artuk-Abad’da ise iki tane olmak üzere toplam dokuz adet Karkın isimli yer vardır. Bu yerlerin üçü mezra iken geri kalanları köydür.

Karkın köyü¹³⁴: Tokat kazasının Yıldız nahiyesindeki Karkın köyünde H.937/M.1530 tarihi itibarıyla 27 hane bulunmaktadır. Buna göre, köyde yaklaşık 135 kişi yaşamaktadır. Köyün hasılı 5220 akçedir. H.961/M.1554’de köyde 85 vergi neferi vardır. Bunların 58’i hane 27’si mücerredir. Bu tarihte köyün nüfusu iki kattan fazla artmıştır. Bu cümleden olarak, köyün tahmini nüfusu 317 kişidir. Hasılı ise 6375 akçeye yükselmiştir.

H.980/M.1572 tarihine gelindiğinde, köyde 110 vergi nüfusu yaşamaktadır. Bunların 58’i hane, 52’si mücerredir. On sekiz yıl gibi bir sürede mücerredler iki kat artmıştır. Köyde yaklaşık 342 kişi ikamet etmektedir. Köyün hasılı 8200 akçedir. Köyün mahsulleri buğday, arpa, mercimek ve ketendir. Köyde arıcılık yapılmakta ve koyun beslenmektedir.

¹³³ BOA. TD 998/II, s.401; TKGM. KKA. TD 150, 69a.

¹³⁴ BOA. TD 387/II, s.448; BOA. TD 287, s.204; TKGM. KKA.TD 14, vrk.231b.; Ayrıca bkz. Ahmet ŞİMŞİRGİL: Osmanlı Taşra Teşkilatında Tokat (1455-1574), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi (İstanbul,1990) 254

Karkın köyü¹³⁵: Tokat'ın Tozanlı nahiyesinde de Karkın isimli bir köy mevcuttur. H.937/M.1530 tarihinde köyde 7 hane ve 3 mücerred yaşamaktadır. Köyde takriben 38 kişi sakindir. Köyün hasılı 1112 akçedir. H.961/M.1554 tarihinde ise, köyde 16'sı hane 19 vergi neferi bulunmakta olup, bunların 5'i nim çift, 2'si mücerred, 9'u caba, 2'si de bennaktır. 1530 tarihine nazaran köyün nüfusu artmış ve tahminen 82 kişiye ulaşmıştır. Köyün hasılı 2217 akçedir.

H.980/M.1572 tarihinde köyde 33'ü hane 63 vergi neferi vardır. Bunların 33'ü mücerred, 20'si caba, 7'si nim çift, 3'ü de bennaktır. Köyde ayrıca 2 tane de sipahizade yaşamaktadır. 1554 tarihine göre köyün nüfusunda iki misli bir artış görülmektedir. Bu cümleden olarak, köyün nüfusu yaklaşık 200 kişidir. Köyün hasılı 5000 akçedir. Köyde buğday, arpa ve meyve üretilmekte, ayrıca arıcılık ve hayvancılık yapılmaktadır.

Karkın köyleri¹³⁶: H.926/M.1520 tarihli Sivas tahrir defterine göre, Artuk Abad'da bulunan Karkın köylerinin ilkinde, 11'i hane olmak üzere 13 vergi neferi vardır. Bunların 8'i bennak, 1'i nim çift, 2'si mücerred, 2'si de cabadır. Bu bilgilerden hareketle, köyde yaklaşık 57 kişinin yaşadığı söylenebilir. Köyün hasılı 2540 akçe olarak kayıtlıdır.

Artuk Abad'da bulunan diğer Karkın köyünde ise, 20'si hane 29 vergi neferi vardır. Bunların 15'i bennak, 8'i mücerred, 5'i de cabadır. Bu köyde de yaklaşık 108 kişi sakindir.

Karkın köyü¹³⁷: H.926/M.1520 tarihli defterden anlaşıldığı kadarıyla Mecitözüne bağlı Karkın köyünde 31'i hane olmak üzere 39 vergi neferi bulunmaktadır. Bunların 22'si nim çift, 3'ü bennak, 9'u kara, 6'sı da

¹³⁵ BOA. TD 387/II, s.446; BOA. TD 287, s.118; TKGM. KKA. TD 14, vrk. 184b.; Bkz. Ahmet ŞİMŞİRGİL: a.g.t., 234

¹³⁶ BOA. TD 387/II, s.483; BOA. TD 79, s.37

¹³⁷ BOA. TD 387/II, s.479, BOA. TD 79, s.345

mücerredir. Mezkur köyde, 1520 itibariyle yaklaşık 161 kişinin yaşadığı görülmektedir. Köyün hasılı 5260 akçedir.

Karkın köyü¹³⁸: Karkın isimli diğer bir köy de sancağın Frenk Hisarı(Sonisa) isimli nahiyesindedir. Adı geçen nahiye, H.920/M.1515 tarihinde Amasya sancağı dahilinde gösterilmişken, daha sonra Sivas sancağına dahil edilmiştir. Yukarıda belirtilen tarih itibariyle, köyde 16'sı hane 22 vergi neferi vardır. Bunların 5'i caba, 11'i nim çift, 6'sı mücerredir. Bunlardan başka köyde 2 tane de pirifani yaşamaktadır. Köyün yaklaşık nüfusu 88 kişiden ibarettir. Köyün hasılı 1571 akçedir.

H.982/M.1572 tarihli Sivas tahrir defterine göre, köyde 31'i hane 70 vergi neferi mevcuttur. Bunların 39'u mücerred, 21'i caba, 10'u da nim çifttir. Bu tahrire göre, köyün nüfusunda belirgin bir artış meydana gelmiştir. Köyde takriben 194 kişi ikamet etmektedir. Köyün hasılı 2200 akçedir.

Karkın mezarası¹³⁹: Sivas kazasına bağlı Karkın mezarası on müdlük yerden ibaret olup, H.926/M.1529 tarihinde mezarının 480 akçe hasılı varken, H.980/M.1572 tarihinde mezarının hasılı 2000 akçeye kadar yükselmiştir.

Karkın mezarası¹⁴⁰: Komanat nahiyesindeki Karkıncık mezarasının H.937/M.1530 tarihinde 7575 akçe hasılı vardır.

Karkın köyü: Faruk Sümer Turhal kazasında da Karkın isimli bir köy olduğunu belirtmektedir.¹⁴¹ Bu köyü defterlerde tespit edememekle birlikte,¹⁴²

¹³⁸ BOA. TD 54, s.46; BOA. TD 387/II, s.535; TKGM. KKA.TD 12, vrk. 85b.

¹³⁹ BOA. TD 387/II, s.516; BOA. TD 79, s.592; TKGM. KKA.TD 14, vrk. 90a.

¹⁴⁰ BOA. TD 387/II, s.438

¹⁴¹ Faruk SÜMER: *Oğuzlar*, 314

¹⁴² Ahmet ŞİMŞİRGİL: "XV. ve XVI. Asırlarda Turhal", *Türklük Araştırmaları Dergisi*, S.8 (İstanbul,1997), 463-493, Adı geçen makalede de, Turhal'a bağlı Karkın isimli bir köyden bahsedilmemektedir.

günümüzde Turhal'a bağlı Karkın köyünün hala ayakta olduğunu görüyoruz.¹⁴³

Son olarak, Sivas sancağında Karkın Baba isimli bir dağın bulunduğunu belirtelim.¹⁴⁴ Dağın isminin Karkın Baba olması, bu bölgeye Karkınların önemli derecede yerleşmiş olduklarının bir göstergesidir.

35- Sultanönü Sancağı

Sultanönü sancağında iki adet Karkın isimli köy vardır. Köyler Karacaşehir nahiyesine ve Seyyid Gazi kazasına bağlıdır.

Karkın köyü¹⁴⁵: H.937/M.1530 tarihli muhasebe defterine göre, Karacaşehir nahiyesindeki Karkın köyünde 13 hane, 6 mücerred, 1 imam vardır. Bu bilgilere göre, köyde yaklaşık 72 kişi sakindir. Köyün hasılı 2373 akçedir. H.980/M.1572'de köyde 24'ü hane 45 vergi neferi bulunmakta olup, bunların 9'u çift, 12'si nim çift, 3'ü bennak, 21'si de mücerredir. 1572 tarihinde köydeki nüfus iki misli artmış ve 141 kişiye ulaşmıştır. Köyün hasılı 4367 akçedir. Köyde buğday ve arpa üretilmekte, bağ ve bostan ürünleri yetiştirmekte, arıcılık ve hayvancılık yapılmaktadır.

Karkın köyü¹⁴⁶: Sultanönü sancağındaki bir diğer köy Seyyid Gazi kazasındadır. H.937/M.1530 tarihinde köyde 92 hane, 16 mücerred ve 1 pirifani yaşamaktadır. Köyün nüfusu bu tarihte oldukça kalabalıktır. Köyde yaklaşık 477 kişi ikamet etmektedir. Defterde köyün hasılı ile bilgi bulunmamaktadır.

¹⁴³ Köylerimiz 1981: 334

¹⁴⁴ Hüseyin NİHAL-Ahmet NACI: a.g.e., 251

¹⁴⁵ BOA. TD 438/I, s.226; TKGM. KKA. TD 145, vrk. 51b.; BOA. TD 515, s.49

¹⁴⁶ BOA. TD 438/I, s.142

36- Tarsus sancağı

Tarsus sancağında iki adet Karkın isimli yer vardır. Karkın Oluğu(veya Ülüğü) ve Karkın isimli mezarlar sancağın Tarsus kazasıdır.

Karkın Oluğu mezarı¹⁴⁷: H.937/M.1530 tarihli defterden anlaşıldığı kadarıyla, Karkın Oluğu(veya Ülüğü) isimli mezra Muğrican mezarının nezdinde yer almaktadır. Adı geçen mezra, daha sonraki tarihlerde nüfusunun artmasıyla birlikte karye olarak kaydedilmiştir.

Karkın mezarı¹⁴⁸: Tarsus kazasında bulunan Karkın isimli ikinci mezra Kurt Yaylağı isimli yerin nezdindedir. H.980/M.1572 tarihinde mezarının 1000 akçe hasılı mevcuttur. Mezarının mahsulleri buğday, arpa ve baldır.

37- Teke Sancağı

Teke sancağı dahilinde bir tane Karkın isimli köy tespit ettik. Bu köy Antalya nahiyesine bağlıdır.

Karkın köyü¹⁴⁹: Antalya nahiyesindeki Karkın köyü H.996/M.1588 tarihli defterde Mir Ahur, Sekci, Bayır, Köseler, Kislü, Sımandur ve Avdan isimli yedi köy ile birlikte yazılmıştır. Bu tarihte adı geçen köylerde 17'si hane 11 mücerred nüfus yaşamaktadır. Bu bilgiler ışığında, bu yedi köyde yaklaşık 96 kişi ikamet etmektedir. Bunların ne kadarının Karkın köyünde yaşadıkları hakkında maalesef bilimiz yoktur. Köylerin hasılları 28.000 akçedir.

¹⁴⁷ BOA. TD 998/II, s.358; Ali Sinan BİLGİLİ: Osmanlı Dönemi Tarsus Sancağı ve Tarsus Yörükleri (Ankara, 2001), 379

¹⁴⁸ BOA. TD 998/II, s.365; TKGM. KKA. TD 134, vrk. 95a.

¹⁴⁹ A.Latif ARMAĞAN: Tahrir Defterlerine Göre XVI. Yüzyılda Teke Sancağı, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi (Ankara,1996), 341; TKGM. KKA.TD 107, vrk. 47b.

38- Trabzon Sancağı

Trabzon sancağında Karkın isimli iki yere rastlamaktayız. Bunlar Rize nahiyesinde ve Çepni vilayetindedir. Rize nahiyesindeki Karkın, Çepni vilayetindeki ise Kargun olarak kayıtlıdır.

Lefkosiye nam-ı diğer Mahukani(?) Karkın köyü¹⁵⁰: H.937/M.1530 tarihli muhasebe defterinde Lefkosiye olarak kayıtlı yer, H.991/M.1583 tarihinde yapılan Trabzon tahririnde diğer adı Mahukani(?) Karkın şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bu tarih itibariyle, köyde 21 hane mevcuttur. Bu bilgilere göre, mezkur köyde yaklaşık 105 kişi sakindir. Karkınların adı geçen köye 1530 tarihinden sonra geldikleri ve boylarının isimlerini köye verdikleri galibi ihtimaldir.

Kargun mezrası¹⁵¹: H.937/M.1530'da Çepni vilayetinde bulunan Kargun mezarının 200 akçe hasılı mevcuttur.

XVI. yüzyıl Anadolu'sunda bulunan bu 89 adet Karkın isimli yerden pek çoğu ortadan kalkmıştır. Bu gün, Anadolu'da sadece 25 tane Karkın isimli yer mevcuttur. Bu gün ayakta kalan yerlerin büyük ekseriyeti Orta Anadolu'da yer almaktadır. Diğer bölgelerde kalan yerler ortadan kalkarken, bu coğrafyada kurulan yerler ayakta kalmayı başarmışlardır.

B) Konar-Göçer Karkın Cemaatleri

Osmanlı toplumunu teşkil eden unsurlardan birisi de hiç şüphesiz konar-göçer tabir edilen ve yarı göçebe hayat yaşayan aşiretlerdir. Genellikle, hayvancılıkla iştigal eden aşiretler konar-göçerlik vasıflarını hayvanlarına otlak bulmak için sürdürmek zorunda kalmışlardır. Yaşadıkları hayat tarzına göre kışlak ve yaylak arasında daimi olarak hareket eden konar-göçerler,

¹⁵⁰ BOA. TD 387/II, s.737; TKGM. KKA. TD 43, vrk. 58b.

¹⁵¹ BOA. TD 387/II, s.748

kışın konar hale geçecekleri zamanlarda, umumiyetle çadırlarını kasaba ve şehirlerin yakınlarına kurarlar, yazın ise daha serin yerlere göç ederlerdi.¹⁵²

Göçebe hayat yaşayan konar-göçer Türkmenler arasında genel olarak üç çeşit çadır evi bulunmaktadır. Bunlar: 1- Keçi kılından yapılmış esnaf işi, elde dokunmuş ve birbirine dikilerek meydana gelmiş direkli kıl çadırlar. 2- Koyun kılından döğerek yapılan keçe çadırlar. Bunlara Alaçık veya Alayçık çadırı da denilir. 3- Pamuktan veya keçeden yapılmış yuvarlak çadırlar. Bunlara, Derimevi de denilmektedir.¹⁵³

Konar-göçerler, yaylaklarda hayvanlarını otlatmakta, dolayısıyla hayvancılıkla uğraşmakta, kışlaklarında ise bir nevi basit ziraat ile meşgul olmaktaydılar. Bunların hayat tarzlarını yerleşik hayat ile göçebelik arasında değerlendirmek daha doğru olacaktır. Kanunnamelerde ve resmi kayıtlarda kullanılan konar-göçer tabiri bunların yaşadıkları hayatı güzel bir şekilde izah etmektedir.¹⁵⁴

Konar-göçerler, Osmanlı Devleti zamanında başı boş diyebileceğimiz bir hayat yaşamayarak, devletin merkezîyetçi idare tarzı ile daimi olarak kontrol altında tutulmuşlardır. Hususi ve mali bir teşkilata sahip olan konar-göçer aşiretler, devamlı yer değiştirmeleri sebebiyle üzerinde bulundukları toprakların teşkilatlarına bağlı olarak tımar, zeamet, has reayası veya bir evkaf toprağında raiyet olarak mükellefiyet altına girmekte ve böylece hukuki bir nizamla bağlanmaktaydılar.¹⁵⁵

Osmanlı Devleti tarafından büyük Türkmen toplulukları devamlı kontrol altında tutulmak istenmiş, bu suretle onlara müstakil bir sancak veya kaza statüsü verilmişti. Osmanlı Devleti, bu yolla vergi bakımından oldukça önemli

¹⁵² Cengiz ORHONLU: a.g.e., 12; Yusuf HALAÇOĞLU: a.g.e., 14

¹⁵³ Ali Rıza YALMAN: Cenup'ta Türkmen Oymakları, Haz. Sabahat EMİR, c.I (Ankara,2000), 254; Geniş bilgi için bkz. Yusuf HALAÇOĞLU: a.g.e., 15

¹⁵⁴ Cengiz ORHONLU: a.g.e., 14

¹⁵⁵ İlhan ŞAHİN: "XVI. Asırda Halep Türkmenleri", Tarih Enstitüsü Dergisi, c.XII (İstanbul,1982), 692; Yusuf HALAÇOĞLU: a.g.e., 20

bir kaynak olan göçebelerden vergileri daha sıhhatli bir şekilde toplamak ve onları yerleşik hayata ısındırmak gibi hedefleri amaçlamıştır.¹⁵⁶ Teşkil edilen bu kazalar zamanla konar-göçer teşekküllerin yaşayış ve hayat tarzları hususunda cazip hale gelmeye başlamışlar ve bazı teşekküllerin hukuki bakımdan kazai bir statüye sahip olmak istedikleri dahi görülmektedir.¹⁵⁷

Belli bir merkezi olmaksızın, ya aşiretin yaşadığı bölgenin ismini yada aşiretin ismini alan bu kazada, konar-göçerlerin hukuki işlerine bakılması için müstakil bir kadı tayin edilmekteydi. Kaza dahilinde belli bir yeri olmayan ve aşiretlerle birlikte hareket eden bu kadıların marifetiyle konar-göçer teşekküllerin vergi vermekle mükellef olanlarının isimlerini, her kişinin sahip olduğu koyun, deve gibi hayvan sayısını içeren tahrirler yapıldığı gibi, yine bu kadılar tarafından, bunların sahip oldukları deve, at ve katır ile yaptıkları zahire, mühimmat ve muhtelif malzemelerin nakliyatında vazife alanlarının isimlerini ve bunlara kira bedeli olarak ödenecek meblağları ihtiva eden defterler de düzenlenmekteydi.¹⁵⁸

İl yada ulus ismi altında gruplandırılan konar-göçer halk sırasıyla boy(taife), kabile, cemaat, oymak, mahalle, oba ve aile şeklinde bölümlere ayrılmıştır.¹⁵⁹ Sosyal yapı bakımından göçebelerde görünen en üst birim boy veya taife idi. Bir boy, muhtelif sayıdaki cemaatlerden oluşmaktaydı. Boy, boyu oluşturan cemaatlerin önde gelen ailelerinden birinin idaresi altında bulunur ve bey unvanını taşıyan bu kişiye boy beyi denilirdi.¹⁶⁰ Beyler boy içerisinde cesareti, mali kudreti, doğruluğu ile tanınan kişiler arasından seçim yolu ile iş başına getirilirlerdi. Bu seçim devlet tarafından tasdik edildikten

¹⁵⁶ İlhan Şahin: "XVI. Yüzyılda Osmanlı Anadolu'su Göçebelerinin İdari ve Sosyal Yapısı", *Tarih Enstitüsü Dergisi*, Münir Aktepe'ye Armağan (İstanbul, 1997), 256

¹⁵⁷ İlhan ŞAHİN: "Osmanlı İmparatorluğu'nda Konar-Göçer Aşiretlerin Hukuki Nizamları", *Türk Kültürü*, S.227 (Ankara, 1982), 292

¹⁵⁸ İlhan ŞAHİN: "Osmanlı İmparatorluğu'nda Konar-Göçer Aşiretlerin Hukuki Nizamları", 292

¹⁵⁹ İlhan ŞAHİN: "Göçebelerin İdari ve Sosyal Yapısı", 258; Konar-göçer aşiretler Cengiz Orhonlu tarafından boy (aşiret), oymak (cemaat), oba (mahalle) bkz. a.g.e., 14, Yusuf Halaçoğlu tarafından, boy, aşiret, cemaat, oymak, mahalle, oba şeklinde de tasnif edilmiştir bkz. a.g.e., s.16

¹⁶⁰ İlhan ŞAHİN: "Göçebelerin İdari ve Sosyal Yapısı", 263

sonra bir beylik beratı gönderilirdi.¹⁶¹ Böylece, aşiret aristokrasisi devletin denetimi altına girmiş oluyordu. Aşiret beyleri aşiretlerle devlet arasındaki bağı sağlayıcı konumdaydı.¹⁶²

Boyları oluşturan cemaat yapısı ise, hemen hemen bütün göçebelerin temel yapısıydı. Konumuz olan Karkınlar da cemaat yapısına sahip bir teşekkül olup, aşağıda görüleceği üzere, bazı büyük Türkmen taifeleri içinde yer almakta ve o boyu diğer cemaat teşekkülleriyle birlikte vücuda getirmekteydiler. Cemaatler, birbirleriyle uzaktan veya yakından akraba olan veya birbirlerini çok yakından tanıyan bir grup olup, 10 ila 80 hane arasında ve hatta bazen 100 veya daha fazla haneden meydana gelmekteydiler. Cemaatler, kethüda adı verilen bir yöneticinin idaresinde bulunmakta olup,¹⁶³ kethüdalar, tabi bulundukları boy beyi tarafından tayin edilmekteydiler. Kethüdalar hakkında cemaat halkının kefaleti lazım olduğu gibi kanunen, tayin edilmiş vergilerini has voyvodalarına vermeyi kabul etmeleri de şarttı. Bundan sonra, kethüdaların kabul edildiğine dair hükümet tarafından bir berat gönderilirdi.¹⁶⁴

Oba, mahalle ve oymaktan daha az bir nüfusa sahipti. Mahalle, nüfus bakımından obadan biraz daha büyüktü. Oymak ise obaların birleşmesinden meydana gelen bir topluluktur. Bu toplulukların içinde seçkinleşmiş bir kimse ilgili obaya, mahalleye ve oymağa adını verir ve onun idarecisi durumunda olurdu. Bu idareciler devlet tarafından da tanınırdı.¹⁶⁵

Tahrir kayıtlarından anlaşıldığına göre, Karkın boyuna mensup konar-göçer teşekküller yaygın olarak Anadolu'nun doğu ve güney bölgelerinde bulunan Türkmen ulusları arasında yer almışlardır. Bu suretle bu boy, Halep,

¹⁶¹ Yusuf HALAÇOĞLU: a.g.e., 17

¹⁶² Tufan GÜNDÜZ: "Konar Göçer" mad., 162

¹⁶³ İlhan ŞAHİN: "Göçebelerin İdari ve Sosyal Yapısı", 260

¹⁶⁴ Cengiz ORHONLU: a.g.e., 15

¹⁶⁵ İlhan ŞAHİN: a.g.m., 259

Dulkadirli, Ramazanlı ve Bozulus Türkmenleri'nin teşekkül ve faaliyetinde rol oynamıştır.¹⁶⁶

1- Halep Türkmenleri

Halep Türkmenleri'nin yaşadıkları yerlerin belli bir merkeze sahip olmaması ve konar-göçer hayatın icabı olarak yaylak-kışlak mahalleri arasında daimi bir şekilde hareket halinde bulunmaları sebebiyle, bulundukları bölgenin kesin bir sınırını çizmek mümkün değildir. Böyle olmakla beraber, bu teşekküle dahil olan cemaatlerin bir kısmının Halep vilayetinin doğu taraflarında, bir kısmının da Şam, Ayıntab, Birecik, Azaz, Hama, Süruc, Ravendan, Münbiç, Rum Kala, Gündüzlü, Bagras, Behisni ve Kınık ile Malatya'ya kadar yayıldıkları anlaşılmaktadır.¹⁶⁷ Aşağıda ayrıntılarıyla görüleceği üzere, Karkınlar Halep'in doğusuna, Ayıntab ve Rum Kala gibi yerlere yayılmışlardı.

Bu il arasındaki Karkın şubesi Kanuni devrinde dört oymağa ayrılmış bir halde yaşamaktaydı. H.933/M.1526'da bunlardan Yar Ahmet kethüdanın emrinde olan birinci oymak 171 hane ve 28 mücerred vergi nüfusuna sahipti. Defterde vilayetin doğu taraflarında sakin olduğu yazılan ikinci oymak ise 56 hane ve 15 mücerred vergi nüfusuna malikti. Üçüncü oymak, 40 hane ve 1 mücerred vergi nüfusuna sahipti. Defterde bu kolun Deveciler adını taşıdığı kaydedilmektedir. Karkın adında diğer bir oymak, aynı ilde yaşayan Bayat boyuna tabi idi. Bayat boyuna bağlı olarak yaşayan Karkın cemaati, Şam bölgesinde bulunmaktaydı. Cemaat 16 hane ve 5 mücerred nüfusa sahipti.¹⁶⁸ 1526 tarihinde Halep Türkmenleri arasında, Karkın cemaatine ait 283 hane ve 49 mücerred nüfus bulunmaktaydı. 1526'da Karkınların nüfusları yaklaşık 1464 kişi idi.

¹⁶⁶ Faruk SÜMER: "Bozoklu Oğuz Boylarına Dair", 86

¹⁶⁷ İlhan ŞAHİN: "Halep Türkmenleri", 689

¹⁶⁸ BOA. TD 1040, s.44,45,46,47,48,60

H.943/M.1536'da Bayat taifesi içerisinde yer alan Karkın oymağının dört şubesi vardı. Bu dört cemaat de kalabalık nüfusları ile dikkat çekmekteydi. Bunlardan ilki 170 hane, 40 mücerred, doğuda bir yerde bulunan ikincisi 68 hane, 7 mücerred, Deveciyan olarak anılan ve Mehmet Fakı'nın uhdesinde bulunan üçüncü oymak 49 hane 17 mücerred nüfusa sahipti. Son olarak, Tanrıverdi'nin uhdesinde bulunan üçüncü oymak 26 hane, 3 mücerred vergi nüfusundan oluşmaktaydı.¹⁶⁹ On sene sonra yapılan tahrir göre, Karkın cemaatleri toplam 313 hane 67 mücerred vergi nüfusuna ulaşmıştı. Karkınların nüfusu bu on sene içinde 168 kişi artarak 1632 kişiye yükselmişti.

H.957/M.1550 tarihlerinde de Karkınlar yine Bayat taifesi içinde dört oymak halinde yaşamaya devam etmişlerdir. Karkın-ı Aslanlu olarak adlandırılan oymak 102 hane, 52 mücerred, Güvenlü Karkın 120 hane, 56 mücerred, Karkın-ı Deveciyan 50 hane, 10 mücerred ve diğer Karkın şubesi de 120 hane, 45 mücerred vergi nüfusuna sahip bulunmaktaydı.¹⁷⁰ On dört sene sonra tekrar yapılan Halep tahririndeki bilgilerden Karkın cemaatlerindeki nüfus artışının sürmekte olduğunu söyleyebiliriz. Bu cümleden olarak, 1550 senesi itibariyle Karkın cemaatleri toplam 392 hane, 163 mücerred nüfusa ulaşmıştı. Bu da yaklaşık 2123 kişilik bir nüfus anlamına gelmektedir ki, 1536'dan sonra nüfusun yaklaşık 500 kişi arttığı görülmektedir.

II. Selim döneminde hazırlanan bir diğer Halep defterinde, Karkın cemaatlerini takip etmek mümkündür. H.978/M.1570¹⁷¹ tarihini taşıyan bu defterde de dört oymak halinde gördüğümüz Karkın şubesinin 127 hane ve 53 mücerred vergi evine sahip olan birinci oymağının Antep ve Rum Kale taraflarında bulunduğu, 38 neferinin tamamı hane olan ikinci oymağın ise Köprü Çenesi adlı bir yerde yerleştiği haber verilmektedir. Bayat boyuna tabi

¹⁶⁹ BOA. TD 397, s.816-819; Aynı bilgiler için bkz. TKGM. KKA. TD 3, vrk. 330a.-331a.-331a.

¹⁷⁰ Enver ÇAKAR: XVI. Yüzyılda Halep Sancağı (Elazığ,2002), 183

¹⁷¹ TKGM. KKA. TD 37 numaralı defterin tarihi için bkz. Faruk SÜMER: a.g.m., 87; İlhan Şahin: "Halep Türkmenleri", 691

olan Karkın-ı Aslanlu oymağı 526 nefer gibi kalabalık bir nüfusa sahipti. 526 neferin 337'si hane, geri kalan 189'u ise mücerredir. 29 neferin tamamında hane olarak kayıt edilmiş diğer bir Karkın şubesi ise, vilayetin doğu taraflarındaydı.¹⁷² 1570'de de nüfus artışı görülmektedir. Özellikle Karkın-ı Aslanlu oymağının sahip olduğu nüfus 1550'ye nazaran üç misli artmıştı. Karkın cemaatleri toplam 531 hane ve 242 mücerred nüfusa ulaşmışlardır. Halep Türkmenleri arasında bulunan Karkınlar, II.Selim döneminde takriben 2897 kişi idi.

Halep Türkmenleri arasında bulunan bu Karkın şubelerinin XVII. yüzyıldaki durumu hakkındaki bilgimiz, onun Oturak Karkın ve Göçer Karkın olmak üzere iki kısma ayrılmış bulunduğu dairdir. Sultan İbrahim devrinde (1640-1648) yazılmış Halep defterine göre, Göçer Karkınlar 194 vergi evine sahip bulunmaktaydı. Defterde, 51 bennak, 17 mücerred kayıtlıdır. Pir Ahmet kethüdanın emrinde olan Oturak Karkınlar 109 vergi evine sahipti. Bunların 23'ü mücerred ve 74'ü de bennaktır. Aynı zamanda, 5 evlik diğer bir Karkın oymağı da Şam vilayetinde Aralık Evi adını taşıyan bir yerde yaşamaktaydı.¹⁷³ Faruk Sümer, Oturak Karkınların Uşak ilinin Banaz ilçesine bağlı Büyük Oturak ve Küçük Oturak isimli köylere yerleşmiş olabileceklerini düşünmektedir¹⁷⁴, ancak, bunun bir tahminden öteye gitmediği açıktır.

Bahsedilen Karkın şubelerinin dışında, 6 evlik küçük bir Karkın oymağı nefsi Halep'te, 3 evlik küçük bir oymak da İvegi cemaatine ait bir köyde yerleşmişti.¹⁷⁵ Sultan İbrahim döneminde Karkınlar 274 hane ve 40 mücerred nüfusa malikti. Bu cümleden olarak, Karkın şubelerinin 1410 kişilik bir nüfusa sahip oldukları ortaya çıkmaktadır. Öyle anlaşıyor ki, XVII. yüzyıldan itibaren, Karkın cemaatlerinin bir kısmı tedricen yerleşik hayata geçmeye başlamış, bir kısmı ise değişik yerlerde konar-göçer hayatı devam ettirmişlerdir.

¹⁷² TKGM. KKA. TD 37, vrk. 32b.,34b.,35a.; Aynı bilgiler için bkz. BOA. TD 493, s. 925-930

¹⁷³ BOA. TD 773, s. 9-12, 70

¹⁷⁴ Faruk SÜMER: "Karkın" mad., 340

¹⁷⁵ Faruk SÜMER: "Bozoklu Oğuz Boylarına Dair", 87

2-Bozulus Türkmenleri

Karkınların dahil olduğu diğer bir konar-göçer teşekkül de Bozulus Türkmenleridir. Bozulus Türkmenleri, XVI. asırda Diyarbakır havalisinde yaşıyorlardı. Mardin'in güneyinden Deyr-i Zor'a kadar uzanan çöl bölgesinde kışlamakta, Diyarbakır ve Erzurum'a bağlı muhtelif yerlerde de yaylamaktaydılar. Yaylak-kışlak arasındaki mesafe uzak olduğu kadar arızalıydı. XVII. asırdan itibaren Anadolu ve Karaman eyaletlerine yaylak-kışlak için gelmeye başlamışlardır.¹⁷⁶

Bozulus'a dahil olan Karkın şubesi, ikisi bu ilin asıl Bozulus kısmında, biri onun Dulkadirli aşiretleri grubunda olmak üzere üç oymaktan ibaretti.¹⁷⁷ Bunlardan ilin asıl Bozulus kısmına tabi olan Karkın oymakları, Kanuni devrinde Hasan kethüdanın emrindeydi. Bu oymakların büyük olanının 67'si hane, 21'i de mücerred olmak üzere 90 vergi nüfusu vardı. Küçük olan cemaat ise 4 vergi neferinden ibaretti. Dulkadirli kolundaki Karkın oymağı ise yine aynı devirde Gündoğmuş adlı kethüda tarafından idare edilmekteydi. Bu şube 34 neferden müteşekkil olup, bunun 32'si hane, 2'si mücerredir.¹⁷⁸ Bu dönemde, Bozulus içinde bulunan konar-göçer Karkınlar toplam olarak 104 hane ve 23 mücerred vergi nüfusuna malikti. Bu cümleden olarak, bunların nüfusları takriben 543 kişi idi.

II.Selim devrinde Bozulus arasındaki bu Karkın şubesi yine üç oymak halindeydi. Kanuni devrine nazaran II.Selim döneminde Karkın cemaatlerinin nüfusunda belirgin bir artış olduğu ve nüfusun üç katına ulaştığı anlaşılmaktadır. Kanuni döneminde 104 hane ve 23 mücerredten ibaret olan Karkınlar, II. Selim zamanında 313 hane ve 92 mücerred nüfusa

¹⁷⁶ Cengiz ORHONLU: a.g.e.,17

¹⁷⁷ Tufan GÜNDÜZ: a.g.e, 83

¹⁷⁸ BOA. TD 200, s.928, 966, 999

ulaşmıştır.¹⁷⁹ Bu cümleden olarak, ilk şubenin 159 vergi neferi vardı; bunların 123'ü hane 36'sı mücerred olarak kayıtlıdır. İkinci şube 182 vergi neferinden oluşmakta olup, bunların 145'i hane 37'si mücerredir. Sonuncu cemaat ise 64 vergi neferine sahipti. Bunlarında 45'i hane 19'u mücerredir.¹⁸⁰ Bozulus içindeki Karkın cemaatlerin nüfusu 1657 kişiye yükselmiştir.

Karkın cemaatlerinin nüfusları her iki dönemde de kalabalık olmasına karşılık Bozulus'un Orta Anadolu'ya yaptığı göçlere katılmamıştır. Bunların bir bölümü Güneydoğu Anadolu'da tedricen yerleşik hayata geçmişler, bir bölümü Halep, Yeni İl, veya Dulkadir Türkmenleri arasında bulunan Karkın aşiretleri arasına karışmışlardır.¹⁸¹

3-Dulkadirli Türkmenleri

Karkın cemaatlerinin bulunduğu bir diğer Türkmen teşekkülü de Dulkadirli ulusudur. Dulkadirli ulusu geniş bir sahada yayılmıştır. Maraş, Elbistan bölgelerinden başka Kars(Kadirli), Kozan bölgesinde, kuzeyde Bozok ve Sivas bölgelerinde yurt tutmuşlardır. Bu ile bağlı olan bazı teşekküller, XVI. asrın başlarında Ankara'ya kadar geldikleri gibi, bir kısmı da Antep, Hatay ve Şam civarına kadar yayılmışlardır.¹⁸²

Dulkadirli Türkmenleri arasındaki Karkın şubesi, bu kabilenin Halep Türkmenleri arasındaki teşekkülünden daha ehemmiyetlidir. Fakat, Dulkadirli Türkmenleri arasında bulunan bu Karkın şubesi de toplu bir halde değil, dahil olduğu ilin muhtelif dağılma sahalarında küçük kısımlara ayrılmış bir şekildeydi.¹⁸³ Özellikle Maraş, Kars, Bozok ve Sivas bu il içinde bulunan Karkın şubelerinin dağıldıkları bölgeler olarak görülmektedir.

¹⁷⁹ Tufan GÜNDÜZ: a.g.e., 83

¹⁸⁰ BOA. TD 561, s.95-100

¹⁸¹ Tufan GÜNDÜZ: a.g.e., 83

¹⁸² Cengiz ORHONLU: a.g.e., 16; İlhan ŞAHİN: "Aşiretlerin Hukuki Nizamları", 286

¹⁸³ Faruk SÜMER: a.g.m., 87

Kanuni döneminde yapılan tahrir e göre, Karkın cemaatlerinin en mühimi Dulkadirli ulusunun en belli başlı boylarından biri olan Dokuz kabilesine tabidir. Fakat, bu kısımda tek bir teşekkül halinde kalmamış, en büyüğü 27 ev kadar olan altı küçük oymağa ayrılmıştı. Geri kalan beş oymak 3, 6, 7 ve 10 (iki oymak 10'ar hanedir) haneden oluşmaktaydı. Bunlar, tabi bulundukları boyun kışlık karargahı olan Kargılık nahiyesinde kışlamaktaydılar.¹⁸⁴ Bunlardan başka, Maraş'ın yakınlarında bulunan Çatal isimli yerde kışlayan ve yaylakları belli olmayan 12 hanelik oymakla, 29 haneden oluşan diğer bir oymağı da zikretmeliyiz.¹⁸⁵

Kanuni döneminde, Dulkadirli iline tabi olan bu Karkın şubesinin diğer bir oymağı da müstakil olarak zikredilmektedir. Defterden bu oymak hakkında elde edilen malumata göre, 19 hane kadar olan bu cemaat Dede Kargın'ın Göksun'da bulunan zaviyesine hizmet etmekteydi. Bunlardan 9 hane Dede Kargın zaviyesinin işlerine bakmakta, diğer 10 hane de adı geçen zaviyenin kurbandaranlık vazifesiyle mükellef bulunmaktaydı.¹⁸⁶ Göksun'da Dede Kargın zaviyesinde hizmetkarlık yapan Karkın oymağı H.937/M.1530 tarihinde Dede Karkın cemaati olarak kaydedilmiştir. Bu cemaat Küşne taifesine bağlıydı.¹⁸⁷

H.937/M.1540 tarihli deftere göre, yukarıdaki cemaatlerden başka, bazı Karkın oymakları Maraş sancağına bağlı birkaç köye yerleşmişler; birkaç mezrada da ziraatla meşgul olmuşlardır. Karkınların bulunduğu köyler ve ziraat ettikleri mezralar sancağın Maraş, Aynü'l Arus, Göksun ve Sarsap nahiyesindedir. Buradaki Karkın cemaatleri 44 hane, 10 mücerred nüfusa sahipti.¹⁸⁸

¹⁸⁴ Faruk SÜMER: a.g.m., 87

¹⁸⁵ BOA. TD 402, s. 253, 623

¹⁸⁶ BOA. TD 402, s. 536; Faruk SÜMER, a.g.m., 87

¹⁸⁷ BOA. TD 998/II, s.457

¹⁸⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. Maraş Sancağı

Maraş bölgesinde bulunan Türkmen taifelerini ve bunlara tabi olan Türkmen cemaatlerinin kayıtlı olduğu H.971/M.1563¹⁸⁹ tarihli deftere göre Maraş Türkmenleri arasında iki tane Karkın şubesi mevcuttur. Bu iki şubeden ilki Eşkinici taifesine bağlıdır. Dede Karkın adını taşıyan ilk cemaat 17 hane, 5 mücerred nüfusa sahipti. İkinci Karkın şubesi ise, Eymür taifesine bağlı olup, Güllüce adlı karyede kışlamaktaydı. Cemaat 21 hane, 9 mücerred vergi hanesine malikti.¹⁹⁰ Buna göre, iki cemaatin takribi nüfusu 204 kişidir. H.971/M.1563 tarihinde Aynü'l Arus'da Şam Yörükleri arasındaki Karkın cemaatin Kızık cemaati ile beraber kullandıkları bir yaylak vardı.¹⁹¹

Kanuni döneminde Bozok sancağında da bir Karkın şubesi yaşamaktaydı. Bu oymak 41 vergi neferinden oluşmakta olup, bunların 38'i hane 3'ü de mücerred olarak kayıtlıdır.¹⁹² H.937/M.1530 tarihinde Bozok sancağına bağlı Kırşehir kazasındaki Dikili-taş isimli mevrada da büyük bir Karkın şubesi ziraat eylemekteydi. Bu şube, 100 neferden müteşekkildir.¹⁹³ Kanuni döneminde Bozok sancağı dahilinde bulunan konar-göçer Karkınlar toplam 141 vergi neferine sahipti.

Dulkadirli iline bağlı olan Karkın şubesinin iki oymağı da Kars (Kadirli) sancağında yaşamaktaydı. Bunlardan birisi 82, diğeri 80 eve sahip oldukça büyük oymaklardı. Bu tahrirre göre, bu iki cemaatin yaklaşık nüfusları 810 kişidir. 82 haneden oluşan Karkın cemaati Berendi'de kışlamaktaydı.¹⁹⁴ Aşiretlerin yerleşme mahalli olarak çoğunlukla yaylak-kışlak yerlerini seçtikleri göz önüne alınacak olursa,¹⁹⁵ bu şubenin de, kışlak merkezi olan Berendi'ye yerleşmiş oldukları ihtimal dahilindedir. 1530 ve 1572 tarihli Adana sancağına

¹⁸⁹ TKGM. KKA. TD 116 numaralı defterin tarihi için bkz. BOA. TD 998/II, s.22

¹⁹⁰ TKGM. KKA. TD 116, vrk. 234a; vrk. 260a.

¹⁹¹ TKGM. KKA. TD 108, vrk. 375a.

¹⁹² BOA. TD 448, s.20

¹⁹³ BOA. TD 998/II, s.646

¹⁹⁴ Faruk SÜMER: a.g.m.,87

¹⁹⁵ Cengiz ORHONLU: a.g.e., 35

ait defterlerde, Berendi nahiyesinde bulunan Göl Pınarı isimli köyün diğer adı Karkınlı'dur.¹⁹⁶

Dulkadirli ulusunun Yeni İl'deki teşekkülleri arasında da Taklu Karkın adında küçük bir oymak bulunmaktaydı. Cemaat 25 neferden oluşmakta olup, bunların 6'sı mücerred, 19'u hanedir.¹⁹⁷ Dulkadirli Türkmenlerinden olma ihtimali büyük olan iki cemaat Kırşehir sancağındaki iki köye yerleşmişlerdir. Bu köyler, Çatal Meşhed ve Çetek İni köyleridir.¹⁹⁸ Dulkadir Türkmenlerine dahil olan Karkın aşiretinin bazı kolları da Urfa kazasında, Araban nahiyesine tabi Elif ve Akviran köylerine yerleştikleri tespit olunmaktadır.¹⁹⁹ 1571 tarihi itibarıyla Elif karyesinde 17, Akviran karyesinde 10 evlik vergi nüfusu bulunmaktaydı.²⁰⁰

4-Ramazanlı Türkmenleri

Karkın cemaatlerinin bulunduğu diğer bir Türkmen teşekkülü de Ramazanlı ulusudur. Üç-ok'lu kolundan olan Ramazanlı ulusu İskenderun'dan Alaiye kazasına kadar yayılmış ve toplu olarak yurt tutmuşlardır.²⁰¹

Adana vilayeti tahrir defterlerinde Ramazanlı ili arasında Karkın boyuna ait bazı oymaklara rastlanmaktadır. Bunlardan Tarsus mintikasında Kayaçık-Ağıl mezrasında yaşayan ve Kusun boyuna tabi olan ilk şube Kanuni devrinde 14 hane ve 10 mücerred nüfusa sahipti. 1572'de 30 hane ve 13 mücerred nüfusa ulaşmıştır. Bu tarihte, cemaatin vergileri toplamı 1227

¹⁹⁶ BOA. TD 998/II, s.338; TKGM. KKA. TD 114, vrk. 148b.

¹⁹⁷ Faruk SÜMER: a.g.m., 87.

¹⁹⁸ TKGM. KKA.TD 139, vrk. 21b.-22a.; Ayrıntılı bilgi için bkz. Kırşehir Sancağı

¹⁹⁹ Tufan GÜNDÜZ: a.g.e., 83

²⁰⁰ Ali YILMAZ: XVI. Yüzyılda Birecik Sancağı, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi (İstanbul,1996), 133

²⁰¹ Cengiz ORHONLU: a.g.e., 17

akçedir. Yerleşik hayata geçen ve zirai faaliyetlerde bulunan bu oba arpa, buğday, pamuk, susam ve bostan mahsulleri yetiştirmekteydi.²⁰²

Diğer bir Karkın oymağı da Ramazanlı ulusunun boylarından birisi olan DüNDARLU kabilesine bağlı oymaklar arasında görülmektedir. Karkın cemaati, 1547 tarihinde 30 neferden müteşekkil olup, bunun 22'si hane, 8'i ise mücerredir.²⁰³ İçel'de Bozdoğan kabilesi arasında da bir Karkın oymağı yaşamaktaydı. Bu oymak Kargu Çatağı isimli köyde mütemekkin olup, Yavuz döneminde 69 nefere sahipti. H.943/M.1536 senesinde cemaat 103 vergi neferine ulaşmıştır.²⁰⁴

XVI. yüzyılda yazılmış defterden de Teke' de aynı adı taşıyan, 9 hanelik küçük bir oymağın olduğu anlaşıyor. Bu küçük oymağın adı geçen mıntıkaya Ramazanlı ulusu teşekkülleri arasında gelmiş olması muhtemeldir.²⁰⁵ Teke sancağında bu oymağın dışında Mekrum-Gömi nahiyesinde de bir oymak mevcuttur. Kanuni devrinde, Karkın oymağının 15 hane ve 1 sipahizade nüfusu mevcuttu. Padişah hasları arasında olan cemaatin 220 akçe hasılı bulunmaktaydı.²⁰⁶ 1588'de tımara ayrılan cemaat 20 nefer ve 9 hanedir. Cemaat, bu tarihte 330 akçe vergi ödemektedir.²⁰⁷

Yörükler arasında XVI.(1521 tarihinde) yüzyılda Karkın ismiyle yalnız bir tek cemaat görülmektedir. Bu cemaat Hamid sancağındaki en ehemmiyetli Yörük kabilesinden birisi olan Karamanlu aşireti oymakları arasındadır. Cemaat 195'i hane olmak üzere 250 nefere sahipti.²⁰⁸ 1523 tarihine gelindiğinde cemaatin sayısında azalma olduğu, nüfusun 159'u hane

²⁰² BOA. TD 998/II, s.377; Ali Sinan BİLGİLİ: a.g.e., s.210

²⁰³ BOA. TD 254, s.208

²⁰⁴ BOA. TD 83, s.224-225; BOA. TD 182, s.224; Alparslan DEMİR: a.g.t, 39-40; bkz. İçel Sancağı

²⁰⁵ Faruk SÜMER: a.g.m., 89

²⁰⁶ BOA. TD 166, s.591- 594; BOA. TD 107, s.40

²⁰⁷ A.Latif ARMAĞAN: "XVI. Yüzyılda Teke Sancağındaki Konar-Göçerlerin Demografik Durumu Üzerine Bir Araştırma", Tarih Araştırmaları Dergisi, 19/30 (1998),s 25

²⁰⁸ Faruk SÜMER: a.g.m., 88

olmak üzere 194 nefere düştüğü anlaşılmaktadır.²⁰⁹ Öte yandan, Karkın cemaatinin tabi olduğu Karamanlu taifesinin Anadolu'da geniş bir alana yayılmış olmaları göz önüne alındığında, onların şark tarafından yine Batı Anadolu'ya gelmiş olabilecekleri de akla gelmektedir.²¹⁰

XVII. ve XVIII. yüzyıllarda, aşiretlerin iskanı sırasında da Karkın cemaatlerinin bazı bölgelere yerleştirildiğini görmekteyiz. 1691 tarihini taşıyan bir hükümle Rakka ve Colap nehri çevresine iskan edilecek Türkmenler arasında Halep Türkmenleri teşekkülleri içinde bulunan Karkın cemaati de bulunmaktadır.²¹¹ Rakka'ya iskan edilen Karkın cemaatlerinden bir kısmının bu bölgeden ayrıldıkları anlaşılmaktadır. Erzurum, Kars ve Çıldır eyaletlerine yerleşen cemaat bu bölgelerde yerleşik hayata geçmiş olmalarından dolayı, gerekli vergileri vermek şartıyla 1729 tarihinde iskandan affolunmuştur.²¹²

Malatya sancağı dahilinde bulunan Dede Karkın cemaati de böyle bir iskan sebebiyle tarihi belgelerde görülmektedir. Bu cümleden olarak, Dede Karkın cemaati, Sivas eyaletinde Kangal ve Hasan Celebi arasındaki yol üzerinde olan Alacahan'ın yeniden imar olunarak şenlendirilmesi için bölgeye yerleştirilmesi düşünülen cemaatler arasındaydı. 1734 tarihinde düşünülen bu iskan faaliyeti, Tebriz ve Van bölgelerinden gelen ahalinin Alacahan'a yerleştirilmesiyle sonuçsuz kalmış ve Dede Karkın cemaati iskandan muaf tutulmuştur.²¹³ Malatya'nın Fethiye bucağında bulunan ve daha sonraki dönemlerde baraj suları altında kalan Dede Karkın isimli karye bu konar-göçer cemaatin iskan edilmesi sonucunda kurulmuş olmalıdır.²¹⁴

Dede Karkın cemaatinden bir kısmı, Kürt eşkıyasının saldırıları nedeniyle, 1834'ten önce Çorum sancağının Hüseyin-Abad kazasına

²⁰⁹ BOA. TD 121, s.535; BOA. TD 438/I, s.297

²¹⁰ Karamanlu taifesinin dağıldığı sahalara ile ilgili olarak bkz. Tufan GÜNDÜZ: a.g.e., 82

²¹¹ Cengiz ORHONLU: a.g.e., 58

²¹² Mühimme Defteri Nu.136, s.214

²¹³ Yusuf HALAÇOĞLU: a.g.e., 107-108

²¹⁴ "Karkın" mad.: Türk Ansiklopedisi, s.340

gitmişlerdi. Gidenler, bir müddet sonra Malatya'daki yurtlarına dönmek istemişlerse de Mamalu aşireti beyi buna izin vermemiştir.²¹⁵

1850 tarihli bir belgede, Harput'un Erguvan kazasına tabi 29 haneden oluşan Dede Kargın cemaatinin Hüseyin-Abad kazasında bulunan kömür madeninde çalışmakta oldukları bildirilmekte olup, mezkur cemaatin bir an önce tekrar eski yerlerine gönderilmeleri istenmektedir.²¹⁶ 1905 tarihli bir belgeye göre ise, Çorum'un Hüseyin-Abad kazasına bağlı Cami-i Kebir karyesinde de Dede Kargın aşireti sakindir. Kargın aşiretinin ileri gelenlerinden Garip Bey uğradığı bir iftiradan dolayı Trablusgarb'a sürgün edilmiştir.²¹⁷ Bu köyde yaşayanlar da Malatya veya Harput sancaklarından Hüseyin-Abad'a göç eden Dede Kargın aşiretinden olmalıdır.

İşte Türkmen ulusları arasında görebildiğimiz Karkın oymakları bunlardan ibarettir. Bu oymaklardan Bozulus ve Halep Türkmenleri arasında yaşayan Karkın oymaklarından bazıları dahil bulundukları illere mensup oymaklarla birlikte Orta ve Batı Anadolu'ya göç etmişlerdir. Günümüzde Ankara'da Çubuk ve Şabanözü kazaları sınırlarındaki yaylalarda bulunan bir çok köyde Doğu ve Güney Anadolu'dan gelen Karkınlar bulunduğu gibi, XIX. yüzyılın ikinci yarısında Saruhan'da yaşayan Dede Karkınlı oymağı da Bozulus veya Halep Türkmenlerine mensup Karkınların, bahsedilen bölgeye gelmiş olan akrabalarından oldukları anlaşılmaktadır. Bunlardan bir bölümü ise, XVIII. yüzyılda henüz Antep taraflarında yaşamakta olup 100 çadıra sahipti.²¹⁸

²¹⁵ Alemdar YALÇIN- Hacı YILMAZ: a.g.m., 67; Hamza AKSÜT: a.g.e., 47

²¹⁶ Mektubi Mühimme Kalemi Evrakı, Dosya Nu.754, Gömlek Nu. 98

²¹⁷ Yıldız Mütenevvi Maruzat Evrakı, Dosya Nu. 288, Gömlek Nu. 80

²¹⁸ Faruk SÜMER: "Oğuz Boylarına Dair", 89

II. BÖLÜM: KARKINLARIN NÜFUS ve EKONOMİK YAPILARI

A) Nüfusları

Bilindiği üzere, tapu-tahrir defterlerine dayanan nüfus hesaplamaları tahminden öteye geçmemektedir. Her şeyden önce tahrir defterlerinin düzenlenme amacı, tımar sisteminin uygulandığı sancaklardaki beşeri ve maddi kaynaklar hakkında mümkün olduğu ölçüde güvenilir ve ayrıntılı malumat temin etmektir. Bu yüzden, bunlar nüfus istatikleri değil vergilendirilebilen nüfusu ifade etmektedir. Vergi sayımlarına temel teşkil eden “hane” ve “mücerred” kavramlarının ifade ettiği anlam ve bir “hane”den kaç kişilik bir ailenin kast edildiği meselesi oldukça tartışmalıdır.¹ Vergi mükellefi olan hane reisleri ile bunların iş görmeye kadir ve kazanç sahibi durumunda olan bekar erkek çocukların isimleri, tahrir defterlerine tek tek kaydedilmiştir.

Defterlerdeki bu belirsizlik konu ile ilgilenenleri çeşitli şekillerde tahminler yapmaya zorlamıştır. Ömer Lütfi Barkan, bir haneyi 5 kişi olarak kabul etmekle birlikte, bu rakamın ilmi usullerle bulunmuş bir rakam olmadığı ve her bölgeye, içtimai zümreye ve ailenin meşguliyet tarzına göre değişebileceğini dile getirmiştir.² Ömer Lütfi Barkan’ın çalışmalarında kullandığı bu rakam pek çok araştırmacı tarafından kabul edilmiş ve kullanılmıştır.³

Barkan’ın teklif ettiği rakam ($hane \times 5$) şeklinde olmasına rağmen çoğunlukla ($hane \times 5 + mücerred$) şeklinde kullanılmaktadır. Bekar olarak kaydedilenler zaten haneye dahil olduklarına göre ortalama bir hane 5 küsur kişiden oluşmaktadır. Mehmet Öz, bu uygulamanın mücerred sayısında bir

¹ Mehmet ÖZ: Canik Sancağı (Ankara,1999), s.42, 62-63

² Ömer Lütfi BARKAN: “Tarihi Demografi Araştırmaları ve Osmanlı Tarihi”, Türkiyat Mecmuası, c.X (İstanbul,1953), 12

³ bkz. Nejat GÖYÜNÇ: a.g.e., 86; Nejat GÖYÜNÇ: “Hane Deyimi Hakkında”, Tarih Dergisi, S. XXXII (İstanbul,1979), 331-348;

tahrirden diğetine meydana gelen değışikleri de hesaba katmak bakımından, bekarların (*hane x 5*) formülüne eklenmesinin faydalı olacağı görüşündedir.⁴

Nüfus hesaplamalarında kullanılan diğeri bir yöntem ise yetişkin erkek yani "*nefer*" sayısının toplam nüfusa oranının 1/3 olarak saptanıp bu oranın temel alınmasıdır. Ergenlik yaşı genellikle 12 veya 14 üzeri olarak kabul edilir. Buna göre bu yaştan üzerindeki bütün erkekler vergilendirilmişse, toplam nüfus vergilendirilen sayının yani "*nefer*"ın üç katı olmalıdır.⁵ Hane ve mücerred sayılarının açıkça belirtilmediğı yerlerde, takribi nüfusu bulmak için, (*nefer x 3*) formülünden de faydalandığımızı belirtelim.

Ayrıca, bazı sancak çalışmalarda da tahrir defterlerindeki veriler her hangi bir kat sayı ile çarpılmadan olduğu gibi verilmiş ve bunlar üzerine yorum yapılmaktan sarfı nazar edilmiştir.⁶

Çalışmamız klasik bir sancak çalışması olmayıp, bütün Anadolu'yu içine alacak derecede kapsamlıdır. Üstelik mevcut çalışmalar daha çok yerleşik ziraatçı aile üzerine yapıldığından, konar-göçer bir ailenin nüfus durumunu yansıtmaması bakımından ihtiyatla karşılanması gerekir. Bununla birlikte, Tufan Gündüz (*hane x 5 + mücerred*) nüfus şeklindeki hesaplamaların yaklaşık bir nüfus oranını vereceğı kanaatindedir.⁷

Araştırmamızda onlarca tahrir defteri kullanılmış olup, bunların tarihleri bir birinden çok farklıdır. Hal böyle olunca, aynı tarih itibariyle genel nüfusun ortaya konulması büyük bir problem teşkil etmektedir. Fakat, Anadolu'da yaşayan Karkınların, tespit ettiğimiz kadarıyla, nüfuslarını ortaya koymanın faydalı olacağı düşüncesindeyiz. Böyle bir çalışma ile, XVI.

⁴ Mehmet ÖZ: a.g.e., 62; Ahmet KANGAL: "16. Yüzyılda İdari, İktisadi ve Sosyal Açıdan Kargı Kazası", Türk Kültür Tarihi İçinde Çorum Sempozyum Tebliğleri (Çorum, 1991), 107

⁵ Mehmet ÖZ: a.g.e., 63

⁶ bkz. Zeki ARIKAN: a.g.e., 74

⁷ Tufan GÜNDÜZ: a.g.e., 104-105

yüzyılda yaşayan Karkınların nüfusları hakkında genel bir değerlendirme yapma imkanına sahip olacağız.

Karkın isimli yerlerde yaşayanların nüfuslarını iki dönem halinde incelemeyi uygun gördük. İlk dönem 1520-1540, ikinci dönem 1570-1590 tarihleri arasındır. Böyle bir tasnife gidişimizin sebebi, defterlerden bu iki dönem hakkında yeterli derecede bilgi elde ettiğimizdir.

1520-1540 tarihleri arasında yaptığımız hesaplara göre, Karkın isimli yerlerde yaklaşık 1050 hane ve 309 mücerred nüfus yaşamaktadır. Bu bilgilerden hareketle, Karkın isimli yerlerde yaklaşık 5559 kişi ikamet etmektedir. Bu nüfusa, bu yerlerde yaşayan ve her türlü vergiden muaf olan 7 imam, 5 pirifani, 2 muhassıl, 56 sipahi ve sipahizade, 3 şeyh, 1 malul ve 1 sahibül-arz dahil değildir. Bunların da eklenmesiyle genel nüfusun artacağı muhakkaktır. Ayrıca, bu tarihler arasında Diyarbakır, Hüdavendigar, Kocaeli ve Konya sancağındaki beş Karkın köyüne ait nüfus bilgilerine ulaşamadığımız için, bu yerlerde yaşayan nüfus, genel nüfusa dahil edilmemiştir.

1570-1590 tarihleri arasında buralarda yaşanan nüfus sayısında belirgin bir artış olduğu gözlenmektedir. Bu dönemde, Karkın isimli yerlerde 1256 hane ve 737 mücerred nüfus bulunmaktadır. 1520-1540 tarihlerine nazaran bu tarihler arasında nüfus yaklaşık olarak 1500 kişi artmıştır. Buna göre, buralarda takriben 7017 kişi yaşamaktadır. Ayrıca, buralarda 4 imam, 98 sipahizade, 19 haymana, 1 muhasip ve 1 de şeyh vardır. 1570-1590 tarihleri arasında nüfus bilgilerine ulaşamadığımız on yedi tane yer vardır. Bunlar, Aksaray sancağındaki Karguncak mezarası, Ankara, Bolu, Canik, Bayburt, Karasi sancağındaki Karkın köyleri, Saruhan sancağındaki iki köy, Sivas sancağındaki üç köy ve Hüdavendigar sancağındaki altı köydür. On yedi köyün nüfus bilgileri olmamasına rağmen nüfustaki artışın dikkat çekici mahiyette olduğunu görülmektedir.

Karkın İsimli Yerlerde Genel Nüfusları

Dönem	Hane	Mücerred	İmam, S.zade, Sipahi, Pirifani, Malul, Muhasip...	Genel Nüfus
1520-1540	1050	309	75	5634
1570-1600	1256	737	123	7140

Bu tür nüfus hesaplamasının pek çok yönden eksik olduğunun farkındayız. Fakat, yinede XVI. yüzyılda yerleşik hayat yaşayan Karkınların nüfusları çok kaba hatlarıyla da olsa ortaya çıkmaktadır. Burada önemli bir hususun altını çizmeliyiz, Karkın isimli yerlerin tamamında Karkın boyuna mensup insanların yaşadıklarını iddia etmek pek mümkün değildir. Özellikle, XVI. yüzyılda meydana gelen nüfus hareketleri göz önüne alınırsa, bu durum daha iyi anlaşılır. Karkın isimli bazı köy ve mezralarda başka cemaatlerin yaşadıkları defterlerde açıkça belirtilmiştir. Örneğin, Aksaray sancağına bağlı Karguncak mezrasında Yallu cemaati, Bozok sancağındaki Karkın köyünde Tacirlü ve Hemşalu cemaatleri sakindir.

Osmanlı toplumunun önemli bir unsurunu teşkil eden göçebelerin nüfuslarına dair genel bilgileri tahrir defterlerinden elde etmek mümkündür. Bu hususta ilk öncü çalışmalar Ömer Lütfi Barkan tarafından yapılmıştır. Barkan'ın hesaplamalarına göre 1520-1530 tarihlerinde yaklaşık olarak bugünkü Anadolu coğrafyasını içine alan Anadolu, Karaman, Dulkadir ve Rum eyaletlerinde toplam 872.610 hane yaşamakta olup, bunların 160.564 hanesi göçebedir. Eyaletler arasında göçebelerin en fazla barındığı yer, Anadolu eyaletidir. Anadolu eyaletinde bulunan göçebe nüfusu 77.268 hanedir. Ancak, bu nüfusa yerleşikler arasında yer alan ve 52.000 hane civarındaki göçebe menşeli yaya ve müsellemler dahil değildir.⁸

⁸ Ömer Lütfi BARKAN: " Essai sur les donnness statistiques des registers recesement dans l'Empire Ottaman aux Xve et XVIe siècles", Journal of Economic and History of the Orient, 1/1, 9-36'dan naklen İlhan ŞAHİN: "Göçebeler", Osmanlılar, c.IV (Ankara, 1999), 133

1570-1580 tarihleri arasında Anadolu eyaletinde bulunan göçebe sayısı 116.219 haneye ulaşmış görünmektedir. Göçebe nüfusu bir önceki döneme nazaran yüzde 52'lik bir artış hızına ulaşmıştır. Halil İnalçık, haklı olarak bu durumun doğudaki göçebelerin batıya doğru göç etmesinden ileri geldiğini belirtmektedir.⁹

Çalışmamıza konu olan Karkınların pek çoğu XVI. yüzyıldan önce konar-göçer geleneklerini bırakarak çoktan yerleşik hayata geçmiştir. Bundan dolayı, bu yüzyılda konar-göçer hayat yaşayan çok az Karkın nüfusu ile karşılaşmaktayız. Karkın isimli yerlerin sayısının bir hayli fazla olması bu düşüncemizi kuvvetlendirmektedir. Ayrıca, Karkınların kendi isimlerini vermeksizin pek çok köye yerleşmiş oldukları da çalışmamızda açıkça görülmektedir.

XVI. yüzyılda konar-göçer hayat yaşayan Karkınlar büyük Türkmen uluslarının içinde yaşayarak, bu Türkmen uluslarının teşekkülleri arasında bulunmaktadır. Karkın cemaatlerine, genel itibariyle Halep, Dulkadirli, Bozulus ve Ramazanlı Türkmenlerinin teşekkülleri arasında rastlıyoruz. Bu teşekküller içinde bulunan Karkın cemaatlerini, Kanuni dönemi itibariyle yaklaşık 903 hane ve 248 mücerret nüfusa sahiptir. Bu cümleden olarak, Karkın cemaatlerinin takribi nüfusları 4763 kişidir. Kanuni döneminden sonra, Karkın cemaatlerini pek sağlıklı bir şekilde takip edemediğimiz için nüfusları hakkında pek bir şey söyleyemiyoruz. Fakat, bu dönem sonrasında da Karkınların nüfusları takriben 4000-5000 kişiden az olmaması gerekmektedir.

XVI. ve XVII. yüzyıllarda Osmanlı Devleti'nin aşiretleri yerleştirme çabaları sonucunda Karkın cemaatleri de bazı bölgelere yerleştirilmiştir. XVI. yüzyıla ait tahrir defterlerinde tespit edemediğimiz, fakat sonraki belgelerde gördüğümüz Karkın isimli köyler bu teşebbüsün sonucunda kurulmuş

⁹ Halil İNALCIK *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi 1300-1600*, c.I, Çev. Halil BERKTAY (İstanbul,2000), 72

olmalıdır. Malatya sancağının Kasaba nahiyesinde ve Fethiye bucağında bulunan köylerle, Menteşe sancağında bulunan Muğla kazasındaki Karkın köyünü bu şekilde kurulmuş köyler arasında zikredebiliriz.

Bazı Karkın cemaatleri ise devletin onları yerleştirme siyasetine rağmen XIX. Yüzyılın ortalarına kadar konar- göçer geleneklerini sürdürmeye devam etmişlerdir. Bu konuda en çarpıcı örnek, Saruhan sancağı dahilinde yaşayan Dede Karkın oymağı olarak görülmektedir.¹⁰

B-Ekonomik Yapıları

XVI. yüzyılda Karkın isimli yerlerde yaşayan halkın ekonomik durumunu inceleyebilmek için elimizde, XVI. yüzyıla ait önemli kaynaklar bulunmaktadır. Fakat, bu yerlerin tek tek çıkarabildiğimiz istatistiki bilgilerini, genel olarak ortaya koyamamaktayız. Bunun sebebi ise tarım yapılan arazinin genişliği, iklimi, yetiştirilen ürünlerin cinsi ve miktarı gibi hususların çok fazla farklılık arz etmesidir. Ayrıca, temel problemimiz, nüfus hesaplamasında olduğu gibi, incelediğimiz tahrir defterlerinin onlarca olmasıdır. Bundan dolayı, Karkınların ekonomik yapıları hakkında genel şeyler söylemekten ileriye gidemediğimizi belirtmeliyiz.

Karkın isimli yerler umumiyetle köy ve mezralardan oluşmaktadır. Bundan dolayı, bu yerlerin ekonomik yapılarını Osmanlı Devleti dahilinde bulunan köylerin ekonomik yapılarından ayrı düşünmek mümkün değildir. Bu cümleden olarak, Osmanlı Devleti dahilinde bulunan köyler hakkında verilen bilgiler Karkın isimli yerler için de geçerlidir.

XVI. ve XVII. yüzyıllarda içtimai ve iktisadi hayatın ağırlık noktasını köyler teşkil etmekteydi. Osmanlı ekonomisinin temeli tarıma dayalı

¹⁰ Faruk SÜMER: "Bozoklu Oğuz Boylarına Dair", 89

olduğundan nüfusun büyük bir ekseriyeti köylerde yaşamaktaydı.¹¹ Bundan dolayı köyler Osmanlı Devleti'nin en önemli gelir kaynakları konumundadır.¹² Osmanlı köylüsünden alınan vergiler devletin temel gelir kalemlerini teşkil etmekteydi.

Her köy, köylü aileleri sayısına yada eldeki iş gücüne göre kendi içinde çiftlik birimlerine veya bunların alt parçacıklarına ayrılıyordu. Ekonomik bir birim olarak varolabilmek için, her köyün köy halkını yaşatmaya yetecek miktarda tarım arazisi, koşum ve kesim hayvanları için otlağı, genellikle köyden çok uzak olmayan bir çayırı, bir harman yeri, bir çeşmesi ve bir mezarlığı olmalıydı. Derelerin su gücünden yaralanabilen köylerde un değirmenleri de bulunmaktaydı.¹³

Osmanlı döneminde arazi tımar, vakıf, mülk, yurd olmak üzere bölümlere ayrılmıştı. Bu topraklar üzerinde ziraat yapan köylüler, elde ettikleri mahsulün vergisini vermek suretiyle devlete karşı yükümlülüklerini yerine getiriyorlardı. Bununla beraber, Osmanlı köylüsü ektiği toprağın, yetiştirdiği meyvenin, bağ ve bahçe ürünlerinin vergisini ve diğer vergilerini de doğrudan doğruya devlet hazinesine değil devletin bir hizmeti karşılığı bu toprakları kendisine terk ettiği sahib-i arza, vakıf ise vakfa, birine temlik edilmiş ise o mülk sahibine vermek durumunda idi.¹⁴

Bu dönemde, Osmanlı köylüsü tam veya yarım çiftlik tasarruf ediyordu. Bu sistem, el emeğine dayalı köylü çiftliği sistemi, tarımsal üretimin ve kırsal toplumun temel birimi olarak görülüyordu. *Çift -hane* olarak adlandırılan bu sistemde başlıca üç unsur bulunmaktaydı: emek kaynağı olarak hane halkı, koşum gücü olarak bir çift öküz, bu bir çift öküzle işlenebilir boyutta olan tarlalar. Bu unsurların ilki diyebileceğimiz *çiftlik*, hem bir aileyi besleyecek,

¹¹ Mehmet Ali ÜNAL: a.g.e., 64

¹² Ahmet GÜNEŞ: XVI. Yüzyılın Başlarından XVII Yüzyıl Başlarına Kadar Kocaeli Sancağı, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi (Ankara,1994), 53

¹³ Halil İNALCIK: a.g.e., 225

¹⁴ Ziya KAZICI: Osmanlı'da Toplum Yapısı (İstanbul,2003), 148

hem de üretim masrafları çıktıktan sonra vergiyi de karşılayacak bir üretim fazlası bırakabilecek büyüklükte olmalıydı.¹⁵

Osmanlı köylüsü sadece elde ettiği ürünlerin öşrünü vermekle mükellef olamayıp, bunların yanı sıra şahsa bağlı olan vergileri de vermekle yükümlüydü. Çift resmi, bennak resmi, mücerret resmi, ispenç resmi bunlardan sadece bazılarıdır.¹⁶ Osmanlı Devleti, imparatorluğun tamamına şamil bir vergi politikası tespit etmemiş, her bölgenin ırk, kültür, iklim ve diğer bazı iktisadi ve içtimai şartlarını dikkate alarak, ayrı ayrı vergi kanunnameleri tertip etmek yoluna gitmiştir. Bu kanunnameler sadece vergileri tespit etmekle kalmamış, köylülerin hak ve sorumluluklarını, *ehl-i örf* denilen devlet memurlarının *reayaya* karşı olan davranışlarını da tek tek belirtmiştir.¹⁷

Konar-göçerler ise hayat tarzlarına uygun olarak hayvancılıkla uğraşmaktaydılar. Bu durum, onların yerleşik hayata göre bir tercihtir. Bunlar konar-göçerlik vasıflarını biraz da hayvanlarına otlatmak için sürdürmek zorunda kalmışlardır. Onlar, yaşadıkları hayat tarzına göre mevsimden mevsime yaylaklar ile kışlaklar arasında devamlı olarak hareket ediyorlardı. Bu bakımdan göçebeler bahar mevsiminin gelmesiyle birlikte hayvanlarını otlatacakları yaylaklara doğru hareket ederlerdi. Kış yaklaştığında ise iklim bakımından ılıman olan Anadolu'nun güneyinde bulunan kışlaklarına giderlerdi.¹⁸

Konar-göçerler koyun, keçi, at, deve ve hatta katırlardan oluşan büyük sürülere sahiptiler. Bu sürüler sayesinde Osmanlı Devleti'nin bir çok ihtiyacını karşılıyorlardı.¹⁹ Özellikle, koyunculuk onların ekonomik faaliyetinin

¹⁵ Halil İNALCIK: a.g.e., 190

¹⁶ Vergiler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Neşet ÇAĞATAY: Osmanlı İmparatorluğunda Reayadan Alınan Vergi ve Resimler, Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Dergisi, c. V, (Ankara,1947), 483-511

¹⁷ Mehmet Ali ÜNAL: a.g.e., 117

¹⁸ İlhan ŞAHİN, "Göçebeler", Osmanlı, c.IV,(Ankara,1999), 138

¹⁹ A.Latif ARMAĞAN: "Osmanlı Devleti'nde Konar-Göçerler", Osmanlı, c. IV, (Ankara,1999) 147

temeliydi. Sayıları milyonlarla ifade edilen koyunlara sahip olan Türkmenlerin yaylak ve kışlak alanları arasındaki uzak mesafeyi kat ederken takip edecekleri yollar merkezi hükümet tarafından tespit edilmişti.²⁰

Türkmenler özellikle koyun ve at yetiştirmekte maharetliydi. Türkmenlerin çok eski çağlardan beri ata olan ilgileri yanında, at yetiştirmeye de verdikleri önem bilinmektedir. Konar-göçerler at yetiştirmekle hem devletin binek hayvanı ihtiyacını karşılamakta hem de köylülere damızlık hayvanı temin etmekteydiler. Yetiştirdikleri atlar sebebiyle şöhret bulmuş oymak ve aşiretlerin bulunduğu bilinmektedir.²¹ Devletin, özellikle İstanbul'un et ihtiyacının bir kısmı da konar-göçerler tarafından temin edilmekteydi. Yeni-il ve Halep Türkmenleri bu konuda haklı bir şöhrete sahiptiler.²² Bu bilgi doğrultusunda, Halep Türkmenleri arasında bulunan Karkınların da koyun yetiştiriciliğinde maharetli oldukları söylenebilir.

Devletin taşımacılık işlerinin çoğu da bu konar-göçer aşiretler tarafından yapılmaktaydı. Deve ve katır yetiştiren Türkmenler, devlet tarafından taşımacılık işinde istihdam edilmekteydi. Taşıma ve lojistik hizmetler bakımından Osmanlı orduları, deve sürücüsü göçerlere bağlıydı. Sefer zamanları ordunun ihtiyacını karşılamak için on binlerce deve ve göçer sürücü görevlendirilmekteydi.²³ Deveciyan Karkın olarak bilinen cemaatin de develeriyle taşımacılık yaptığı için bu isimle anılmış olmaları kuvvetle muhtemeldir.

Konar-göçerlerin asıl meşguliyetleri hayvancılık olmasına rağmen, kışlak merkezlerinde ziraat ile uğraştıkları bilinmektedir.²⁴ Ormanlık veya bataklık yerleri tarıma açıp pazarlamak ve kendi ihtiyaçlarını karşılamak için

²⁰ Tufan GÜNDÜZ: "Osmanlı Ekonomisi İçinde Konar- Göçerler", Kazım Yaşar Koprman'a Armağan (Ankara,2003), 359

²¹ Yusuf HALAÇOĞLU: a.g.e., 18-19

²² Cengiz ORHONLU: a.g.e., 21

²³ Halil İNALCIK: a.g.e., 78

²⁴ Yusuf HALAÇOĞLU: a.g.e., 18

buğday, pamuk, pirinç gibi ürünler yetiştiriyorlardı. Özellikle, Doğuda pirinç üretiminin yarısından fazlasını konar-göçer gruplar üretmekteydi.²⁵

Osmanlı Devleti'nin vergi mükellefi olan *reaya* sınıfına mensup olan konar-göçerler, yaşantıları bakımından şehir ve köylülerden farklıydılar. Bundan dolayı, yerleşik ahalinin mükellef olduğu vergileri ödemezlerdi. Fakat, bunlardan yaşam tarzlarına uygun olarak resm-i yaylak, resm-i kışlak, resm-i ağıl, adet-i çoban-beyi, bad-ı heva ve diğer bazı vergiler alınırdı.²⁶ Konar-göçerlerin vergilerinin tahsilinden ve merkeze ulaştırılmasından sorumlu olan kişi Türkmen ağası olarak da bilinen voyvoda idi. Türkmen ağaları toplanan vergiden %25 pay alırlardı.²⁷

²⁵ Halil INALCIK: a.g.e., 75, 209

²⁶ A.Latif ARMAĞAN: a.g.m., 147; Konar-göçerlerden alınan vergiler için bkz. Neşet ÇAĞATAY: a.g.e., 483-511

²⁷ Tufan GÜNDÜZ: "Konar Göçerler" mad., 162

SONUÇ

Bu çalışmada XVI.yüzyıl Anadolu'sunda Karkın boyunun ismini verdiği yerleri ve konar-göçer Karkın cemaatlerini inceledik. XVI. yüzyıl Anadolu'sunda Karkınlar üzerine yaptığımız çalışma ile ilgili olarak elde ettiğimiz sonuçları şu şekilde özetleyebiliriz.

I- Karkınların Anadolu'da bilinen ilk yerleşimleri, bir Vefai şeyhi olan Dede Kargın'ın önderliğinde gerçekleşmiştir. Dede Kargın ve aşireti Maraş-Elbistan bölgesine yerleşmişlerdir.

II- Malazgirt savaşının akabinde Anadolu'ya gelen Karkınlar, diğer Oğuz boyları gibi, kendi isimleriyle köyler teşkil etmeye başlamışlardır. Hatta, bu dönemde konar-göçer Karkınların çok fazla olmaması Karkınların büyük ekseriyetinin yerleşik hayata geçtiğini göstermektedir. Konar-göçer hayat sürenler ise, XVII. ve XVIII. yüzyıllarda ve daha sonraki tarihlerde yerleşik hayata geçmişlerdir.

III- XVI. yüzyılda Karkın isimli 89 tane yer vardır. Bunların önemli çoğunluğu Orta ve Batı Anadolu'da yoğunlaşmaktadır. Bilindiği üzere, Faruk Sümer Anadolu'da 61 tane Karkın isimli yer tespit etmiştir. Bu cümleden olarak, Faruk Sümer'in tespit ettiği Oğuz boy isimli yerlerle ilgili rakamları kesin rakamlar olarak kabul etmenin pek mümkün olmadığı görülmektedir.

IV- Konar-göçer Karkınlar Bozulus, Halep, Ramazanlı ve Dulkadirli gibi önemli Türkmen teşekkülleri arasında yer almaktadır. Bu teşekküller içinde bulunan Karkın cemaatlerini, Kanuni dönemi itibariyle yaklaşık 903 hane ve

248 mücerret nüfusa sahiptir. Bu cümleden olarak, Karkın cemaatlerinin takribi nüfusları 4763 kişidir.

V- XVI. yüzyılın ilk yarısında Karkınların nüfusu konar-göçer ve yerleşikler olmak üzere takriben 10.322 kişidir.

VI- XVI . yüzyılda tespit ettiğimiz 90 yerin sadece 25 tanesi bugün ayakta olup, geri kalanları ortadan kalkmıştır. Ayakta olan yerlerin büyük ekseriyeti Orta Anadolu'da bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

I-ARŞİV VESİKALARI

A-TAHRİR DEFTERLERİ

a-Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA)

BOA. TD 450	(Sene: 924)	(Adana)
BOA. TD 254	(Sene: 954)	(Adana)
BOA. TD 69	(Sene: 925)	(Adana)
BOA. TD 90	(Sene: 984)	(Amasya)
BOA. TD 117	(Sene: 929)	(Ankara)
BOA. TD 60	(Sene: 922)	(Bayburt)
BOA. TD 966	(Sene: 937)	(Bayburt)
BOA. TD 137	(Sene: 991)	(Beyşehir)
BOA. TD 59	(Sene: 922)	(Biga)
BOA. TD 88	(Sene:Yavuz)	(Bolu)
BOA. TD 561	(Sene:II.Selim)	(Bozulus)
BOA. TD 200	(Sene:947)	(Bozulus)
BOA. TD 314	(Sene: 966)	(Bozok)
BOA. TD 315	(Sene: 936)	(Bozok)
BOA. TD 448	(Sene:Kanuni)	(Bozok)
BOA. TD 13	(Sene: Fatih)	(Canik)
BOA. TD 37	(Sene: II. Bayezid)	(Canik)
BOA. TD 100	(Sene: 927)	(Cankırı)

BOA. TD 444	(Sene: Kanuni)	(Çorum)
BOA. TD 1040	(Sene:933)	(Halep)
BOA. TD 397	(Sene:943)	(Halep)
BOA. TD 493	(Sene:978)	(Halep)
BOA. TD 773	(Sene:1051)	(Halep)
BOA. TD 30	(Sene: 906)	(Hamid)
BOA. TD 121	(Sene: 929)	(Hamid)
BOA. TD 994	(Sene: Kanuni)	(Hamid)
BOA. TD 23	(Sene: 892)	(Hüdavendigâr)
BOA. TD 111	(Sene: 938)	(Hüdavendigâr)
BOA. TD 83	(Sene: Yavuz)	(İçel)
BOA. TD 182	(Sene: 943)	(İçel)
BOA. TD 272	(Sene: 958)	(İçel)
BOA. TD 147	(Sene: 935)	(Karahisar-ı Sahip)
BOA. TD 508	(Sene: 980)	(Karahisar-ı Sahip)
BOA. TD 225	(Sene: 954)	(Karahisar-ı Şarki)
BOA. TD 482	(Sene: 977)	(Karahisar-ı Şarki)
BOA. TD 153	(Sene: 936)	(Karesi)
BOA. TD 976	(Sene:Tarihsiz)	(Kayseri)
BOA. TD 305	(Sene: 965)	(Kırşehir)
BOA. TD 436	(Sene: Kanuni)	(Kocaeli)
BOA. TD 40	(Sene: 899)	(Konya)
BOA. TD 63	(Sene: 924)	(Konya)

BOA. TD 1061	(Sene: 928)	(Konya)
BOA. TD 455	(Sene: Kanuni)	(Konya)
BOA. TD 257	(Sene: 954)	(Malatya)
BOA. TD 402	(Sene: Kanuni)	(Maraş)
BOA. TD 419	(Sene: 947)	(Maraş)
BOA. TD 64	(Sene: 924)	(Mardin)
BOA. TD 200	(Sene: 947)	(Mardin)
BOA. TD 165	(Sene: 937)	(Saruhan)
BOA. TD 102	(Sene: Tarihsiz)	(Saruhan)
BOA. TD 79	(Sene: 926)	(Sivas)
BOA. TD 287	(Sene: 980)	(Sivas)
BOA. TD 515	(Sene: 979)	(Sultanönü)
BOA. TD 288	(Sene: 961)	(Trabzon)

b- Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyud-ı Kadime Arşivi (TKGM. KKA.)

TKGM. KKA. TD 114	(Sene: 980)	(Adana)
TKGM. KKA. TD 131	(Sene: 992)	(Aksaray)
TKGM. KKA. TD 146	(Sene: 992)	(Akşehir)
TKGM. KKA. TD 34	(Sene: 984)	(Amasya)
TKGM. KKA. TD 26	(Sene: 984)	(Amasya)
TKGM. KKA. TD 54	(Sene: 920)	(Amasya)
TKGM. KKA. TD 74	(Sene: 979)	(Ankara)
TKGM. KKA. TD 79	(Sene: 982)	(Biga)

TKGM. KKA. TD 19	(Sene: 998)	(Bolu)
TKGM. KKA. TD 30	(Sene: 983)	(Bozok)
TKGM. KKA. TD 81	(Sene: 986)	(Çankırı)
TKGM. KKA. TD 38	(Sene: 984)	(Çorum)
TKGM. KKA. TD 155	(Sene: 975)	(Diyarbakır)
TKGM. KKA. TD 40	(Sene: 1000)	(Erzurum)
TKGM. KKA. TD 3	(Sene:943)	(Halep)
TKGM. KKA. TD 37	(Sene:978)	(Halep)
TKGM. KKA. TD 51	(Sene: II. Selim)	(Hamid)
TKGM. KKA. TD 80	(Sene: 982)	(Hüdavendigâr)
TKGM. KKA. TD 128	(Sene: 992)	(İçel)
TKGM. KKA. TD 154	(Sene: 980)	(Karahisar-ı Sahip)
TKGM. KKA. TD 174	(Sene: II.Osman)	(Karahisar-ı Şarki)
TKGM. KKA. TD 169	(Sene: II. Osman)	(Karahisar-ı Şarki)
TKGM. KKA. TD 152	(Sene: 981)	(Karesi)
TKGM. KKA. TD 136	(Sene: 992)	(Kayseri)
TKGM. KKA. TD 139	(Sene: 992)	(Kırşehir)
TKGM. KKA. TD 49	(Sene: 1034)	(Kocaeli)
TKGM. KKA. TD 104	(Sene: 992)	(Konya)
TKGM. KKA. TD 149	(Sene: 980)	(Konya)
TKGM. KKA. TD 142	(Sene: 967)	(Malatya)
TKGM. KKA. TD 116	(Sene: 971)	(Maraş)
TKGM. KKA. TD 108	(Sene:971)	(Maraş)
TKGM. KKA. TD 101	(Sene: 971)	(Maraş)

TKGM. KKA. TD 168	(Sene: 971)	(Maraş)
TKGM. KKA. TD 117	(Sene: 975)	(Mardin)
TKGM. KKA. TD 125	(Sene: Tarihsiz)	(Saruhan)
TKGM. KKA. TD 115	(Sene: 983)	(Saruhan)
TKGM. KKA. TD 150	(II. Selim)	(Sis)
TKGM. KKA. TD 14	(Sene: 980)	(Sivas)
TKGM. KKA. TD 12	(Sene: 982)	(Sivas)
TKGM. KKA. TD 10	(Sene: 982)	(Sivas)
TKGM. KKA. TD 145	(Sene: 980)	(Sultanönü)
TKGM. KKA. TD 265	(Sene: III.Murat)	(Şelve/Bayezid)
TKGM. KKA. TD 134	(Sene: 980)	(Tarsus)
TKGM. KKA. TD 315	(Sene: 991)	(Teke)
TKGM. KKA. TD 107	(Sene: 996)	(Teke)
TKGM. KKA. TD 29	(Sene: 991)	(Trabzon)
TKGM. KKA. TD 43	(Sene: 991)	(Trabzon)

B. Diğer Arşiv Vesikaları

Ali Emiri Tasnifi, Dosya Nu. 5 Gömlek Nu. 432

Maliyeden Müdevver Defter, Nu. 8458

Mühimme Defterleri, Nu. 136

Mektubi Mühimme Kalemi Evrakı Tasnifi, Dosya Nu.754, Gömlek Nu: 98

Dahiliye İdare Kısmı Evrakı Tasnifi, Dosya Nu.189, Gömlek Nu.18

Yıldız Mütenevvi Maruzat Evrakı Tasnifi, Dosya Nu. 288, Gömlek Nu. 80

Dahiliye Nezareti Tasnifi Emniyeti Umumiyye 6.Şube, Dosya Nu.48, Gömlek Nu.77

C- YAYINLANMIŞ VESİKALAR

BOA Daire Başkanlığı, 438 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri 937/1530, I. Kütahya, Karahisar-ı Sahip, Sultanönü, Hamid ve Ankara Livaları- Dizin ve Tıpkı Basım- Ankara, 1993

BOA Daire Başkanlığı, 438 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri 937/1530, II. Bolu, Kastamonu, Kengırı, Koca-İli Livaları – Dizin ve Tıpkı Basım- Ankara, 1994

BOA Daire Başkanlığı, 166 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri 937/1530, Hüdavendiğar, Biga, Karesi, Saruhan, Aydın, Menteşe, Teke, Alaiye Livaları- Dizin ve tıpkı Basım- Ankara, 1995

BOA Daire Başkanlığı, 387 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Karaman ve Rum Defteri 937/1530, I. Konya, Beyşehir, Akşehir, Larende, Aksaray, Niğde, Kayseriye, ve İç-İl Livaları- Dizin ve Tıpkı Basım- Ankara, 1996

BOA Daire Başkanlığı, 387 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Karaman ve Rum Defteri 937/1530, II. Amasya, Çorumlu, Sivas, Tokat, Sonisa, Niksar, Karahisar-ı Şarki, Canik, Trabzon, Kemah, Bayburt, Malatya, Gerger, Kahta, Divriği ve Darende Livaları- Dizin ve Tıpkı Basım- Ankara, 1997

BOA Daire Başkanlığı, 998 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Diyar-ı Bekr ve Arap ve Zü'l- Kadiriyye Defteri 937/1530, I. Amid, Mardin, Sincar, Musul, Arapkir, Ergani, Çirmük, Siverek, Kiğı, Çemişgezek, Harput, Ruha, Ana-Hit ve Deyr-Rahbe Livaları ile Hısn-ı Keyf ve Siird Kazaları- Dizin ve Tıpkı Basım- Ankara, 1998

BOA Daire Başkanlığı, 998 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Diyar-i Bekr ve Arap ve Zü'l- Kadiriyye Defteri 937/1530, II. Şam, Gazze, Safed, Salt-Acun, Halep, Hama- Humus, Trablus, Ayntab, Birecik, Adana, Üzeyr, Tarsus, Sis, Maraş, Boz-ok Livaları- Dizin ve Tıpkı Basım- Ankara, 1999

II.KAYNAK ESERLER

BARKAN, Ömer Lütfi- E. MERİÇLİ. Hüdavendiğar Livası Tahrir Defterleri, c.I, Ankara, 1988

Elvan ÇELEBİ. Menakıbu'l – Kudsiyye Fi Menasibi'l Ünsiyye, Haz. İsmail. E. ERÜNSAL- Ahmet Y. OCAK, Ankara, 1995

Kaşgarlı MAHMUD. Divanı Lügati't- Türk, c.I- III Çev. Besim Atalay, Ankara, 1985

Menakıb-ı Hünkar Hacı Bektaş Veli, Haz.: Abdülbaki GÖLPINARLI, İstanbul, 1958

Mehmet NEŞRİ. Kitab-ı Cihan- Nüma, Yay. F. Reşit UNAT ve Mehmet A. KÖYMEN, Ankara, 1995

Osmanlı Belgelerinde Siyakat Yazısı: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara, 1994

III.ARAŞTIRMALAR VE İNCELEMELER

AGACANOV, S.Grigoreviç. Oğuzlar, Çev. Ekber N. NECEF - Ahmet ANNABERDİYEYEV, İstanbul, 2002

AKDAĞ, Mustafa. Türkiye'nin İktisadi ve İctimai Tarihi, c.I, Ankara, 1999

AKSÜT, Hamza. Anadolu Aleviliğinin Sosyal ve Coğrafi Kökenleri, Ankara, 2002

ARIKAN, Zeki. XV-XVI. Yüzyıllarda Hamid Sancağı, İzmir, 1990

ARMAĞAN, A.Latif. Tahrir Defterlerine Göre XVI. Yüzyılda Teke Sancağı, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 1996

-----". "Osmanlı Devleti'nde Konar-Göçerler", Osmanlı, c.IV, Ankara, 1999

-----". "XVI. Yüzyılda Teke Sancağındaki Konar-Göçerlerin Demografik Durumu Üzerine Bir Araştırma", Tarih Araştırmaları Dergisi 19/30 (1998)

(ATSIZ) Hüseyin NİHAL-Ahmet NACI: "Anadolu'da Türklere Ait Yer İsimleri", Türkiyat Mecmuası, c.II, İstanbul, 1928

BARKAN, Ömer Lütfi. " Essai sur les donnés statistiques des registers recensement dans l'Empire OBOA. TDaman aux Xve et XVle siècles", Journal of Economic and History of the Orient, I/1,9-36

-----". "Tarihi Demografi Araştırmaları ve Osmanlı Tarihi", Türkiyat Mecmuası, c.X, İstanbul, 1953

BAŞKAN, Özcan. "Türkiye Köy Adları Üzerine Bir Deneme", Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten, Yıl 1970, Ankara, 1971

BEYOĞLU, Ağacan. Türkmen Boylarının Tarih ve Etnografyası, İstanbul, 2000

BİLGİLİ, Ali Sinan. Osmanlı Dönemi Tarsus Sancağı ve Tarsus Yörükleri, Ankara, 2001

BULDUK, Üçler. XVI. Yüzyılda Karahisar-ı Sahip Sancağı, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 1993

ÇAĞATAY, Neşet. Osmanlı İmparatorluğunda Reayadan Alınan Vergi ve Resimler, Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Dergisi, c. V Ankara, 1947

CAHEN, Claude. Osmanlılardan Önce Anadolu, Çev. Yıldız Moran, İstanbul, 1984

ÇAKAR, Enver. XVI. Yüzyılda Halep Sancağı, Elazığ, 2002

ÇELİK, İbrahim Yılmaz. " Amid Sancağı (1567 Tarihli Tahrir Defterine Göre)", Osmanlı Araştırmaları, c. XVI, İstanbul, 1996

Dede Kargın/ Şiirler. Haz: Rahime KIŞLAL- Ali YEŞİLYURT, Mersin, 1999

DEMİR, Alparslan. XVI. Yüzyılda İçel ve Çevresinde Bozdoğan Cemaati, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1999

ERÖZ, Mehmet. "Ege Bölgesinde Yer (Köy ve Şehir) Adları", Türk Kültürü Araştırma Merkezi Yayınları 19, Reşit Rahmeti Arat Armağanı, Ankara, 1966

ERPOLAT, Mehmet Salih. XVI. Yüzyılda Ergani Sancağı, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 1993

FIĞLALI, Ethem Ruhi. Türkiye'de Alevilik ve Bektâşilik, İstanbul, 1996

GÜNDÜZ, Tufan. Anadolu'da Türkmen Aşiretleri Bozulus Türkmenleri (1540-1640), Ankara, 1997

-----, " Oğuzlar", Genel Türk Tarihi, c.II, Ankara, 2002

-----, "Osmanlı Ekonomisi İçinde Konar- Göçerler", Kazım Yaşar Kopruman'a Armağan, Ankara, 2003

-----, " Konar Göçer" maddesi, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, c.26, Ankara, 2002

-----."Kayseri'de Mezraaların Köye Dönüşmesinde Konar-Göçer Aşiretlerin Rolü", II.Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri Kayseri,1998

GÜMÜŞÇÜ, Osman. "XVI. Yüzyıl Anadolu'sunda Oğuz Boy Adlı Yerleşmeler", Genel Türk Tarihi, c.IV, Ankara, 2002

GÖĞEBAKAN, Gökür. XVI. Yüzyılda Malatya Kazası (1516-1560), Malatya, 2002

GÖYÜNÇ, Nejat. XVI. Yüzyılda Mardin Sancağı, Ankara, 1991

-----."Hane Deyimi Hakkında", Tarih Dergisi, S.XXXII, İstanbul, 1979

GÜNEŞ, Ahmet, XVI. Yüzyılın Başlarından XVII Yüzyıl Başlarına Kadar Kocaeli Sancağı, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 1994

HALAÇOĞLU, Yusuf, XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun İskan Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi, Ankara, 1997

İNALCIK, Halil. Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi 1300-1600, c.I, Çev. Halil Berktaş, İstanbul, 2000

İbn-Fazlan Seyahatnamesi. Haz. Ramazan ŞEŞEN, İstanbul,1975

KAFALI, Mustafa. "Anadolu'nun Fethi ve Türkleşmesi", Genel Türk Tarihi, c.IV, Ankara, 2002

KAFESOĞLU, İbrahim. Türk Milli Kültürü, İstanbul, 1997

-----."Oğuzlar", Türk Dünyası El Kitabı, Ankara, 1976

KANGAL, Ahmet. "16. Yüzyılda İdari, İktisadi ve Sosyal Açından Kargı Kazası", Türk Kültür Tarihi İçinde Çorum Sempozyum Tebliğleri, Çorum, 1991

"KARKIN" mad.: Türk Ansiklopedisi, c. XXI, Ankara, 1974

KAZICI, Ziya. Osmanlı'da Toplum Yapısı, İstanbul, 2003

KESKİN, Mustafa."Gazi Süleyman Şah ve Türkiye Selçuklu Devleti'nin, Kuruluşu", Türkler, c.VI, Ankara, 2002

KOÇ, Yunus. XVI. Yüzyılda Bir Osmanlı Sancağının İskan ve Nüfus Yapısı, Ankara,1989

KÖPRÜLÜ, Fuat. Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu, Ankara, 1972

KÖYLERİMİZ 1981. T.C. İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü, Ankara, 1982

MELİKOFF, Irène. "Aleviliğin Temelleri", Uyur İdik Uyardılar, Çev. Turan ALPTEKİN, İstanbul, 1994

-----, Efsaneden Gerçeğe, Çev. Turan ALPTEKİN, İstanbul, 1999

MİROĞLU, İsmet. Bayburt Sancağı, İstanbul, 1975

OCAK, Ahmet Yaşar. Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menakıbnameler, Ankara, 1997

-----, Sarı Saltık, Ankara, 2002

-----, Babailer İsyanı, İstanbul, 2000

ORHONLU, Cengiz. Osmanlı İmparatorluğu'nda Aşiretlerin İskanı, İstanbul, 1987

ORHUN, H. Namık. Eski Türk Yazıtları, c.I, Ankara, 1994

ÖGEL, Bahaeddin. Türk Mitolojisi, c.I, Ankara, 1995

ÖZ, Mehmet. XV-XVI. Yüzyıllarda Canik Sancağı, Ankara, 1999

SARI, Serkan. XVI.Yüzyılda Hamid Sancağı Yer Adları, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır, 2000

SEVİM, Sezai: XVI. Yüzyılda Karasi Sancağı, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 1993

ŞAHİN, İlhan. "Göçebeler", Osmanlı, c.IV, Ankara, 1999

-----, "XVI. Asırda Halep Türkmenleri", Tarih Enstitüsü Dergisi, c.XII, İstanbul, 1982

-----, "XVI. Yüzyılda Osmanlı Anadolu'su Göçebelerinin İdari ve Sosyal Yapısı", Tarih Enstitüsü Dergisi, Münir Aktepe'ye Armağan, İstanbul, 1997

-----, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Konar-Göçer Aşiretlerin Hukuki Nizamları", Türk Kültürü, S.227, Ankara, 1982

SOLAK, İbrahim. Kanuni Döneminde Elbistan Kazası, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 1996

----- XVI. Yüzyılda Maraş Kazası, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Konya, 2002

SÜMER, Faruk. "Anadolu'ya Yalnız Göçebe Türkler Mi Geldi", Belleten, Yıl 1960, c. XXIV

----- Oğuzlar (Türkmenler), Tarihleri- Boy Teşkilatı- Destanları, İstanbul, 1992

----- Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları, c.I, İstanbul, 1999

----- "Bozoklu Oğuz Boylarına Dair", Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi, XI. cilt, I. sayıdan ayrı basım, Ankara, 1953

----- " Karkın" mad., Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, c.23

----- Safevi Devletinin Kuruluşu ve Gelişmesinde Anadolu Türklerinin Rolü, Ankara, 1992

----- "Oğuzlar" mad., Milli Eğitim Bakanlığı İslam Ansiklopedisi Eskişehir, 2001

ŞALBAYEV, Aydos. IX-XI. Yüzyıllarda Sır Derya Oğuzları, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2000

ŞİMŞİRGİL, Ahmet. Osmanlı Taşra Teşkilatında Tokat (1455-1574), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1990

----- "XV. ve XVI. Asırlarda Turhal", Türklük Araştırmaları Dergisi, S.8 İstanbul, 1997

TAŞ, Kenan Ziya. Tapu-Tahrir Defterlerine Göre XVI. Yüzyılda Bolu Sancağı, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 1993

TAŞTEMİR, Mehmet. 16. Yüzyılda Adıyaman'ın Sosyal ve İktisadi Tarihi, Ankara, 1999

TH. HOUTSMA. "Die Ghuzen", WZKM.

TOĞAN, A.Zeki Velidi. Oğuz Destanı, Reşideddin Oğuznamesi, Tercüme ve Tahlili, İstanbul, 1982

TÜRKAY, Cevdet. Başbakanlık Osmanlı Arşivlerine Göre: Oymak, Aşiret ve Cemaatler, İstanbul, 1979

TÜYSÜZ, Cem. "Oğuzlar", Türkler, c.II, Ankara, 2002, 278-279

TURAN, Osman. Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti, İstanbul, 1997

----- . Selçuklular ve İslamiyet, İstanbul, 1993

TURAN, Ahmet. "Kırım ve Doğu Anadolu Yer Adları Üzerine", Türk Dünyası Araştırmaları, c.85, Yıl 1993

ÜNAL, Mehmet Ali. XVI. Yüzyılda Harput Sancağı, Ankara, 1989

YALÇIN, Alemdar- Hacı YILMAZ. " Kargın Ocaklı Boyu ile İlgili Yeni Belgeler", Gazi Üniversitesi Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, S.21, Ankara, 2002

YALMAN, Ali Rıza. Cenup'ta Türkmen Oymakları, Haz. Sabahat EMİR, c.I Ankara, 2000

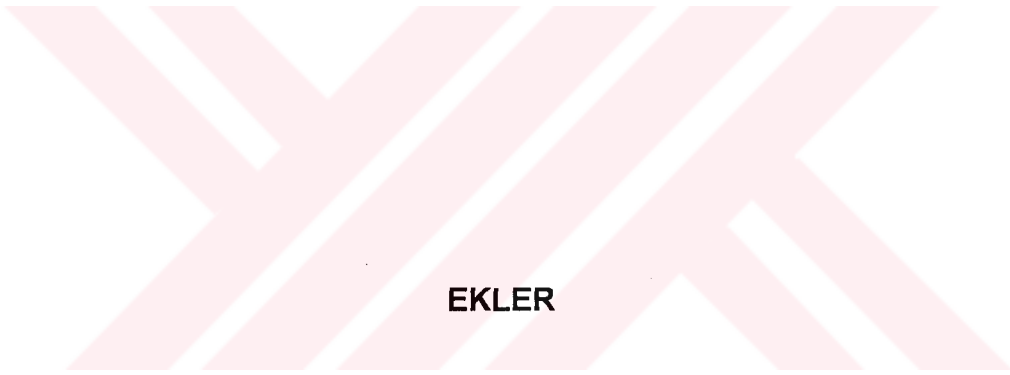
YEDİYILDIZ, Bahaeddin. "Ordu İli Yer-Adları", Türk Kültürü Araştırmaları, c. XXII, Ankara, 1984

----- . "Yer Adı Verme Usulleri", Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri, Ankara, 1984

----- . Ordu Kazasının Sosyal Tarihi, Ankara, 1985

YİNANÇ, Mükremin Halil. Türkiye Tarihi: Selçuklular Devri, c.I, İstanbul, 1944

YILMAZ, Ali. XVI. Yüzyılda Birecik Sancağı, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1996

EK I: XVI. Yüzyılda Karkın İsimli Yerler

SANCAĞI	VASFI	KAZASI/NAHİYESİ	ADI
Adana	Köy	Berendi	Karkınlı/Göl Pınarı
Aksaray	Mezra	Aksaray	Karguncuk
Akşehir	Köy	Akşehir	Karkın
Akşehir	Mezra	Akşehir	Karkın
Amasya	Mezra	Arguma	Karkın
Amasya	Köy	Simre-i Ladik	Karkın
Ankara	Köy	Murtaza-Abad	Karkın
Ankara	Köy	Çubuk	Karkın
Ankara	Köy	Ayaş	Karkın
Bayburt	Köy	Tercan-ı Ulya	Karkın
Bayburt	Köy	Soğans	Karkın
Beyşehir	Köy	Göci	Karkın
Biga	Köy	Ezine	Karkın
Bolu	Köy	Viranşehir	Kargun
Bolu	Köy	Viranşehir	Karkın
Bolu	Köy	Viranşehir	Karkın
Bolu	Köy	Dodurga	Karguncak
Bozok	Köy	Akdağ	Karkın
Bozok	Köy	Çubuk	Karkın
Canik	Köy	Ordu	Karkınlı
Çankırı	Köy	Çankırı	Kınıkcık Karkın
Çankırı	Köy	Tosya	Karkın
Çankırı	Köy	Tosya	Karkın
Çorum	Köy	İskilip	Ulu Karkın
Çorum	Köy	İskilip	Dere-i Karkın
Çorum	Mezra	Tahte't-tarik	Karkın

Diyarbakır	Köy	Şarki-i Garbi	Dere-i Kargın
Ergani	Mezra	Ergani	Karkın
Hamid	Köy	Yuva	Karkın
Hamid	Mezra	Yuva	Karkın Bükü
Hamid	Köy	Karaağaç-ı Gölhisar	Karkın
Hamid	Köy	Karaağaç	Karkın
Hüdavendigar	Köy	Sifrihisar	Karkın
Hüdavendigar	Köy	Sifrihisar	Karkın
Hüdavendigar	Köy	Sifrihisar	Karkın
Hüdavendigar	Köy	Sifrihisar	Karkın
Hüdavendigar	Köy	Sifrihisar	Karkın
Hüdavendigar	Köy	Bursa	Karkın
Hüdavendigar	Köy	Geyve	Karkın
Karahisar-ı Sahip	Köy	Barçınlı	Sivri Karkın
Karahisar-ı Sahip	Köy	Barçınlı	Karkın
Karahisar-ı Sahip	Köy	Şuhut	Karkuncuk
Karahisar-ı Sahip	Köy	Şuhut	Kiçi Karkın
Karahisar-ı Sahip	Köy	Şuhut	Ulu Karkın
Karahisar-ı Sahip	Köy	Sandıklı	Karkın
Karahisar-ı Sahip	Köy	Bolvadin	Yassı Karkın
Karahisar-ı Şarki	Köy	Naibli	Karkın
Karahisar-ı Şarki	Köy	Bedirli	Karkın

Karahisar-ı Şarki	Mezra	Karahisar-ı Şarki	Karkın
Karesi	Köy	Sındırgı	Karkın
Karesi	Köy	Sındırgı	Karkın/Koca Beylü
Karesi	Köy	Sındırgı	Karkın/Çınarcık
Karesi	Köy	Temrezler	Karkın
Karesi	Yaylak	Doğan Hisarı	Karkın
Kayseri	Mezra	Kenar-ı Irmak	Karkın
Kayseri	Mezra	Kener-ı Irmak	Karkın
Kırşehir	Köy	Hacı Bektaş	Karkıncık
Kocaeli	Köy	Şili(Şile)	Karkın/Mir Ahur Ali
Konya	Köy	Sahra-yı Konya	Karkın
Konya	Köy	Eskiil	Karkın
Konya	Köy	Larende	Karkın
Malatya	Mezra	Subadra	Karkın
Maraş	Mezra	Aynü'l-Arus	Karkın
Mardin	Köy	Beriyyecik	Dede Karkın
Mardin	Köy	Mardin	Kargun
Ruha	Köy	Samsat	Karkune
Saruhan	Köy	Akhisar	Karkın
Saruhan	Köy	Mermere	Karkın
Saruhan	Köy	Manisa/Yunddağı	Karkın
Saruhan	Köy	Manisa/Yunddağı	Küçük Karkın
Saruhan	Köy	Demirci	Karkın
Saruhan	Köy	Doğan Hisarı	Küçük Karkın
Sis	Mezra	-----	Karkın
Sivas	Mezra	Sivas	Karkın
Sivas	Köy	Yıldız	Karkın
Sivas	Köy	Tozanlı	Karkın

Sivas	Köy	Artuk Abad	Karkın
Sivas	Köy	Artuk Abad	Karkın
Sivas	Köy	Mecitözü	Karkın
Sivas	Mezra	Komanat	Karkıncık
Sivas	Köy	Turhal	Karkın
Sivas	Köy	Frenk Hisarı (Sonisa)	Karkın
Sultanönü	Köy	Karacaşehir	Karkın
Sultanönü	Köy	Seyitgazi	Karkın
Şelve	Nahiye	-----	Karkın
Tarsus	Mezra	Tarsus	Karkın
Tarsus	Mezra	Tarsus	Karkın Oluğu
Teke	Köy	Antalya	Karkın
Trabzon	Köy	Rize	Karkın
Trabzon	Mezra	Çepni	Kargun

EK II: GÜNÜMÜZDE KARKIN KÖYLERİ

Adı	Bucağı	İlçesi	İli
Kargın	Merkez	Sandıklı	Afyon
Kargın	Merkez	Çubuk	Ankara
Kargın	Çandır	Kalecik	Ankara
Kargın	Balıışih	Kırıkkale	Ankara
Kargın	Merkez	Korkuteli	Antalya
Kargın	Merkez	Bigadiç	Balıkesir
Kargın	Merkez	Alaca	Çorum
Dere Kargın	Merkez	İskilip	Çorum
Kargın	Merkez	Merkez	Eskişehir
Karkın	Merkez	Sivrihisar	Eskişehir
Dede Kargın	Yazıhan	Merkez	Malatya
Kargın	Ahmetli	Turgutlu	Manisa
Kargınışıklar	Yarbasan	Demirci	Manisa
Karginkürü	Ortaca	Köyceğiz	Muğla
Karkın	Taşpınar	Aksaray	Niğde
Kargın	Çırçır	Yıldızeli	Sivas
Karkın	Merkez	Koyulhisar	Sivas
Kargın	Çamlıbel	Merkez	Tokat
Kargın	Merkez	Turhal	Tokat
Kargıncık	Çamlıbel	Merkez	Tokat
Kargın	Merkez	Tosya	Kastamonu
Karginkızıközü	Merkez	Kaman	Kırşehir
Kargınmeşe	Merkez	Kaman	Kırşehir
Kargınselimağa	Merkez	Kaman	Kırşehir
Karkın	Merkez	Mucur	Kırşehir

Bu köyler, İç İşleri Bakanlığı'nın yayınladığı "Köylerimiz 1981" isimli kitapta yer almaktadır.

Özet

Karkınlar, Anadolu'nun iskan edilmesinde birinci derecede rol oynayan Oğuz boylarından birisidir. Bu boyun Anadolu'da ilk iskan faaliyetleri 1220 dolaylarında Dede Kargın'ın önderliğinde gerçekleşmiştir. Vefai şeyhi olan Dede Kargın dini ve siyasi nüfuzu dolayısıyla, Karkınlar arasında etkili olduğu kadar, diğer Türkmenler grupları arasında da önemli bir yer edinmiştir. Malum olduğu üzere, Babai isyanının önderi Baba İlyas Horasani Dede Kargın'ın halifeleri arasında yer almaktadır.

Tahrir defterleri üzerinde yaptığımız geniş çaplı araştırma sonucunda, XVI. yüzyıl itibariyle, Anadolu'da Karkın isimli 89 tane yer bulunmaktadır. Bu yerlerin 70'i köy, 17'si mezra, 1'i nahiye ve 1'i de yaylaktır. Buraların dışında İçel sancağında bir, Kırşehir sancağında iki, Maraş sancağında üç köyde Karkın cemaatleri sakindir. Ayrıca, Maraş sancağında bulunan dört mezrada da ziraatla uğraşmaktadırlar. Karkın isimli bu yerler, ekseriyetle Fırat nehrinin doğusunda yer almakta olup, özellikle İç Anadolu ve Batı Anadolu onların yoğun şekilde yerleştikleri sahalar olarak dikkat çekmektedir. Karkın isimli yerlerin fazla olduğuna bakılırsa, Karkınlar Anadolu'ya gelişlerinden kısa bir süre sonra yerleşik hayata geçerek kendi isimleriyle köyler teşkil etmeye başlamışlardır.

Bu asırda, yerleşik hayat yaşayan Karkınların yanı sıra, onların önemli bir bölümü de konar-göçerliğe devam etmektedir. Tahrir kayıtlarından anlaşıldığına göre, Karkın boyuna mensup konar-göçer teşekküller yaygın olarak Anadolu'nun doğu ve güney bölgelerinde bulunan Türkmen ulusları arasında yer almışlardır. Bu suretle bu boy, Halep, Dulkadirli, Ramazanlı ve Bozulus Türkmenleri'nin teşekkül ve faaliyetinde rol oynamıştır. XVII. ve XVIII. yüzyıllarda aşiretlerin iskanı sırasında, bunların önemli bir bölümünün yerleşik hayata geçtikleri ve zamanla konar-göçer gelenekleri terk ettikleri anlaşılmaktadır.

Son olarak, XVI. yüzyılın ilk yarısında, Karkınların konar-göçer ve yerleşikler olmak üzere takriben 10.322 kişilik bir nüfusa sahip olduklarını belirtelim.

ABSTRACT

Karkins is one of Oğuz clans that has played an important role in settling Anatolia. The first settling activities have been realised by leadership of Dede Kargın about 1220, Dede Kargın who is Vefai sheikh has been effective among Karkins as well as he has taken an important place in Türkmen groups by the help of his religious and political dominance. As has been known, Baba İlyas Horasani who was the leader of Babai rebellion has taken place among caliphs of Horasani Dede Kargın.

In the result of detailed investigation which we did about official written documents notebooks, there are 89 places with Karkın names in Anatolia dating from XVI. century, of these places, there are 70 villages, 17 arable fields, one region and one summer pasture. Except these, Karkın congregations are calm in one village in İçel country, two villages in Kırşehir country, and there villages in Maraş country. These place with Karkın names have generally taken place at the east of Fırat river and especially Central Anatolia and West Anatolia have been attracted attention as the places on which they settled intensively. We can learn that Karkins have built villages with their own names by settling short after their coming to Anatolia, as there are many places with Karkın names.

In that century, besides settled karkins, the major part of them has continued to be nomad. As realized from official written documents, nomad formation of Karkın clan has taken place extensively among türkmen nations that were settled in east and south regions of Anatolia. It has been realized that the important part of them has begun to be settled and abandoned their nomad traditions during settling of tribes in XVII and XVIII centuries.

Finally, at the first half of XVI century, we would like to state that Karkins had a population of approximately 10.322 people as nomad and settled ones.